

*Календар-
Альманах
Канадійського
Фармера*

1974

ПОЯСНЕННЯ ДО СВІТЛИНИ НА ОБКЛАДИНЦІ

На заголовній стороні обкладинки — світлина українського піонерського млина-вітряка, що його збудував був Іван Гикавий на фермі в околиці Мелеб у Манітобі.

Світлина цього млина зберігається в державному архіві в Манітобі.

Ця світлина відноситься до статті п. Михайла Іванчука п. з. „Два млини”, що поміщена в цьому календарі-альманаху (ст. ст. 105—106).

КАЛЕНДАР - АЛЬМАНАХ
„КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА”

КАЛЕНДАР-АЛЬМАНАХ „Канадійського Фармера”

НА ЗВИЧАЙНИЙ РІК

1 9 7 4

Накладом і друком
ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ ТРИЗУВ
210-216 Дафферин Аве., Вінніпег, Манітоба,
Канада

CALENDAR-ALMANAC
of
Canadian Farmer

1 9 7 4

Published and Printed by
TRIDENT PRESS LTD.
210-216 Dufferin Ave., Winnipeg, Manitoba,
C a n a d a

Січень – January

1974

має 31 днів

1974

Зв'яз. кат. н. о.	Дні тижня	Церк. кат.	У К Р А І Н С Ь К І		День має 10 годин
			П Р А В О С Л А В Н І С В Я Т А		Ніч має 14 годин
1	В	19	ГОРОЖАНСЬКИЙ НОВИЙ РІК. Прп. Ілії Києво-Печ.		
2	С	20	Прп. Сильвестра Києво-Печ., Свщ-мч. Ігнатія Богоносця		
3	Ч	21	Св. Петра Митрополита Київського, Мчц. Юліянії.		
4	П	22	Св. Влмч. Анастасії, Мч. Зоїла, Мчц. Феодотії.		
5	С	23	Свв. мчч Феодула і інш., Прп. Ніфонта Еп. Кипрського.		
6	Н	24	Неділя перед Різдом — Св. Отців. Свят. Вечір. Піст.		
7	П	25	РІЗДВО ГОСПОДА ІСУСА ХРИСТА.		
8	В	26	2-й д. Різдва Христ. — Собор Пресвят. Богородиці.		
9	С	27	3-й д. Різдва Христ. — Св. Первомуч. Архид. Стефана.		
10	Ч	28	Свв. 20,000 мучен. Никомідійських, Ап. Ніканора.		
11	П	29	Прп. Марка Печер. Свв. 14.000 дітей Іродом забитих.		
12	С	30	Св. мчц. Анисії. Прп. Зотика Сиротокормителя.		
13	Н	31	Неділя по Різді. Оддання Свята Різдва Хр. Прп. Меланії.		
14	П	1	Церк. НОВИЙ РІК. Найменування Госп. Св. Вас. Вел.		
15	В	2	Прп. Сильвестра Києво-Печ., Св. Сильвестра Папи Рим.		
16	С	3	Св Прр. Малахії, Св. мч. Гордія, Прор. Малахії.		
17	Ч	4	Прп. Акили Києво-Печ, Собор 70 Апостолів.		
18	П	5	Свв. мчч. Феопемпта й Феони. Прп. Синкмитикії. Піст.		
19	С	6	БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЕ. — ВОДОХРЕЩІ.		
20	Н	7	Неділя по Богоявленні. Собор Св. Івана Хрестителя.		
21	П	8	Прп. Григорія Києво-Печерського, Прп. Домникії.		
22	В	9	Мч. Полієвкта. Св. Петра Еп. Севастійського.		
23	С	10	Св. Григорія Еп. Ніськ., Прп. Дометіяна Еп. Мелітин.		
24	Ч	11	Прп. Феодосія Велик. Прп. Феодосія Антіохійського.		
25	П	12	Св мчц. Татіяни. Св. мч. Петра, Св. Сави Сербського.		
26	С	13	Свв Мчч. Ерміла й Стратоніка, Мч. Петра Анійського.		
27	Н	14	Неділя про Закхея. Оддання Богоявл. Прп. Ніни Груз.		
28	П	15	Прп. Павла Фівейського, Прп. Івана Кущника.		
29	В	16	Св. мчцч. Леоніли, Св мч. Доната, Свмч. Дамаскина.		
30	С	17	Прп. Антонія Вел., Прп. Ахили Ісповідника.		
31	Ч	18	Свв. Афанасія й Кирила Олександрійського, Св. Ксенії.		

*„Мова — це душа народу. Гине мова, — гине й народ,
як нація”.*

Митрополит Іларіон (Огієнко).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1. 1919. Закон У. Н. Р. про Автокефалію Української Православної Церкви.
 6. 1. 1742. Помер гетьман Пилип Орлик.
 6. 1. 1846. У Києві засновано Кирило Методіївське Братство.
 11. 1. 1647. Помер Київський Митрополит Петро Могила.
 11. 1. 1888. Помер співець Буковини Юрій Федькович.
 13. 1. 1906. У Києві почав виходити перший український щоденник „Громадська Думка”.
 13. 1. 1667. Андрусівська умова, що поділила Україну між Польщу і Московщину.
 14. 1. 1649. Тріумфальний в'їзд Богдана Хмельницького до Києва після перемоги над поляками.
 18. 1. 1654. Переяславська умова Богдана Хмельницького з Московщиною.
 21. 1. 1919. Карпатська Україна схвалила прилучитися до Української Народної Республіки.
 22. 1. 1918. Проголошення IV. Універсалом Української Центральної Ради незалежності України.
 22. 1. 1919. Проголошення соборності України.
 22. 1. 1803. Помер останній гетьман України Кирило Розумевський.
 22. 1. 1920. Померла письменниця і громадська діячка Наталія Кобринська.
 23. 1. 1921. Від руки скритовбивця загинув композитор Микола Д. Леонтович.
 27. 1. 1790. Народився письменник Петро Гулак-Артемівський.
 28. 1. 1920. Помер письменник Панас Мирний.
 29. 1. 1918. Бій під Крутами.
-

Лютий – February

1974

— має 28 днів —

1974

Зв'яз.
Кал. н. о.

Дні
тижня
Перк.
кал.

УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА День має 11 годин
Ніч має 13 годин

1 П 19 Прп. Макарія Єгип. Прп. Лаврентія і Евфимія.
2 С 20 Прп. Евфимія Вел. Свв мчч. Інни, Пінни й Римми.

3 Н 21 Неділя про Митаря й Фарисея. Св. мчч Анастасії.

4 П 22 Прп. мч. Анастасія Києво-Печерського, Св. Ап. Тимоф.
5 В 23 Свщ-мч. Климента Еп. Анкирського, Св. мч. Агафан.
6 С 24 Прп. Ксенії. Свв. мчч. Вавили й інш. Прп. Діонісія
7 Ч 25 Св. Григорія Богосл. Арх-еп. Царгор. Мчч. Філіцати.
8 П 26 Прп. Ксенофонта й Марії, Аркадія й Івана.
9 С 27 Св. Івана Зол. Архиеп. Царгор. Св. мч. Димитрія.

10 Н 28 Неділя про Блудн. Сина. Прп. Ісидора. Св. Ефрема.

11 П 29 Прп. Лаврентія Києво-Печ. Свв. мчч. Романа й Якова.
12 В 30 3-х Свят: Василя Вел., Григорія Богосл. й Івана Золот.
13 С 31 Свв. Безср. Кира й Івана. Св. Никити Печерського.
14 Ч 1 Передпразництво Стрітення Св. мч. Трифона, прп. Петра.
15 П 2 СТРИТЕННЯ ГОСПОДНЄ. Св. мч. Гавриїла.
16 С 3 Прп. Симеона Богоприємця й Св. Анни Пророчиці.

17 Н 4 Неділя М'ясопусна. Прп. Ісидора Пелусіота, прп. Мик.

18 П 5 Св. Феодосія Архиеп. Чернігівського, Свщ-мчч. Агафії.
19 В 6 Св. Вукола Еп. Смирн. Свв. мччч. Дорофеї, Христини.
20 С 7 Оддання Стрітення. Св. Парфенія. Прп. Луки.
21 Ч 8 Св. Влмч. Феодора Стратилата. Св. Прр. Захарії.
22 П 9 Прп. Панкратія Печерського, Св. мч. Никифора
23 С 10 Прп. Прохора Києво-Печ. Прп. Луки. Мч. Харалампія.

24 Н 11 Неділя Сиропусна. Свщ-мч. Власія. Заговини на В. Піст.

25 П 12 Св. Олексія Митр. Київського. Перший день В. Посту.
26 В 13 Прп. Мартиніяна. Св. Зої. Св. Евлогія, Стефана.
27 С 14 Прп. Ісаакія, Прп. Авксентія. Св. Кирила уч. Словян.
28 Ч 15 Прп. Пафнутія Києво-Печерськ., Св. Ап. Онисіма з 70-ти.

„Бо не в бідній і не в невідомій землі вони (князі наші) володіли, але в руській (українській), яка є відома та про яку зуги на всіх кінцях землі”.

Митрополит Іларіон (Київський). XI століття.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 2. 1897. Народився поет Євген Маланюк.
 3. 2. 1812. Народився поет Євген Гребінка.
 3. 2. 1864. Народився поет-сатирик Володимир Самійленко.
 4. 2. 1794. Другий поділ Польщі. Волинь і Поділля прилучено до Росії.
 4. 2. 1813. Народився С. С. Гулак - Артемовський — автор „Запорожця за Дунаєм”.
 5. 2. 1955. Помер у Вінніпегу проф. Леонід Білецький, визначний науковець і шевченкознавець.
 6. 2. 1908. Згинув від багнетів австрійських жандармів у Коропці над Стрипою Марко Каганець.
 7. 2. 1933. Помер артист Микола Садовський.
 7. 2. 1942. Собор єпископів У. А. П. Ц. в Пінську організує У. А. П. Ц. на звільнених від большевизму українських землях.
 8. 2. 1940. Помер в Чехословаччині письменник Спиридон Черкасенко.
 9. 2. 1918. У Бересті підписано мировий договір між Україною і Центральними державами.
 10. 2. 1900. Засновано в Україні першу політичну партію „РУП” (Револуційна Українська Партія).
 12. 2. 1871. Народився письменник Лесь Мартович.
 12. 2. 1924. Згинула з рук польської поліції Ольга Басараб.
 12. 2. 1939. Перші вибори до сойму Карпатської України.
 15. 2. 1897. Помер письменник Панько Куліш.
 20. 2. 1054. Помер Ярослав Мудрий, великий князь київський.
 20. 2. 1905. Народився письменник Улас Самчук.
 21. 2. 1942. Загинула в Києві з рук німецької поліції письменниця Олена Теліга.
 22. 2. 1860. Народилась визначна українська театральна артистка Марія Заньковецька.
 24. 2. 1574. Вийшла у Львові перша в Україні друкована книжка „Апостол”.
 25. 2. 1871. Народилась поетеса Леся Українка.
 26. 2. 1608. Помер князь Костянтин Острозький.
 26. 2. 1886. Народився визначний український графік Юрій Нарбут.
 27. 2. 1664. Під Новгородом Сіверським поляки розстріляли козацького полковника Івана Богуна.
 28. 2. 1734. Помер гетьман Данило Апостол.
-

Березень – March

1974

має 31 днів

1974

Знач. Кал. в. с.	Дні тижня	Перв. кад.	У К Р А І Н С Ь К І		День має 12 годин
			П Р А В О С Л А В Н І С В Я Т А		Ніч має 12 годин
1	П	16	Свв. мчч. Памфила й тих, що з ним, Св. Флавіяна Ант.		
2	С	17	Прп. Феодора Києво-Печ. Св. Влмч. Феодора Тирона.		
3	Н	18	Неділя 1-ша Св. Вел. Посту — Православія, Св. Льва.		
4	П	19	Свв. Апост. Архипа й Филимона. Св. Апфії, Прп. Євгенія.		
5	В	20	Прп. Агафона Києво-Печ. Прп. Льва Еп. Катанського.		
6	С	21	Прп. Тимофія. Св. Евстафія Еп. Антіохійського.		
7	Ч	22	Свв. мчч. Маврикія, Фотіна й 70 воїнів з ними.		
8	П	23	Свщ-мч. Полікарпа Еп. Смирнського, Прп. Александра.		
9	С	24	1-ше й 2-ге Обрітіння Голови Св. Івана Хрестителя.		
10	Н	25	Неділя 2-га Св. Вел. Посту. Св. Тараса Архиеп. Царгор.		
11	П	26	Св. Порфирія Арх-еп. Гозського, Св мч. Севастіяна.		
12	В	27	Прп. Тита Києво-Печерського, Прп. Прокопа Декапол.		
13	С	28	Прп. Василя Ісповідн. Св. мч. Нестора, Прп. Касіяна.		
14	Ч	1	Св. мчч. Евдокії Св Антоніни. Прп. Домніни.		
15	П	2	Свщ-мч. Феодота Еп. Киринейського, Мчч. Евфалії.		
16	С	3	Свв. мч. Евтропія, Клеоника, Василіська й Св. Зинона.		
17	Н	4	Неділя 3 Св. Вел. Посту — Хрестопоклінна. Пр. Герасима.		
18	П	5	Св. мч. Конона. Прп. Андріяна. Св. мч. Евлогія, Прп. М.		
19	В	6	Свв. 42 мучен. Аморейських, Прп. Аркадія Критського.		
20	С	7	Свщ-мчч. Херсонськ. Василя, Ефрема, Капитона й інш.		
21	Ч	8	Прп. Феофілакта Еп. Никомід. Св. Ап. Ерма, Прп. Дом.		
22	П	9	Свв. 40 мчч. Севастійських, Св. Кесарія брата Григ. Бог.		
23	С	10	Свв. мчч. Кодрата й інш. з ним Св. Галини, Феодори.		
24	Н	11	Неділя 4 св. Вел. Посту. Св. Софронія Патр. Єрусал.		
25	П	12	Прп. Феофана Ісповідн. Св. Григорія Двоєлова, Прп. С.		
26	В	13	Св. Никифора Патр. Царгородського, Св. мчч. Христини.		
27	С	14	Прп. Венедикта. Блж. кн. Ростислава і Феогноста Київ.		
28	Ч	15	Свв. мчч. Агапія з ним 6 муч. Свмч. Александра.		
29	П	16	Свв. мчч. Савини й Папи. Ап. з 70 Аристовула		
30	С	17	Прп. Олексія чол. Божого, Прп. Макарія. Мч. Марина.		
31	Н	18	Неділя 5 Св. Вел. Посту. Св. Кирила Арх-еп. Єрусал.		

„Коли будете жити в ненависті і в сварках та будете воювати між собою, то загинете самі й погубите землю свою, яку ми придбали нашою великою працею”.

Князь Володимир Мономах (XII століття).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

3. 3. 1811. Народився галицький поет о. Антін Могильницький.
 3. 3. 1947. Померла поетка Уляна Кравченко.
 3. 3. 1827. Народився український байкар Леонід Глібів.
 3. 3. 1947. Помер проф. Філарет Колесса, учений, композитор, етнограф.
 4. 3. 1861. Скасовано в Росії панщину.
 6. 3. 1951. Помер письменник і політичний діяч Володимир Винниченко.
 7. 3. 1917. Українські гвардійські полки Волинський, Преображенський і Ізмаїльський розпочали революцію в Петрограді від чого почалась велика російська революція.
 8. 3. 1169. Суздальський князь Андрій Боголюбський зруйнував і зрабував столицю Руси-України Київ гірше татар.
 9. 3. 1814. Народився Тарас Шевченко.
 10. 3. 1861. Помер Тарас Шевченко.
 14. 3. 1822. Перша вистава українською мовою в київському театрі.
 14. 3. 1923. Рада амбасадорів в Парижі віддала Галичину Польщі.
 15. 3. 1668. Дам'ян Многогрішний вибраний гетьманом України.
 15. 3. 1939. Проголошено самостійність Карпатської України.
 16. 3. 1910. Почав виходити у Вінніпегу, Канада, часопис „Український Голос”.
 17. 3. 1917. Створено в Києві Українську Центральну Раду.
 18. 3. 1921. Підписано в Ризі польсько-советський мировий договір.
 19. 3. 1669. Поляки розстріляли під Корсунем без суду на неправдивий донос польського шляхтича гетьмана Івана Виговського.
 19. 3. 1864. Народився Митрополит Української Автокефальної Православної Церкви Василь Липківський.
 19. 3. 1895. Народився поет Максим Рильський.
 21. 3. 1942. Померла письменниця Ольга Кобилянська.
 22. 3. 1842. Народився композитор Микола В. Лисенко.
 26. 3. 1909. Помер історик і композитор Микола Аркас.
-

Квітень – April

1974

має 30 днів

1974

Зв'яз.	Кал. н. о.	Дні тижня	Церк. кал.	У К Р А І Н С Ь К І	День має 13 годин
				П Р А В О С Л А В Н І С В Я Т А	Ніч має 11 годин

1	П	19	Свв. мчч. Хрисанфа і Дарії. Прп. Інокентія Комельського.
2	В	20	Прп. Отців в Обітелі Св. Сави забитих. Мчц. Фотини.
3	С	21	Св. Якова Еп.-Ісповідника. Св. Кирила еп. Катапського.
4	Ч	22	Свщ-мч. Василя Анкирськ., Св. мчц. Дросиди, Прп. Іс.
5	П	23	Прп. мчч. Нікона ігум. Печерського. Прп. Захарії.
6	С	24	Передпразництво Благовіщення, Св. Артемія Еп. Фесал.

7 Н 25 ВЕРБНА НЕДІЛЯ. БЛАГОВІЩНЯ СВ. ДІВИ МАРІЇ.

8	П	26	Собор Св. Арханг. Гавриїла. Свмч. Іриня. Прп. Василя.
9	В	27	Прп. Матрони Солунськ. Прп. Івана Прозорливого.
10	С	28	Прп. Евстратія Печерського, Прп. Іларіона Нового.
11	Ч	29	Св. Вел. Четвер, Прп. Марка Еп. Арефусійського.
12	П	30	Св. Вел. П'ятниця, Прп. Івана Ліввичника. Прп. Зосими.
13	С	31	Св. Вел. Субота, Прп. Іпатія Печерськ. Свщ-мч. Іпатія.

14 Н 1 ВОСКРЕСЕННЯ ХРИСТОВЕ — ВЕЛИКДЕНЬ. Пр. Марії.

15	П	2	Прп. Тита. Св. мч. Полікарпа. Пр. Григорія.
16	В	3	Прп. Никити Іспов. Свв. мчч. Дія. Прп. Ілірика й Нект.
17	С	4	Прп. Йосифа Києво-Печ., Прп. Зосими. Свмч. Никити.
18	Ч	5	Свв. мчч. Агафопода й Феодула. Прп. Феодора.
19	П	6	Св. Евтихія Арх-еп. Царгор. Св. Мефодія Арх-еп. Мор.
20	С	7	Прп. Георгія Іспов. Еп. Меліт. Свв. мчц. Акилини, Руф.

21 Н 8 Неділя Фомина. Свв. Апп. Іродіона, Агава, Руфа і інш.

22	П	9	Св. мч. Евпсихія. Свмч. Дисана й Маріяна.
23	В	10	Свв. мчч. Терентія, Африкана, Максима, Зинона.
24	С	11	Свщ-мч. Антики Еп. Пергамського. Прп. Івана.
25	Ч	12	Прп. Василя Іспов. Еп. Парійського. Прп. Ісаака.
26	П	13	Свщ-мч. Артемона. Мчч. Крискента і Фомаїди.
27	С	14	Св. Мартина Іспов. Папи Римського. Мч. Івана.

28 Н 15 Неділя Св. Жінок Мироносиць. Св. Ап. Аристарха.

29	П	16	Свв. мчц. Агапії, Ірини, Хіонії, Феодори й Галини.
30	В	17	Прп. Симсона. Прп. Акакія Еп. Мелітинського, Мч. Адр.

„Пошануйте гостя (гужинця), звідки б він не прийшов, ги він простий, ги визнагний..., бо вони в своїх мандрівках понесуть про людину (українську) по всіх землях добру, або злу славу”.

Князь Володимир Мономах (XII століття).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 4. 1917. Українська Центральна Рада організувала в Києві маніфестаційний похід, оголосивши це свято „Першим Днем Свободи України”.
 7. 4. 1340. Помер останній Галицько-Волинський король Юрій II, отруєний боярами.
 9. 4. 1864. Народився поет Павло Грабовський.
 10. 4. 1932. Хіротонія Архимандрита Полікарпа Сікорського (пізніше Митрополита У.А.П.Ц.) на єпископа.
 10. 4. 1622. Помер у Києві гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний.
 14. 4. 1768. Почалось повстання гайдамаків під проводом Максима Залізняка.
 15. 4. 1918. Помер повістяр Іван Нечуй-Левицький.
 18. 4. 1862. Народилася поетеса Уляна Кравченко.
 19. 4. 1917. Почався в Києві Всеукраїнський Національний Конгрес.
 20. 4. 1922. Помер композитор Кирило Стеценко.
 20. 4. 1885. Помер історик Микола Костомарів.
 21. 4. 1785. Катерина II узаконила в Україні кріпацький устрій.
 23. 4. 1185. Почався похід князя Ігора Святославича на половців.
 25. 4. 1927. Помер письменник Марко Черемшина (Іван Семанюк).
 25. 4. 1910. Помер письменник і драматичний артист Марко Кропивницький.
 25. 4. 1913. Помер письменник Михайло Коцюбинський.
 26. 4. 1890. Народився Микола Зеров, видатний поет і літературознавець.
 26. 4. 1945. Помер гетьман Павло Скоропадський.
 27. 4. 1904. Помер письменник Михайло Старицький.
 28. 4. 1915. Бої Українських Січових Стрільців на Маківці.
 29. 4. 1918. Фльота на Чорному морі підняла українські прапори. Павла Скоропадського проголошено гетьманом України.
 29. 4. 1722. Заведено на Україні так звану „Малоросійську колегію”.
-

Травень – Мау

1974

мае 31 днів

1974

Знач. Кан. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	У К Р А І Н С Ь К І		День має 14 годин Ніч має 10 годин
			П Р А В О С Л А В Н І С В Я Т А		
1	С	18	Прп. Івана Св. Косми й Авксентія, Мчч. Віктора і Зотика.		
2	Ч	19	Прп. Івана Старопечерного. Прп. Трифона патр. Царг.		
3	П	20	Прп. Феодора Тріхини. Св. мч. Гавриїла Слуцького.		
4	С	21	Свщ-мч. Януарія, Прокула і Фавста. Свщ-мч. Феодора.		
5	Н	22	Неділя про Розслабленого. Прп. Феодора-Сикента.		
6	П	23	Св. Велмч. Георгія (Юрія). Св. цар. Олександрі.		
7	В	24	Прп. Сави Києво-Печерського, Св. мч. Сави-Стратилата.		
8	С	25	Св. Апост. й Єванг. Марка. Св. Македонія. Преполовнення.		
9	Ч	26	Свщ-мч. Василя Еп. Амасійськ. Св. Стефана еп. Перм.		
10	П	27	Свщ-мч. Симеона. Св. Стефана Еп. В. Волинського.		
11	С	28	Свв. Апп. Іасана й Сосипатра Мчч. Максима, Віталія.		
12	Н	29	Неділя про Самарянку. Св. Мемнона Чуд., Мч. Івана.		
13	П	30	Св. Апост. Якова-Зеведея з 12-ти, Йосифа й Никодима.		
14	В	1	Св. Прр. Іеремії. Свщ-мч. Макарія Київськ. Бл. Гамара.		
15	С	2	Свв. мчч. Бориса й Гліба. Св. Афанасія Патр. Александр.		
16	Ч	3	Св. Феодосія Ігум. Києво-Печ.. Свв. мчч. Тимофія й Мав.		
17	П	4	Св. Прп-мчч. Пелагії Свмч. Еразма, Сильвана і Пелагії.		
18	С	5	Св. Афанасія Лубенськ. Св. мчч. Ірини, Мч. Неофіта.		
19	Н	6	Неділя про Сліпонародж. Прп. Іова Ігум. Почаївського.		
20	П	7	Св. мч. Акакія. Св. Пахомія. Мч. Аврамія, Прв. Тавіти.		
21	В	8	Св. Ап. й Єванг. Іавна Богосл. Прп. Арсенія Печерського.		
22	С	9	Свм. Миколая Арх-еп. Мирлік. Чд-ця Св. Прр. Ісаїї.		
23	Ч	10	ВОЗНЕСЕННЯ ГОСПОДНЄ. Св. Ап. Симона Зилота.		
24	П	11	Свв. Рівноап. Мефодія й Кирила учит. Словянськ.		
25	С	12	Св. Епифанія Еп. Кипр., Св. Германа Патр. Царгород.		
26	Н	13	Неділя Св. Отців 1-го Всел. Собору. Св. мчч. Гликерії.		
27	П	14	Св. мч. Ісидора. Св. Ісидора Юродивого, Ростовського.		
28	В	15	Прп. Ісаїї Еп. Ростовського, Прп. Пахомія Великого.		
29	С	16	Прп. Феодора Освященого, Прп. Ефрема, Мч. Модеста.		
30	Ч	17	Свв. Апп. Андроніка й тих, що з ним, Св. Юнії, Св. Стеф.		
31	П	18	Св. мч. Феодота, Свв. мчч. Петра, Діонісія, Александра.		

*„Усі народи, що живуть у всесвіті, завжди боронили
й вігно боронитимуть свого існування, свободи
та власности”.*

Український твір „Історія Русів” з 30-их років 19-го століття.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

2. 5. 1848. В Галичині створено перше українське політичне товариство „Головна Руська Рада”.
 4. 5. 1838. Викуп Т. Шевченка з кріпацтва.
 5. 5. 1886. Народився буковинський поет і композитор Сидір Воробкевич.
 6. 5. 1910. Помер письменник і громадський діяч Борис Грінченко.
 7. 5. 1840. Народився драматург і актор Марко Кропивницький.
 12. 5. 1947. Шостий Собор єпископів У.А.П.Ц. в Мюнхені.
 13. 5. 1849. Народився письменник Панас Мирний.
 13. 5. 1933. Покінчив життя самогубством письменник Микола Хвильовий.
 14. 5. 1871. Народився письменник Василь Стефаник.
 14. 5. 1856. Народився письменник Андрій Чайковський.
 15. 5. 1848. Скасування панщини в Галичині.
 16. 5. 1817. Народився письменник і історик Микола Костомаров.
 18. 5. 1861. Похорони Т. Шевченка на Чернечій горі під Каневом.
 18. 5. 1917. У Києві почався Перший Всеукраїнський Військовий З'їзд.
 20. 5. 1932. Помер письменник Степан Васильченко.
 21. 5. 1648. Богдан Хмельницький розбив поляків на Жовтих Водах.
 22. 5. 1920. Поляки замордували композитора Остапа Нижанківського.
 23. 5. 1920. Помер видатний український графік Юрій Нарбут.
 23. 5. 1938. Загинув від розриву бомби провідник Організації Українських Націоналістів полк. Євген Коновалець.
 24. 5. 1125. Помер Великий Київський князь Володимир Мономах.
 25. 5. 1926. Загинув в Парижі від кулі Шварцбарта Головний Отаман Симон Петлюра.
 26. 5. 1648. Б. Хмельницький розбив поляків під Корсунем.
 28. 5. 1916. Помер у Львові Іван Франко.
 30. 5. 1876. Заборона українського друкованого слова царським урядом.
 31. 5. 1224. Перша зустріч українських воїнів з татарами в бою над річкою Калкою.
-

Червень - June

1974

— має 30 днів —

1974

Звич. Кал. н. о.	Дні тижня	Церк. кал.	У К Р А І Н С Ь К І		День має 15 годин
			П Р А В О С Л А В Н І С В Я Т А		Ніч має 9 годин

1	С	19	Свщ-мч. Патрикія. Блж. Івана. Поминальниця.
2	Н	20	НЕДІЛЯ СВ. ТРОЙЦІ — П'ЯТИДЕСЯТНИЦЯ — Зел. Св.
3	П	21	Понеділок. День Св. Духа. Св. Олексія Митроп. Київсь.
4	В	22	3-й день Св. Тройці. Св. мч. Василіска, Мч. Іавна Серб.
5	С	23	Св. Леонтія Еп. Ростовського, Прп. Михаїла Ісповідника.
6	Ч	24	Прп. Симеона Дивногорця. Прп. Никити Стівника.
7	П	25	3-те Обрітєння Голови Івана Хрест., Свмч. Ферапонта.
8	С	26	Свв. Апп. Карпа й Алфея, Св. мч. Георгія-Нового.
9	Н	27	Нед. 1-а по Св. Тройці — Всіх Святих. Св. Івана Україн.
10	П	28	Прп. Никити Еп. Халкидського. Початок Петрівки.
11	В	29	Св. мчц. Феодосії. Св. Івана Юродивого, Устюжського.
12	С	30	Прп. Ісаакія Далматського, Св. мч. Наталія (м.).
13	Ч	31	Св. Ап. Ерма, Св. мч. Ермія, Прп. Додо грузина.
14	П	1	Св. мч. Іустина Філософа, Прп. Діонісія Глушицького.
15	С	2	Св. Влмч. Івана Сучавськ. Св. Никифора Патр. Царгор.
16	Н	3	Неділя 2-га по Св. Тройці. Св. мч. Лукиліяна, Іпатія.
17	П	4	Св. Митрофана Патр. Царгор., Мчч. Конкордія, Силана.
18	В	5	Блж. Ігора кн. Черниг. Свщ-мч. Дорофея, Мч. Маркіяна.
19	С	6	Прп. Висаріона. Прп. Іларіона Нового, Прп Висаріона.
20	Ч	7	Свщ-мч. Феодота Еп. Анкирськ., Мчч. Кириакії і Кир.
21	П	8	Св. Вл-мч. Феодора Стратилата, Св. Ефрема, Прп. Мел.
22	С	9	Св. Кирила Арх-еп. Олександр, Мчц. Фекли і Марії.
23	Н	10	Неділя 3-тя по Св. Тройці. Прп. Силуана Києво-Печ.
24	П	11	Свв. Апп. Варфоломея й Варнави.
25	В	12	Прп. Онуфрія Великого. Прп. Петра Афонського.
26	С	13	Св. мчц. Акилини. Св. Трифілія Еп. Кипрського.
27	Ч	14	Св. Прр. Елисея. Св. Мефодія Патр. Царгородського.
28	П	15	Св. Прр. Амоса, Св. Метислава, Св. Михаїла Митр. К.
29	С	16	Св. Тихона Амафунтського, Прп. Тихона Лиховського.
30	Н	17	Неділя 4-та по Св. Тройці. Свв. мчц. Мануїла, Савела.

„През незгоду всі пропали, самі себе звоювали”.

(Гетьман Іван Мазєпа про причини упадку української державности).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

2. 6. 1936. Помер письменник Андрій Чайковський.
 4. 6. 1775. Друге зруйнування Запорізької Січі.
 5. 6. 1648. Б. Хмельницький розбив під Корсунем польське військо.
 7. 6. 1843. Помер поет Маркіян Шашкевич.
 7. 6. 1930. Помер маляр Петро Холодний.
 8. 6. 1919. Українська Галицька Армія почала під Чортковом офензиву проти поляків.
 9. 6. 1898. Помер поет Яків Щоголів.
 10. 6. 1917. Перший Всеукраїнський З'їзд у Києві.
 11. 6. 1931. Помер історик і політичний мислитель Вячеслав Липинський.
 13. 6. 1944. З рук німецької поліції загинув поет Ольжич (Олег Кандиба).
 19. 6. 1205. В бою з поляками під Завихостом згинув князь Роман Галицький.
 20. 6. 1895. Помер учений і політичний діяч Михайло Драгоманів.
 20. 6. 1948. В Авгсбурзі, Німеччина, постала Українська Національна Рада.
 22. 6. 1929. Помер український громадський діяч і меценат Євген Чикаленко.
 22. 6. 1941. Початок німецько-советської війни.
 23. 6. 1917. Перший Універсал Української Центральної Ради.
 - 23—25. 6. 1943. Перший Конгрес Українців Канади.
 29. 6. 1849. Народилася письменниця Олена Пчілка.
 29. 6. 1918. Помер проф. Хведір Вовк, світової слави вчений антроп.
 29. 6. 1933. Помер генерал Мирон Тарнавський, начальний вождь УГА.
 30. 6. 1569. Люблинська Унія, якою прилучено до Польщі українські землі.
-

Липень - July

1974

має 31 днів

1974

Зв'яз. Кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	У К Р А І Н С Ь К І		День має 14 годин
			П Р А В О С Л А В Н І С В Я Т А		Ніч має 10 годин

1	П	18	Св. мч. Леонтія. Прп. Леонтія Києво-Печерського.
2	В	19	Св. Ап. Юди, бр. Госп. Прп. Паісія Вел. Прп. Івана.
3	С	20	Свв. Усіх Угодників Волинських. Свщ-мч. Мефодія.
4	Ч	21	Св. мч. Юліяна Тарсійського, Свмч. Терентія.
5	П	22	Свщ-мч. Евсевія, Еп. Самосатського, Мч. Зинона.
6	С	23	Св. мчч. Агрипини, Свв. мчч. Евстафія й Гаія.

7 Н 24 Неділя 5 по Св. Тройці. Різдво Св. Предт. Івана.

8	П	25	Св. Прп-мчч. Февронії. Прп. Діонісія Афонського.
9	В	26	Прп. Давида Селунського, Св. Діонісія Суздальського.
10	С	27	Прп. Самсона Страннопр. Св. Георгія Святогорського.
11	Ч	28	Свв. Безср. Кира й Івана. Прп. Івана Дамаскина.
12	П	29	Свв. Первоверховних Апост. Петра й Павла.
13	С	30	Собор Свв. 12-ти Апостолів, Св. мч. Михаїла, Мелітона.

14 Н 1 Неділя 6-та по Св. Тройці. Свв. Безср. Косми й Даміяна.

15	П	2	Св. Фотія Митрополита Київського, Св. Ювеналія.
16	В	3	Прп. Анатолія Києво-Печерського, Св. мч. Якинфа.
17	С	4	Прп. Андрея Арх-еп. Критського, Свмч. Феодора.
18	Ч	5	Прп. Афанасія Афон. Прп. Сергія Радонежського.
19	П	6	Св. Юліянії кжн. Ольшанськ., Прп. Сисоя Великого.
20	С	7	Прп. Фоми, Прп. Акакія, Мчч. Германа й Лукіяна.

21 Н 8 Неділя 7-ма по Св. Тройці. Св. Влмч. Прокопія.

22	П	9	Свщ-мч. Панкратія, Еп. Тавроменійського і еп. Кирила.
23	В	10	Прп. Антонія Києво-Печ., Свв. 45 муч. Нікопольських.
24	С	11	Св. Блж. кн. Ольги, Св. мчч. Евфимії, Прп. Никодима.
25	Ч	12	Свв. мчч. Прокла й Іларія, Мчч Феодора й Івана Київ.
26	П	13	Собор Св. Арханг. Гавриїла, Прп. Стефана Саваїта
27	С	14	Св. Ап. Акили й дружини його Прискили, Прп. Стеф. М.

28 Н 15 Неділя 8-ма по Св. Тройці. Св. Рівноап. кн. Володим.

29	П	16	Свщмч. Афіногена й 10 з ним. Св. мчч. Юлії й Хіонії.
30	В	17	Св. Влмчч. Марини, Мчч. Вероніки, Прп. Иринарха Сол.
31	С	18	Св. Івана Многостр. Печер. Прп. Памви Печерського.

„Найпотрібніше для людини є щастя, а щастя є в серці, а серце є в любові, а любов є в законі Візнього“.

Григорій Сковорода.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 7. 1910. Згинув у Львові український студент Адам Коцко в боротьбі за Український Університет.
 7. 7. 1709. Нешасливий для України бій під Полтавою.
 8. 7. 1919. Згинув у лігунській катастрофі полковник Вітовський, організатор Листопадового Зриву і військовий міністер ЗУНР.
 8. 7. 1659. Гетьман Іван Виговський розбив москалів під Конотопом.
 - 8—9. 7. 1961. Всенародній Шевченківський Здвиг у Вінніпегу з нагоди відкриття пам'ятника Т. Шевченкові.
 9. 7. 1961. Відкриття пам'ятника Т. Шевченкові у Вінніпегу.
 9. 7. 1651. Бій під Берестечком.
 11. 7. 969. Померла княгиня Ольга.
 12. 7. 1580. Появилась друком „Острозька Біблія”, перша друкована Біблія церковно-слов'янською мовою.
 15. 7. 1015. В Берестові під Києвом помер князь Володимир Великий.
 - 16—17. 7. 1919. Перехід УГА за Збруч.
 17. 7. 1902. Почались рільні страйки в Галичині.
 - 18—19. 7. 1918. Заснування Української Православної Церкви в Канаді.
 18. 7. 1863. Таємний наказ царського міністра Валуєва цензурі не випускати друком жадної української книжки.
 21. 7. 1941. Помер письменник Богдан Лепкий.
 25. 7. 1687. Іван Мазепа став гетьманом України.
 26. 7. 1874. Народився письменник Марко Черемшина.
 26. 7. 1880. Народився письменник Володимир Винниченко.
 27. 7. 1834. Засновано Київський Університет ім. св. Володимира.
 30. 7. 1649. Згинув у бою під Лойовом наказний гетьман Михайло Кричевський.
-

Серпень – August

1974

має 31 днів

1974

Дні Звеч.	Ряд. н. н. ЛІЦЕННЯ ТАБЛ.	Церк. кал.	У К Р А І Н С Ь К І		День має 13 годин
			П Р А В О С Л А В Н І С В Я Т А		Ніч має 11 годин
1	Ч	19	Прп. Паісія Києво-Печ.	Прп. Макрини.	Блаж. Стефана.
2	П	20	Св. Прр. Ілії.	Св. Прпмч. Афанасія	Берестейського.
3	С	21	Преп. Онуфрія Печ.	Св. Прр. Езекиїла,	Прп. Онуфрія.
4	Н	22	Неділя 9-та по Св. Тройці. Св. Рівноап. Марії Магдал.		
5	П	23	Свв. мчч. Трофима, Фефила й інш. з ними.		
6	В	24	Свв. мчч. Бориса л Гліба, Мчч. Христини, Прп. Полікарпа.		
7	С	25	Успіння Св. Прв. Анни. Св. Олімпіяди. Прп. Евпраксії.		
8	Ч	26	Прп. Мойсея Печерського. Мч. Ермолая, Прмчч. Параск.		
9	П	27	Св. Влмч. Пантелеймона, Св. Климента еп. Охтирського.		
10	С	28	Прп. Мойсея Печерського, Свв. Апп. Прохора, Ніканора.		
11	Н	29	Неділя 10-та по Св. Тройці. Св. мчч. Каліника і Феодотії.		
12	П	30	Свв. Апп. Сили й Силуана, Свщмч. Валентина.		
13	В	31	Св. Првд. Евдокима Кападокійського, Св. мчч. Юліти.		
14	С	1	ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ, Мчч. Макавеїв, Поч. Спасівки.		
15	Ч	2	Перен. Моцїв Св. Первомч. Арх-діяк. Стефана.		
16	П	3	Прпп. Ісаакія, Далмата й Фавста.		
17	С	4	Свв 7 мчч. Ефеських, Максиміліяна, Діонисія і ін.		
18	Н	5	Неділя 11-та по Св. Тройці. Св. мч. Евсигнія і Понтія.		
19	П	6	ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЄ — СПАСА. Св. Феоктиста.		
20	В	7	Прп. Пимена Многоболіз. — Печер., Прп-мч. Дометія.		
21	С	8	Прп. Григорія Печерського, Св. Емеліяна Ісповідника.		
22	Ч	9	Св. Ап. Матвія з 70-ти Свв. Мчч. Юліяна й Маркіяна.		
23	П	10	Свв. мч. Архідияк. Лаврентія, Агіпата й Романа.		
24	С	11	Прп. Феодора кн. Острож. Прпп. Василія й Феодора Печ.		
25	Н	12	Неділя 12-та по Св. Тройці. Свв. мчч. Фотія й Аникити.		
26	П	13	Прп. Максима Іспов., Св. Тихона Еп. Воронізького.		
27	В	14	Прп. Феодосія Ігумена Печерського, Св. Прр. Михея.		
28	С	15	УСПІННЯ Пресв. Богородиці. Прп. Мак. кінець Спасів.		
29	Ч	16	Св. мч. Діюмида. Прпп. Нікодима й Херимона.		
30	П	17	Прп. Аліпія Києво-Печ., Св. мчч. Мирона й Фирса.		
31	С	18	Свв. мчч. Флора й Лавра. Свв. Івана, Георгія й Іларіона.		

*„Влугає (в ціль) той стрілець, що має одну стрілу,
а не сто”.*

(З української народньої мудрости).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.8. 1913. Померла українська письменниця Леся Українка.
 4. 8. 1914. Засновано у Львові „Союз Визволення України”.
 - 4—5. 8. 1916. Відкрито в Саскатуні Інститут Петра Могили.
 - 4—5. 8. 1916. Відбувся в Саскатуні Перший Український Народний З’їзд.
 5. 8. 1911. Померла письменниця Ганна Барвінок.
 6. 8. 1657. Помер у Чигирині гетьман Богдан Хмельницький.
 8. 8. 1819. Народився письменник Пантелеймон Куліш.
 8. 8. 1834. Народився буковинський поет Юрій Федькович.
 10. 8. 1867. Народився письменник Осип Маковей.
 10. 8. 1907. Померла письменниця Марко Вовчок.
 11. 8. 1792. Перенесено Запорозжів над ріку Кубань.
 12. 8. 1925. Помер поет Володимир Самійленко.
 13. 8. 1873. Помер галицький поет Антін Могильницький.
 15. 8. 1856. Народився геніяльний український поет Іван Франко.
 17. 8. 1772. Прилучено Галичину до Австрійської монархії.
 18. 8. 1649. Зборівська угода гетьмана Б. Хмельницького з Польщею, яка гарантувала козакам багато вольностей.
 18. 8. 1836. Народився письменник Олександр Кониський.
 20. 8. 1843. Помер письменник Григорій Квітка Основьяненко.
 20. 8. 1921. Помер письменник А. Кащенко.
 21. 8. 1627. Вийшов у Києві один із перших словників української мови „Лексикон Памви Беринди”.
 21. 8. 1925. Помер письменник Осип Маковей.
 22. 8. 1709. Помер гетьман Іван Мазепа.
 28. 8. 1921. Большевики розстріляли в Києві поета Григорія Чупринку.
 29. 8. 1845. Народився драматург Іван Тобілевич (Карпенко-Карий).
 29. 8. 1875. Народилась письменниця Людмила Старицька-Черняхівська.
 31. 8. 1919. Злучені українські армії (УНР і УГА) зайняли Київ.
-

Вересень – September

1974

має 30 днів

1974

Зв'яз. Кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА		День має 12 годин
					Ніч має 12 годин
1	Н	19	Неділя 13-та по Св. Тройці. Св. мч. Андрея-Стратилата.		
2	П	20	Св. Прр. Самуїла. Свв. мчч. Севіра та 37 з ним.		
3	В	21	Прп. Авалія Києво-Печ. Св. Ап. Фаддея, Мчч. Васси.		
4	С	22	Свв. мчч. Агафоника, Зотика, Северіяна й Неофіта.		
5	Ч	23	Св. мч. Луппа. Прп. Евтихія, Свмч. Іринія Ліонського.		
6	П	24	Св. Петра Митроп. Київського, Свщ-мч. Евтихія.		
7	С	25	Св. Ап. Тита; Св. Апост. Варфоломея, Св. Еп. Тита.		
8	Н	26	Неділя 14-та по Св. Тройці. Свв. мчч. Адріяна й Наталії.		
9	П	27	Свщ-мч. Кукши і прп. Пимена Києво-Печ. Св. Ліверія.		
10	В	28	Прп. Іова Ігум. Почаївського. Прп. Мойсея-Мурина.		
11	С	29	Усінчення Голови Св. Івана Хрестителя. Мч. Анас. Піст.		
12	Ч	30	Свв. Патріархів Царгородських: Олександра, Ів. й Павла.		
13	П	31	Св. Івана Митроп. Київського, Св. Кипріяна Карт.		
14	С	1	Прп. Симеона Стовпн., Прп. Марфи, Ісуса Навина.		
15	Н	2	Неділя 15 по Св. Тройці. Св. мч. Маманта, Прп. Івана.		
16	П	3	Свщ-мч. Анфима. Прп. Феоктиста, Мчч. Василіси.		
17	В	4	Св. Іоасафа Еп. Білгород. Свщ-мч. Вавили Еп. Антіох.		
18	С	5	Прп-мч. Афанасія Ігум. Берегтейського, Св. мч. кн. Гліба.		
19	Ч	6	Чудо Архистр. Михаїла. Прпп. Архипа і Давида.		
20	П	7	Прп. Макарія Ігум. Овруцького, Св. мч. Созонта.		
21	С	8	РІЗДВО ПРЕСВ. ДІВИ МАРІЇ. Св. мч. Руфа.		
22	Н	9	Неділя 16 по Св. Тройці — Перед Воздв. Прв. Якіма й Ан.		
23	П	10	Прп. Павла Києво-Печ. Свв. мчч. Минодори, Митродори.		
24	В	11	Прп. Феодори-Олександр. Прп. Евфросинії, Мч. Діодора.		
25	С	12	Свщ-мч. Автонома. Прп. Афанасія Висоцького.		
26	Ч	13	Св. мч. Корнилія Сотн. Свв. мчч. Кроніда, Леонтія.		
27	П	14	ВОЗДВИЖЕННЯ Ч. ХРЕСТА. Піст. Св. Івана Золотоус.		
28	С	15	Св. Велкмч. Никити Готськ. і Порфирія, Прп. Філофея.		
29	Н	16	Нед. 17 по Св. Тройці. По Воздвиженні. В-мч. Евфимії.		
30	П	17	Свв. мчч. Софії, Віри, Надії й Любови, Мч. Пелія.		

„Пізнай самого себе!“. — Сократ. (Щоб пізнати інших людей і світ узагалі, для цього людина найперше повинна пізнати саму себе).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 9. 1939. Початок другої світової війни.
 7. 9. 1805. Народився письменник Олекса Стороженко.
 9. 9. 1769. Народився Іван Котляревський, батько нового українського письменства.
 9. 9. 1914. Перший бій Українських Січових Стрільців під Сянками.
 10. 9. 1910. Помер Василь Доманицький, видавець першого повного „Кобзаря”.
 12. 9. 1875. Народився Олександр Кошиць, композитор і диригент.
 12. 9. 1903. У Полтаві відкрито пам'ятник Іванові Котляревському.
 15. 9. 1907. Помер драматург і артист Іван Тобілевич.
 16. 9. 1659. Договір гетьмана Івана Виговського з Польщею в Гадячі.
 18. 9. 1640. Собор в Києві приймає і одобряє „Ісповідання Православної Віри” Митрополита Петра Могили.
 18. 9. 1864. Народився письменник Михайло Коцюбинський.
 18. 9. 1940. Помер артист Опанас Саксаганський, брат Івана Тобілевича і Миколи Садовського.
 18. 9. 1841. Народився Михайло Драгоманів.
 19. 9. 1903. Помер буковинський поет і композитор Сидір Воробкевич.
 21. 9. 1944. Помер у Вінніпегу Олександр Кошиць.
 22. 9. 1918. Відкрито в Києві Український Університет.
 23. 9. 1648. Бій під Пилявцями — найбільша перемога Б. Хмельницького над поляками.
 29. 9. 1866. Народився історик Михайло Грушевський.
-

Жовтень – October

1974

має 31 днів

1974

Знач. Кал. н. с.	Дні тижня	Перв. кад.	У К Р А І Н С Ь К І		День має 11 годин
			П Р А В О С Л А В Н І С В Я Т А		Ніч має 13 годин

1	В	18	Прп. Евменія Еп. Гортинск. Св. мчц. Аріядни й Софії.
2	С	19	Св. мч. Трофима-Саваїта, Доримедонта і Прокла.
3	Ч	20	Св. мч. Михаїла кн. Чернігівського, Св. Влчмч. Евстафія.
4	П	21	Св. Димитрія Митроп. Ростов. Св. Ап. Кодрата.
5	С	22	Пам'ять Угодників, що спочивають у Київськ. Печерях.
6	Н	23	Неділя 18 по Св. Тройці. Свв. мчч. Андрея, Івана, Петра.
7	П	24	Св. Первомуч. Фекли, Прп. Нікандра Псковського.
8	В	25	Прп. Евфросинії, Прп. Сергія Радонезького, Прп. Сергія.
9	С	26	Св. Апост. Єванг. Івана Богослова. Прв. Гедеона.
10	Ч	27	Свв. мчч. Калістрата й 49 воїнів з ним. Мч. Филімона.
11	П	28	Прп. Харитона-Ісповідника, Прор. Варуха.
12	С	29	Прп. Киріяка. Прп. Феофана Милостивого.
13	Н	30	Неділя 19 по Св. Тройці. Св. Михаїла Митр. Київського.
14	П	1	Понеділок. ПОКРОВА ПРЕСВ. БОГОРОДИЦІ. Ап. Ананії.
15	В	2	Свщ-мч. Кипріяна. Мчц. Юстини. Блж. Андрея.
16	С	3	Свщ-мч. Діонісія-Ареопагіта. Прп. Діонісія Печерськ.
17	Ч	4	Прп. Елладія й Онисима Печерськ. Свщ-мч. Ієрофея.
18	П	5	Прп. Даміяна Києво-Печерського, Св. мчц. Харитини.
19	С	6	Св. Ап. Фоми з 12-ти, Св. мч. Макарія.
20	Н	7	Неділя 20 по Св. Тройці. Прп. Сергія Печерського.
21	П	8	Прп. Пелагії. Св. Таїсії Прп. Досифея й Трифона
22	В	9	Св. Ап. Якова Алф. з 12-ти Прп. Андроніка, Афанасії.
23	С	10	Собор Сввт. Волинських. Свв. мчч. Евлампія і Евлампії.
24	Ч	11	Прп. Феофана Печерського, Св. Ап. Филипа з 70-ти.
25	П	12	Свв. мчч. Прова, Тараха й Андроніка, Прп. Косми.
26	С	13	Прп. Веніямина Печерського, Свв. мчч. Карпа й Папили.
27	Н	14	Неділя 21 по Св. Тройці. Прп. Миколи Черниг.
28	П	15	Прп. Евфимія — Нов. Св. Прп-мч. Лукіяна - Пресвіт. Ан.
29	В	16	Прп. Лонгіна Печерського. Св. Лонгіна-Сотника
30	С	17	Св. Прр. Осії. Прп. Андрея Критськ., Косми й Демяна.
31	Ч	18	Св. Апост. Єванг. Луки Прп. Марина, Прп. Юліяна.

„Коли хто каже, що він любить Бога, а брата свого ненавидить, — то це є брехня”.

Св. Івана 4. 20.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 10. 1187. Помер Галицький князь Ярослав Осмомисл.
 1. 10. 1877. Помер український учений О. Бодяньський.
 1. 10. 1929. Масові арешти в Україні у зв'язку з процесом Союзу Визволення України.
 3. 10. 1930. Померла письменниця Олена Пчілка, мати Лесі Українки.
 4. 10. 1891. Народився поет Юрій Клен.
 4. 10. 1930. Померла визначна українська артистка Марія Заньковецька.
 7. 10. 1926. Помер український етнограф Володимир Гнатюк.
 9. 10. 1596. Проголошення Церковної Унії в Бересті.
 10. 10. 1893. Помер байкар Леонід Глібів.
 11. 10. 1835. Згинув ватажок подільських розбійників Устим Кармелюк.
 13. 10. 1866. Помер письменник Петро Гулак-Артемівський.
 14. 10. 1921. Почався в Києві Перший Всеукраїнський Собор Української Автокефальної Православної Церкви.
 18. 10. 1876. Народився український учений, історик літератури і літературознавець Сергій Єфремов.
 18. 10. 1918. Скликано у Львові Українську Національну Раду.
 22. 10. 1953. Помер в Парижі Митрополит УАПЦ Полікарп Сікорський.
 28. 10. 1894. Помер перший історик української літератури Омелян Огоновський.
 29. 10. 1794. Помер мандрівний філософ Григорій Сковорода.
 30. 10. 1947. Помер поет Юрій Клен.
-

Листопад – November

1974

— має 30 днів —

1974

Знач. Розк. к. о.	Дні тижне	Порк. квд.	У К Р А І Н С Ь К І		День має 10 годин Ніч має 14 годин
			П Р А В О С Л А В Н І С В Я Т А		
1	П	19	Св. Прр. Йоїла, Св. мч. Яра, Блж. Клеопатри.		
2	С	20	Св. Влмч. Артемія. Св Герасима, Прп. Мотрони.		
3	Н	21	Неділя 22 по Св. Тройці. Прп. Іларіона Києво-Печерськ.		
4	П	22	Св. Рівноап. Аверкія. Свв. 7 отрок. в Ефесі.		
5	В	23	Св. Ап. Янова бр. Господнього, Св. Ігнатія, Прп. Никиф.		
6	С	24	Прп. Арефи й Сисоя Печерських, Св. Анастасія.		
7	Ч	25	Прп. Мартирія Печер. Свв. мчч. Нотарія й Маркіяна.		
8	П	26	Св. Влмч. Димитрія Солун. Св. Димитрія Ростовського.		
9	С	27	Прп. Нестора-Літописця. Св. мч. Нестора, Мч. Марка.		
10	Н	28	Неділя 23 по Св. Тройці. Прп. Іова Ігум. Почаївського.		
11	П	29	Прп. Аврамія Печер. Св. Прп. мчч. Анастасії Римлянки.		
12	В	30	Св. Ап. Марка з 70-ти Свв. мчч. Зиновія й Зиновії.		
13	С	31	Прпп. Спиридона й Никодима Печер. Ап. Стахія.		
14	Ч	1	Свв. Безср. Косми й Даміяна. Првд. Феодосії.		
15	П	2	Свв. мчч. Акиндіна, Пигасія, Елпидифора й інш.		
16	С	3	Прп. Анни кнж. Київськ. Свв. мчч. Акепсима і Йосифа.		
17	Н	4	Неділя 24 по Св. Тройці. Прп. Луки Печерського.		
18	П	5	Свв. мчч. Галактіона і Епистилії. Ап. з 70 Єрма.		
19	В	6	Прп. Онисифора Печер. Прп. Луки Печер. Св. Павла ісп.		
20	С	7	Свв. 33-х мучен. в Мелітніні, Прп. Лазаря Галісійського.		
21	Ч	8	Собор Св. Архистр. Михаїла і всіх Ангелів. Прп. Неофита.		
22	П	9	Свв. мчч. Онисифора й Порфирія. Прп. Феоктиста.		
23	С	10	Свв. Апп. Ераста, Олімпа, Родіона й інш. з 70-ти.		
24	Н	11	Неділя 25 по Св. Тройці. Свв. мчч. Міни й Викентія.		
25	П	12	Св. Івана Милост.-Патр. Олександрійськ. Св. Льва.		
26	В	13	Св. Івана Золотоуст.-Архиеп. Царгор. Мч. Антоніна.		
27	С	14	Св. Ап. Филипа з 12-ти Св. Григорія Палами Запусти.		
28	Ч	15	Свв. мчч. Гурія, Самона й Авіва. Початок Пилипівки.		
29	П	16	Св. Апост. і Єванг. Матвія. Прп. Сергія схимн.		
30	С	17	Св. Григорія Еп. Неокесар. Пр Нікона, Прп. Лазаря.		

*„Все розберіть, та й спитайте
Тоді себе: Що ми?
Чий діти? Яких батьків?“*

Тарас Шевченко.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 11. 1861. Народилася українська письменниця Дніпрова Чайка.
 1. 11. 1889. Народився письменник-сатирик і гуморист Остап Вишня. (Павло Губенко).
 1. 11. 1918. Листопадовий Зрив. Українські війська зайняли Львів.
 3. 11. 1941. Зруйновано вибухом Успенську церкву Києво-Печерської Лаври.
 3. 11. 1885. Помер галицький письменник Микола Устиянович.
 4. 11. 1921. Почався Другий Зимовий Похід під командою генерала Юрка Тютюнника.
 6. 11. 1912. Помер Микола Лисенко, великий український композ.
 6. 11. 1811. Народився поет Маркіян Шашкевич, що віродив українську літературу в Галичині.
 7. 11. 1940. В Канаді постає „Комітет Українців Канади”.
 9. 11. 1872. Народився письменник Богдан Лепкий.
 10. 11. 1708. Москалі здобули і зруйнували Батурин, тодішню столицю Гетьманщини.
 10. 11. 1838. Помер батько новітньої української літератури Іван Котляревський.
 14. 11. 1918. У Києві засновано Всеукраїнську Академію Наук.
 14. 11. 1918. Гетьман Павло Скоропадський проголосив Федерацію України з Росією.
 15. 11. 1918. Початок повстання проти гетьмана Скоропадського.
 15. 11. 1945. Була заснована в Авґсбурзі, Німеччина, Українська Вільна Академія Наук.
 16. 11. 1863. Народилася письменниця Ольга Кобилянська.
 17. 11. 1828. Народилася письменниця Ганна Барвінок.
 18. 11. 1804. Засновано університет в Харкові.
 19. 11. 1698. Помер гетьман Петро Дорошенко.
 20. 11. 1917. Появився Третій Універсал Української Центральної Ради.
 21. 11. 1921. Большевики розстріляли під Базаром на Волині 359 українських вояків.
 23. 11. 1873. Помер український учений Михайло Максимович.
 24. 11. 1934. Помер славний український історик М. Грушевський.
 25. 11. 1838. Народився письменник Іван Нечуй-Левицький.
 29. 11. 1778. Народився письменник Григорій Квітка-Основьяненко.
 29. 11. 1902. Помер на засланні український поет-революціонер Павло Грабовський.
-

Грудень – December

1974

— має 31 днів —

1974

Зв'яз. Кал. М. С.	Дні тижня	Церк. кал.	У К Р А І Н С Ь К І		День має 9 годин
			П Р А В О С Л А В Н І С В Я Т А		Ніч має 15 годин

1	Н	18	Неділя 26 по Св. Тройці.	Свв. мчч. Платона й Романа.
2	П	19	Прп. Варлаама Києво-Печерського,	Св. Прр. Авдія.
3	В	20	Прп. Григорія Декапол.	Св. Прокла Архиеп. Царгор.
4	С	21	ВВЕДЕННЯ В ХРАМ ПРЕСВ. ДІВИ МАРІИ.	
5	Ч	22	Св. Ярополка кн. В.-Волинськ.	Св. Ап. Филимона.
6	П	23	Св. Амфілохія — Еп. Іконійськ.,	Св. Григорія Еп. Авраг.
7	С	24	Св. Влмч. Катерини.	Влмч. Меркурія Печерського.
8	Н	25	Неділя 27 по Св. Тройці.	Прп. Мартирія Києво-Печер.
9	П	26	Прп. Алапія Стовпн.	Прп. Нікона. Св. Інокентія.
10	В	27	Св. мчч. Якова.	Прп. Палладія, Св. Якова Еп. Ростов.
11	С	28	Св. Прп-мч. Стефанія-Нов.	Свмч. Іринарха, Мч. Василя.
12	Ч	29	Прп. Нектарія Печер.	Свв. мчч. Парамона й Филумена.
13	П	30	Св. Ап. АНДРЕЯ ПЕРВОЗВ. Оснопол. Церкви в Україні.	
14	С	1	Св. Прр. Наума.	Св. Филарета Милостивого.
15	Н	2	Неділя 28 по Св. Тройці.	Прп. Афанасія Печерського.
16	П	3	Св. Прр. Софонії.	Прп. Феодула Еп. Царгородського.
17	В	4	Св. Влмч. Варвари. Прп. Івана-Дамаскина.	
18	С	5	Прп. Сави — Освящен.	Св. Гурія Арх-еп. Казанського.
19	Ч	6	Св. Миколая Арх-еп. Мирлікійськ.-Чудотворця.	
20	П	7	Прп. Івана-Постн.	Києво-Печ. Св. Амвросія Еп. Медгол.
21	С	8	Прп. Потапія.	Свв. Апп. Аполоса, Кифи й інш.
22	Н	9	Неділя 29 по Св. Тройці.	Св. Прв. Анни Прор. Софронія.
23	П	10	Свв. мчч. Міни, Ермогена й Евграфа.	Св. Йосафа Біл.
24	В	11	Прп. Даниїла-Стовпника.	Прп. Нікона Печерського.
25	С	12	Прп. Спиридона Еп.	Тримифунського. Свмч. Алексан.
26	Ч	13	Прп. Мардарія Києво-Печ.	Свв. мчч. Евстратія й інш.
27	П	14	Свв. мчч. Фірса, Левкія,	Филимона, Аполлона й інш.
28	С	15	Свщ-мч. Елевферія і матері його	Анфії, Прп. Павла.
29	Н	16	Неділя 30 по Св. Тройці — Праотців.	
30	П	17	Свв. Прр. Даниїла, Ананії,	Азарія й Мисаїла.
31	В	18	Свв. мчч. Севастіяна й тих, що з ним.	Мчч. Зої.

„Пізнайте правду, а правда визволить вас” — це євангельська наука, в якій мається на увазі духове визволення людини.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 12. 1893. Народився письменник Микола Хвильовий.
 2. 12. 1874. Помер письменник Олекса Стороженко.
 2. 12. 1919. Початок Першого Зимового Походу під команду генерала Омеляновича Павленка.
 2. 12. 1938. Проголошено автономію Карпатської України.
 4. 12. 1803. Помер на Соловках останній Кошовий Запорізької Січі Петро Кальнишевський.
 5. 12. 1878. Народився поет О. Олесь.
 5. 12. 1917. Відкрито в Києві Українську Академію Наук.
 7. 12. 1811. Народився галицький письменник Микола Устиянович.
 7. 12. 1936. Помер письменник Василь Стефаник.
 8. 12. 1868. Засновано у Львові Товариство „Просвіта”.
 11. 12. 1840. Народився письменник Михайло Старицький.
 12. 12. 1871. Народився письменник Анатоль Свидницький.
 12. 12. 1900. Помер письменник Олександр Кониський.
 15. 12. 1934. Большевицький таємний суд засудив до страти 28 українців, а між ними письменників: О. Влизька, В. Мисика, Д. Фальківського, М. Терещенка, Гр. Косинку, І. Крушельницького, М. Лебединця, Костя Буревія, Романа Шевченка.
 17. 12. 1939. Загинув поет і літературознавець М. Драй-Хмара.
 18. 12. 1856. Народився великий український театральний артист Микола Садовський.
 22. 12. 1833. Народилась письменниця Марко Вовчок.
 23. 12. 1873. Засновано у Львові Наукове Товариство ім. Шевченка.
 - 25—26. 12. 1926. Оформлення організації Союзу Українок Канади на З’їзді в Саскатуні.
 - 25—26. 12. 1927. Оформлення організації Союзу Українців Самостійників у Саскатуні.
 27. 12. 1879. Народився письменник С. В. Васильченко (Панасенко). В місяці грудні в 1931 р. — оформлення організації „Союз Української Молоді Канади”.
-

СКОРОЧЕНИЙ УСТАВ НА 1974 Р.

СІЧЕНЬ

1—19. Вівторок: Горожанський Новий Рік. Церковного Свята нема. Правиться Новорічний Молебень, або Молебень, що на Державні свята.

6—24. Неділя перед Різдвам Хр. — Св. Отців. Св. Вечір. Гол. 4-й. **На Ранній:** 7 Іван. 20: 1-10. **На Літургії:** 9-10; 17-23, 32-40; Єванг. Мат. 1: 1-2.

7—25. Понеділок. Різдво Господа Ісуса Христа. Всенічна починається Велик. Повечір'ям. **На Ранній:** Єван. Матф. 1: 18-25. **Літургія Св. Василя Вел. Апост. Галат. 4: 4-7; Єванг. Матф. 2: 1-12.**

8—26. Вівторок. 2-й д. Різдва — Собор Пресв. Богородиці. Єванг. Лук. 1: 39; 49-56. **Літургія Св. Івана Зол. Ап. Евр. 2: 11-18, Єванг. Матф. 2: 13-24; та Лук. 10: 38-42; 11: 27-28.**

9—27. Середа. 3-й д. Різдва Христ. Св. Пер-мч. Архид. Стефана. На Літургії: Апост. Діань 6: 8-7; 5: 47-60. Єванг. Матф. 21: 33-42.

13—31. Неділя по Різвді. Пам'ять Свв. Богоотців Йосифа Обручн., Гол. 5-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 8 Іван. 20: 11-18. **На Літургії:** Апост. Галат. 1: 11-19; Єванг. Матф. 2: 13-24, та Лук. 10: 38-42; 11: 27-28.

14—1. Понеділок. Новий Рік. — Найменовання Госп. Св. Василя Велик. Всенічна. На Ранній: Єванг. Іван. Зач. 36. **На Літургії:** Апост. Колос. 2: 8-12; та Евр. 7: 26-8:2. Єванг. Лук. 2: 20-21; 39-52 та Лук. 6: 17-23. **Літургія в цей день, Св. Василя Великого.**

18—5. П'ятниця. Навечір'я Богоявлення. Св. Вечір. Піст. Літургія Св. Василя Велик. Починається Вечірнею. Апост. Коринт. 9: 19-27; Єванг. Луки 3: 1-18.

19—6. Субота. Богоявлення Господне. Йордань. На Ранній: Єванг. Мак. 1: 9-11. **Літургія Св. Івана Зол. Апост. Тит. 2: 11-14; 3: 4-7; Єванг. Матф. 3: 13-17.**

20—7. Неділя по Богоявленні. Собор Св. Івана Хрест. Гол. 6-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 9. Іван. 20: 19-31. **На Літургії:** Апост. Ефес. 4: 7-13; та Діань 19: 1-8; Єванг. Матф. 4: 12-17; та Іван. зач. 3.

27—14. Неділя про Закхєя. Оддання Богоявлення. Гол. 7-й. На Ранній: Єв. Воскр. 10 Іван. 21: 1-14. **Літургія:** Апост. I Тимоф. 4: 9-15, Єванг. Лук. 19: 1-10.

ЛЮТИЙ

3—21. Неділя про Митаря й Фарисєя. Гол. 8-й. На Ранній: Єванг. Воскр. II Іван. 21: 15-25. **На Літургії:** Апост. 2 Тимоф. 3: 10-15; Єванг. Лук. 18: 10-14.

10—28. Неділя про Блудного Сина. Гол. 1-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 1. Матф. 28: 16-20. **На Літургії:** Апост. I Кор. 6: 12-20; Єванг. Лук. 15: 11-32.

12—30. Вівторок. 3-х Святих: Василя Вел., Григорія Богосл. й Івана Золотоустого. На Ранній: Єванг. Іван. 10: 9-16. **Літургія Св. Івана Золот. Апост. Евр. 13: 7-16; Єванг. Матф. 5: 14-19.**

15—2. П'ятниця. Стрітєння Господне. На Ранній: Єванг. Лук. 2: 25-32. **На Літургії:** Апост. Евр. 7: 7-17; Єванг. Лук. 2: 22-40.

16—3. Субота. В цей день — Заупокійна Служба Божа за всіх від віку спочилих Отців, Братів і Сестер наших. Літургія Св. Івана Зол. Ап. I Солун. 4: 13-17; Єванг. Іван. 5: 24-30. Після Літургії — Панахида по всіх від віку Спочилих.

17—4. Неділя М'ясопусна. Гол. 2-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 2 Марк. 16: 1-8. **На Літургії:** Ап. I Кор. 8: 8-13; 9: 1-2. Єв. Матф. 25: 31-46.

24—11. Неділя Сиропусна. Заговини на Вел. Піст. Гол. 3-й. На Ранній: Єван. Воскр. 3 Марк. 16: 9-20. **На Літургії:** Апост. Римл. 13: 11-14; 14: 1-4. Єванг. Матф. 6: 14-21.

Увага: Вечірня прощення перед Св. Велик. Постом. Увага: З зав-трішнього дня; з Понеділка, починається Св. Велик. Піст. Протягом Св. Вел. Посту, по Середах і П'ятницях правиться Літургія Раніше Освячених Дарів, з Вечірнею слідующего дня, себто — четверга й суботи. Ризи постові.

БЕРЕЗЕНЬ

3—18. Неділя 1-ша Св. Вел. Посту — Православія: Гол. 4-й. **На Ранній:** Воскр. Євангеліє; 4: Лук. 24: 1-12. **Літургія Св. Василя Вел.** Апост. Евр. 11: 24-26; 32-40; 12: 1-2; Єванг. Іван. 1: 43-51.

10—25. Неділя 2-га Св. Вел. Посту. Гол. 5-й. **На Ранній:** Єв. Воскр. 5 Лук. 24: 12-35. **Літургія Василя Вел.** Апост. Евр. 1: 10-14; 2: 1-3; Єванг. Марк. 2: 1-12. В Суботи 2-ї, 3-ї й 4-ї Св. Вел. Посту — **Літургія Св. Івана Золот.,** на котрій поминаються від віку спочили; Апост. 1 Солун. 4: 13-17; Єванг. Іван. 5: 24-30.

17—4. Неділя 3-я Св. Вел. Посту — Хрестопоклінна. Гол. 6-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 6 Лук. 24: 36-53. **Літургія Св. Василя Вел.** Апост. Евр. 4: 14-16; 5: 1-6; Єванг. Марк. 8: 34-38; 9-1.

24—11. Неділя 4-та Св. Вел. Посту. Гол. 7-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 7 Іван. 20: 1-10. **Літургія Св. Василя Вел.** Апост. Евр. 6: 13-20. Єванг. Марк. 9: 17-31.

27—14. Середа. Поклони.

31—18. Неділя 5-та Св. Вел. Посту. Прп. Марії Єгипет. Гол. 8-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 8 Іван. 20: 11-18. **Літургія Св. Василя Вел.** Апост. Евр. 9: 11-14; Єванг. Марк. 10: 32-45.

КВІТЕНЬ

6—24. Субота Лазарева. **Літургія Св. Івана Золот.** Апост. Евр. 12: 28-29; 13: 1-8. Єванг. Іван. 11: 1-45.

7—25. Неділя Квітна — Вхід Господа в Єрусалим; „Благовіщення Пресв'ятій Діві Марії”. **На Ранній:** Єванг. Мат. 21: 1-11; 15-17. **Літургія Св. Івана Золот.** Апост. 2 Кор. 5: 14-21; та Филип'ян 4: 4-9; Єванг. Лук. 1: 24-56; та Іван. 12: 1-18.

СТРАСТНИЙ ТИЖДЕНЬ

Увага: В перших трьох днях цього тижня, після Ранньої, відправляється **Літургія Раніше Освячених Дарів**, на котрих читаються установлені Євангелії, а саме:

8—26. Понеділок. На Ранній: Єванг. Матф. 21: 18-42. **На Літургії „Раніше Освячених Дарів”** — Єванг. Матф. 24: 3-35.

9—27. Вівторок — порядок той, що в Понеділок. **На Ранній:** Єванг. Матф. 22: 15-46; 23: 1-39. **На Літургії „Раніше Освячених Дарів”** — Єванг. Матф. 24: 36-51; 25: 1-46; 26: 1-2.

10—28. Середа — на Ранній: Єванг. Іван. 12: 1-50. **На Літургії „Раніше Освячених Дарів”** — Єванг. Матф. 26: 6-16.

Увага: У всі ці три дні, на Літургії „Раніше Освячених Дарів” — Вхід з Євангелією.

11—29. Св. Вел. Четвер. На Ранній: Єванг. Лук. 22: 1-39. **Літургія Св. Василя Вел.** починається **Вечірнею.** Апост. 1 Кор. 11: 23-32. Єванг. Матф. 26: 1-20.

СТРАСТИ

Увечорі, о годині 6—7 правиться **Рання Вел. П'ятниця.**

12—30. Св. Вел. П'ятниця. О годині 3—4 по полудні правиться **Вечірня**, на котрій відбувається **Винос Плащаниці.**

13—31. Св. Велика Субота — Єрусалимська Утрення. **Літургія св. Василя Вел.,** почин. **Вечірнею.** Апост. Римл. 6: 3-11; Єванг. Матф. 28: 1-26.

14—1. Неділя. Воскресення Христове — Великдень.

Увага: З 8-ї год. вечора (Субота) до 11.30 перед Плащаницею, читається книги **Діань Апостолів.** О годині 11.30 (де неможливо — ранком), Священик, в повному світлому одязі, перед Плащаницею править **Полуночницю.**

Великодня Всенічна. Священик читає **Слово Св. Івана Золот. — „Хто побожний і боголюбивий”..**

Літургія Св. Івана Золот. Апост. Діань 1: 1-8; Єванг. Іван. 1: 1-17.

15—2. Понеділок. 2-й день Великодня. Прп. Тита. **Літургія** — Апост. Діань 1: 12-17; 21-26; Єванг. Іван. 1: 18-28.

16—3. Вівторок 3-й день Великодня. Ап. Діянъ 2: 14-21; Єванг. Лук. 24: 12-35.

21—8. Неділя Фомина. На Ранній — Єванг. Матф. 28: 16-20. **Літургія:** Ап. Діянъ 5: 12-20; Єв. Іван. 20: 19-31.

28—15. Неділя Св. Жінок Мироносиць. Гол. 2-й. **На Ранній:** Єванг. Марк. 16: 9-20. **На Літургії** — Ап. Діянъ 6: 1-7; Єв. Марк. 15: 43-47; 16: 1-8.

ТРАВЕНЬ

5—22. Неділя про Розслабленого. На Ранній: Єванг. 4 Лук. 24: 1-12; **На Літургії:** Апост. Діянъ 9: 32-42; Єванг. Іван. 5: 1-15.

6—23. Понеділок. Св. Велмч. Георгія (Юрія). Побідон. На Ранній: Єв. Лук. 10: 16-21. **На Літургії:** Апост. Діянъ 12: 1-11; Єванг. Іван. 15: 17-27.

8—25. Середа. Преполовнення П'ятидесятниці. На Літургії: Апост. Діянъ 14: 6-18; Єванг. Іван. 7: 14-30.

12—29. Неділя про Самарянку, Св. Мемнона Чудотв. Гол. 4-й. На Ранній: Єв. Воскр. Іван. 20: 1-10. **На Літургії:** Ап. Діянъ 11: 19-26; 29-30. Єванг. Іван. 4: 5-42.

19—6. Неділя про Сліпородж. Прп. Іова Ігум. Почаев. Гол. 5-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 8 Іван. 20: 11-18. **На Літургії:** Ап. Діянъ 16: 16-34; Єванг. Іван. 9: 1-38.

23—10. Четвер. Вознесення Господне. На Ранній: Єванг. Марк. 16: 9-20. **На Літургії:** Апост. Діянъ 1: 1-12; Єванг. Лук. 24: 36-53.

26—13. Неділя Св. Отців І-го Вселенського Собору. Гол. 6-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 10 Іван. 21: 1-14. **На Літургії:** Апост. Діянъ 20: 16-18; 28-36. Єванг. Іван. 17: 1-13.

ЧЕРВЕНЬ

2—20. Неділя Св. Тройці — П'ятидесятниця (Зелені Свята). На Ранній: Єванг. Іван. 20: 19-23. **Літургія:** Апост. Діянъ 2: 1-11; Єванг. Іван. 7: 37-52; 8: 12.

3—21. Понеділок. День Св. Духа. Літургія: Апост. Ефес. 5: 9-19. Єванг. Матф. 18: 10-20.

9—27. Неділя 1-ша по Св. Тройці — Всіх Святих. Гол. 8-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 1 Матф. 28: 15-20. **На Літургії:** Апост. Евр. 11: 33-40; 12: 1-2. Євангел. Матф. 10: 32-33; 37-38; 19: 27-30.

15—2. Субота. Св. Великомуч. Івана Сучавського. На Ранній: Єв. Матф. 10: 16-22. **На Літургії:** Апост. Тимоф. 2: 1-10; Єванг. Іван. 15: 7-27; 16: 1-2.

16—3. Неділя 2-га по Св. Тройці. Гол. 1-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 2 Марк. 16: 1-8. **На Літургії:** Апост. Римл. 2: 10-16. Єванг. Матф. 4: 18-23.

23—10. Неділя 3-тя по Св. Тройці. Гол. 2-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 3 Марк. 16: 9-20. **На Літургії:** Ап. Римл. 5: 1-10. Єванг. Мат. 6: 22-33.

30—17. Неділя 4-та по Св. Тройці. Гол. 3-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 4 Лук. 24: 1-12. **На Літургії:** Апост. Римл. 6: 18-23. Єв. Мат. 8: 5-13.

ЛИПЕНЬ

7—24. Неділя 5-та по Св. Тройці. Різдво Івана Предтечі. Гол. 4-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 5 Лук. 24: 12-35. **На Літургії:** Ап. Римл. 10: 1-10; та Римл. 13: 12-14; 14: 1-4. Єванг. Матф. 8: 22-34; 9: 1; та Лук. 1: 5-25; 57-68; 76-80.

12—29. П'ятниця. Св. Первоверх. Ап. Петра й Павла. На Ранній: Єванг. Лук. 9: 1-11. **На Літургії:** Апост. 2 Кор. 11: 12-32; 12: 1-9. Єванг. Матф. 16: 13-25.

14—1. Неділя 6-та по Св. Тройці. Гол. 5-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 6 Лук. 24: 36-53. **На Літургії:** Ап. Римл. 12: 6-14. Єванг. Мат. 9: 1-8.

21—8. Неділя 7-ма по Св. Тройці: Св. Влмч. Прокопія. Гол. 6-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 7 Іван. 20: 1-10. **На Літургії:** Ап. Римл. 15: 1-7; Єван. Мат. 9: 27-35.

28—15. Неділя 8-ма по Св. Тройці. Св. Рівноап. кн. Володимира. Гол. 7-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 8 Іван. 20-11-18. **На Літургії:** Ап. 1 Кор. 1: 10-19. Галат. 1: 3-12. Єванг. Матф. 14: 14-22.

СЕРПЕНЬ

2—20. П'ятниця. Св. Прр. Ілії. На Ранній: Єванг. Лук. 4: 22-30. **На Літургії:** Апост. Яков. 5: 10-20. Єванг. Лук. 7: 36-50.

4—28. Неділя 9-та по Св. Тройці. Св. Рівн. Ап. Марії Магд. Гол. 8-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 9 Іван. 20: 19-31. **На Літургії:** Апост. 1 Кор. 3: 9-17; та Кор. 9: 1-12. Євангел. Матф. 14: 22-34; та Лук. 7: 36-50.

11—29. Неділя 10-та по Св. Тройці. Гол. 1-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 10 Іван. 21: 1-14. **На Літургії:** Ап. 1 Кор. 4: 9-16; Єванг. Матф. 17: 14-23.

14—1. Серeda. Хрещення України. Муч. Маковеїв. Служба на Вшанування Хреста Господа. (Мін. 281). На Літургії: Апост. Евр. 11: 32-40; 12: 1-2. Єванг. 19: 17-37.

18—5. Неділя 11-та по Св. Тройці. — Передпрасництво Преображення Господнього. Гол. 2-й. На Ранній: Єванг. Воскр. II Іван. 21: 15-25. **На Літургії:** Ап. 1 Кор. 9: 2-12. Єванг. Матф. 18: 23-35.

19—6. Понеділок. Преображення Господне. На Ранній: Єванг. Лук. 9: 28-36. **На Літургії:** Апост. 2 Петр. 1: 10-19. Єванг. Матф. 17: 1-9.

25—12. Неділя 12 по Св. Тройці. Гол. 3-й. На Ранній: Єванг. Воскр. I Мат. 19: 16-26. **На Літургії:** Апост. 1 Кор. 15: 1-11. Єванг. Матф. 19: 16-26.

28—15. Серeda. Успіння Пресв. Богородиці. На Ранній: Єванг. Лук. 1: 39-49; 56. **На Літургії:** Апост. Филипян. 2: 5-11. Єванг. Лук. 10: 38-42; 11: 27-28.

ВЕРЕСЕНЬ

1—19. Неділя 13 по Св. Тройці. Гол. 4-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 2 Марк. 16: 1-8. **На Літургії:** Ап. 1 Кор. 16: 13-24. Єванг. Матф. 21: 32-42.

8—26. Неділя 14-та по Св. Тройці. Гол. 5-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 3 Марк. 16: 9-20. **На Літургії:** Ап. 2 Кор. 1: 21-24; 2: 1-4; Єв. Матф. 22: 1-14.

11—29. Серeda. Усичення Голови Івана Хрестителя. День Посту. На Ранній: Єв. Матф. 14: 1-13. **На Літургії:** Ап. Діянь 13: 25-32. Єванг. Марк. 6: 14-30.

15—2. Неділя 15 по Св. Тройці. Гол. 6-й. На Ранній: Єв. 4 Лук. 24: 1-12. **На Літургії:** Апост. 2 Кор. 4: 6-15; Єванг. Матф. 22: 35-46.

21—8. Субота. Різдво Пресвятої Діви Марії. На Ранній: Єванг. Лук. 1: 33-49; 56. **На Літургії:** Апост. Филипян 2: 5-11. Єванг. Лук. 10: 32-42; 11: 27-28.

22—9. Неділя 16 по Св. Тройці — перед Воздвиженням. Гол. 7-й. На Ранній: Єв. Воскр. 5 Лук. 24: 12-35. **На Літургії:** Ап. 2 Кор. 2: 16-20. Іван. 3: 13-17.

27—14. П'ятниця. Воздвиження Чесн. Хреста. Піст. На Ранній: Єванг. Іван. 12: 28-36. **На Літургії:** Апост. 1 Кор. 1: 19-24. Єванг. Іван. 19: 6-11; 13-20, 25-28, 30-35.

29—16. Неділя 17 по Св. Тройці — по Воздвиженні. Гол. 8-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 6 Лук. 24: 36-53. **На Літургії:** Апост. Галат. 2: 16-20; Єванг. Марк. 8: 34-38; 9: 1.

ЖОВТЕНЬ

6—12. Неділя 18 по Св. Тройці. Гол. 1-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 7 Іван. 20: 1-10. **На Літургії:** Ап. 2 Кор. 9: 6-11; Єванг. Лук. 5: 1-11.

9—26. Серeda. Св. Ап. Єванг. Івана Богослова. На Літургії: Ап. Филипян 2: 1-13; Єванг. Лук. 8: 16-25.

13—30. Неділя 19 по Св. Тройці. Гол. 2-й. На Ранній: Єванг. 8 Іван. 20: 11-18. **На Літургії:** Ап. 2 Кор. 11: 31-33; 12: 1-9. Єванг. Лук. 6: 31-36.

14—1. Понеділок. Покрова Пресв. Богородиці. На Ранній: Єванг. Лук. 1: 39-49, 56. **На Літургії:** Апост. Филипян. 2: 5-11; Єванг. Лук. 10: 38-42; 11: 27-28.

20—7. Неділя 20 по Св. Тройці. Гол. 3-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 9 Іван. 20: 19-31. **На Літургії:** Ап. Галат. 1: 11-19; Єванг. Лук. 7: 11-16.

27—14. Неділя 21 по Св. Тройці. Гол. 4-й. На Ранній: Єванг. Воскр. 10 Іван. 21: 1-14. **На Літургії:** Апост. Галат. 2: 16-20. Єванг. Лук. 8: 5-15.

ЛИСТОПАД

- 3—21. Неділя 22 по Св. Тройці.** Гол. 5-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 11 Іван. 21: 15-25. **На Літургії:** Апост. Галат. 6: 11-18. Єванг. Лук. 16: 19-31.
- 8—26. П'ятниця. Св. Влчч. Димитрія.** **На Ранній:** Єванг. Матф. 10: 16-22. **На Літургії:** Ап. 2 Тимоф. 2: 1-10; Єванг. Іван. 15: 17-27; 16: 1-2.
- 10—28. Неділя 23 по Св. Тройці. Прп. Іова Ігум. Почаевськ.** Гол. 6. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 1 Матф. 28: 16-20. **На Літургії:** Апост. Ефес. 2: 4-10; та Галат. 5: 22-26; 6: 1-2; Єванг. Лук. 8: 26-39; та Лук. 6: 17-23.
- 17—4. Неділя 24 по Св. Тройці.** Гол. 7-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 2 Марк. 16: 1-18. **На Літургії:** Ап. Ефес. 2: 14-22; Єванг. Лук. 8: 41-56.
- 21—8. Четвер. Собор Архистр. Михаїла.** **На Ранній:** Єванг. Матф. 13: 24-30, 36-43. **На Літургії:** Апост. Евр. 2: 2-10. Єванг. Лук. 10: 16-21.
- 24—11. Неділя 25 по Св. Тройці.** Гол. 8-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 3 Марк. 16: 9-20. **На Літургії:** Ап. Ефес. 4: 1-6. Лук. 10: 25-37.
- 28—15. Четвер. Початок Різдвяного Посту — Пилипівка.**

ГРУДЕНЬ

- 1—18. Неділя 26 по Св. Тройці.** Гол. 1-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 4 Лук. 24: 1-12. **На Літургії:** Апост. Ефес. 5: 9-19. Єванг. Лук. 12: 16-21.
- 4—21. Середа. Введення в храм Пресв. Диви Марії.** **На Ранній:** Єв. Лук. 1: 39-49, 56. **На Літургії:** Ап. Евр. 9: 1-7; Єванг. Лук. 10: 38-42; 11: 27-28.
- 8—25. Неділя 27 по Св. Тройці.** Гол. 2-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 5 Лук. 24: 12-35. **На Літургії:** Апост. Ефес. 6: 10-17; та Евр. 9: 1-7; Єванг. Лук. 13: 10-17; та Лук. 10: 38-42; 11: 27-28.
- 13—30. П'ятниця. Св. Апост. Андрея Первозванного.** **На Ранній:** Єванг. Матф. 4: 18-24. **На Літургії:** Апост. 1 Кор. 4: 9-16; Єванг. Іван. 1: 35-51.
- 15—2. Неділя 28 по Св. Тройці.** Гол. 3-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 6 Лук. 24: 36-53. **На Літургії:** Апост. Колос. 1: 12-18; Єванг. Лук. 10: 25-37.
- 19—6. Четвер. Св. Миколая, Архiep. Мирлїк. Чудотворця.** **На Ранній:** Єванг. Іван. 10: 1-9. **На Літургії:** Апост. Евр. 13: 17-21; Єванг. 6: 17-23.
- 22—9. Неділя 29 по Св. Тройці. Св. Прав. Анни.** Гол. 4. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 7 Іван. 20: 1-10. **На Літургії:** Ап. Колос. 3: 4-11; Єванг. Лук. 17: 12-19.
- 29—16. Неділя 30 по Св. Тройці — Праотців.** Гол. 5-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 8 Іван. 20: 11-18. **На Літургії:** Апост. Колос. 3: 12-16. Єванг. Лук. 14: 16-24.

АСТРОНОМІЧНИЙ КАЛЕНДАР

НА ЗВИЧАЙНИЙ РІК 1974

Рік 1974 є звичайним роком, він числить 365 днів. Цей рік є 1974 від народження Господа нашого Ісуса Христа, а 1941 від Його смерти; він є 1116-им від заснування Української Держави, а 986 від часу, коли український народ прийняв Православну Віру Христову й охрестився за часів князя Володимира Великого.

Жиди числять його 5,734 роком.

Грецька Церква числить цей рік 7,484-им.

ПОРИ РОКУ

Весна — починається 21-го березня, тоді маємо зрівняння дня з ніччю.

Літо — починається 22 червня, літня перемога дня над ніччю.

Осінь — починається 23 вересня, тут приходить осіннє зрівняння дня з ніччю.

Зима — приходить 22-го грудня, зимова перемога ночі над днем.

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР

ПАСХАЛІЯ

Тріодь починається в неділю Митаря й Фарисея 13-го лютого.

М'ясопустна неділя 17-го лютого.

Сиропустна 24-го лютого.

Воскресення Христове 14-го квітня.

Вознесення 23-го травня.

Зелені Свята (Пресв. Тройці) 2-го червня.

ЗАГАЛЬНИЦІ

1. Від Різдва Христового до Богоявлення, крім Йорданського Свят-Вечора.
2. Від Неділі Митаря і Фарисея до Неділі Блудного Сина.
3. Від Великодня до Неділі Томиної.
4. Від Зелених Свят до Неділі Всіх Святих.

М'ЯСНИЦІ

Від Різдва Христового 7-го січня до М'ясопустної Неділі.

ПОСТИ

1. У Навечер'я Різдва Христового (Св. Вечір 6-го січня).
2. У Навечер'я Богоявлення (Щедрий Вечір 18-го січня).
3. У Великий Піст від понеділка 25-го лютого до суботи 13-го квітня.
4. Петрівка — від 10-го червня до 11-го липня.
5. Спасівка — від 14-го серпня до 27-го серпня.
6. День усічення Голови Івана Хрестителя — 11-го вересня.
7. День Воздвиження Чесного Хреста — 27-го вересня.
8. Пилипівка від 28-го листопада до 6-го січня.

ДНІ ПОМИНАННЯ ПОМЕРЛИХ

1. Субота перед неділею М'ясопустною 16-го лютого.
2. Друга, третя й четверта суботи Великого Посту.
3. Субота перед Зеленими Святами, 1-го червня.
4. Субота перед Святом Св. Дмитрія, 2-го листопада.

ДЕРЖАВНІ СВЯТА

День Нового Року.

Велика П'ятниця (латинська) — 12-го квітня.

Вікторія Дей — 20-го травня.

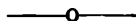
Домініон День — 1-го липня.

День праці (Лейбор Дей) — перший понеділок у вересні.

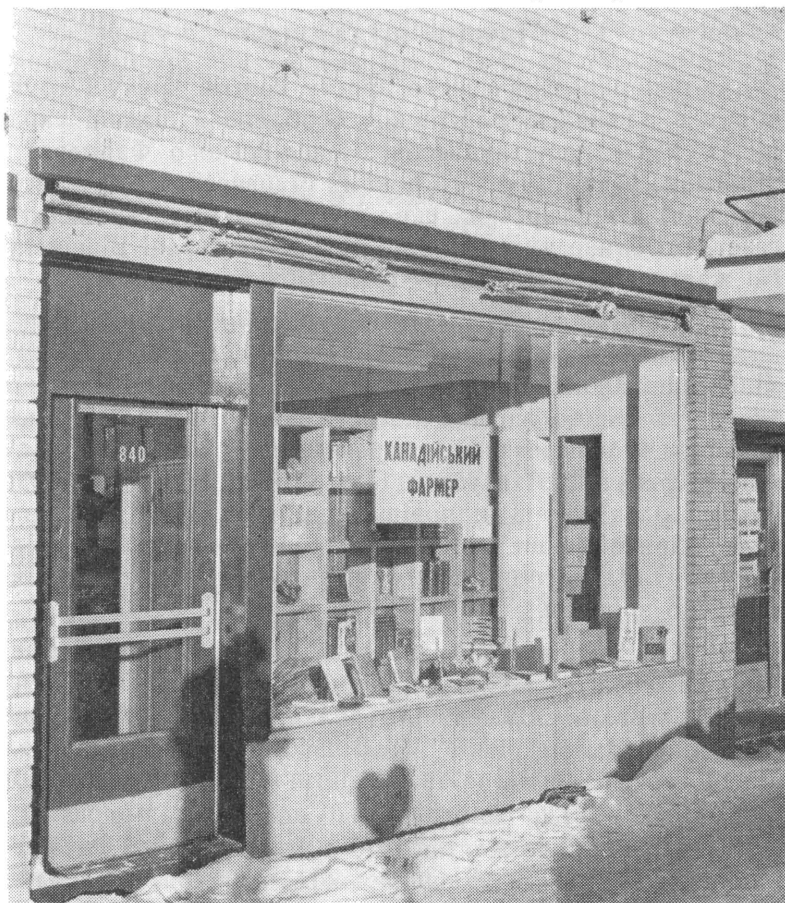
День Подяки (Тенксгивинг Дей) — другий понеділок у жовтні.

День Замирення (Армистис Дей) — 11-го листопада.

Різдво за новим стилем („Крисмес Дей”) — 25 грудня.

Початок чергового розділу історії „Канадійського Фармера“

Частина того будинку Видавничої Співки „Тризуб“, в якому тепер приміщується „Канадійський Фармер“.

„Канадійський Фармер“ — найстарший український часопис у Канаді, який уже започаткував восьме десятиліття свого існування — має за собою довгу історію, на сторінках якої записано не тільки багато важливих фактів з життя українців у Канаді, але й також ті факти, що відносяться до історії власників і редакторів цієї газети.

Найновіший розділ історії „Канадійського Фармера“ був започаткований тими фактами, що коротко представлені в тих двох редакційних статтях цього часопису, тексти яких слідують нижче.

**Редакційна стаття з „Канадійського Фармера”
за 1 жовтня 1973 року**

НОВИЙ ВИДАВЕЦЬ

З причини величезного зросту коштів друку і труднощів в одержанні робітників, особливо в ділянці українського часопису, видавець „Канадійського Фармера” і „Вільного Світу” довгими роками старався про злуку всіх технічних і друкарських спроможностей усіх українських газет, особливо тих, що друкуються на терені Вінніпегу. На жаль, ця пропозиція не стала можливою.

В щирій надії задержати при житті найстарший український тижневик „Канадійський Фармер” і „Вільний Світ” запропоновано на продаж. Одержано багато зацікавлень та оферт. Якщо зайшла потреба продати ці українські часописи, то переважало переконання, що через гарну минулу репутацію та услуги для українців, вони можуть бути продані лише відповідальним людям чи організаціям. Принайменше дві офerti купна треба було відкинути. Багато сприятливих організацій не могли рішитися, що зробити.

Кілька тижнів тому видавець „Канадійського Фармера” і „Вільного Світу” з приємністю одержав і прийняв офertу купна від Видавничої Спілки „Тризуб”, для купна „Канадійського Фармера” і „Вільного Світу” з надією, що ці газети будуть продовжувати незалежну редакторську лінію.

Почавши з 2-го жовтня 1973 р. Видавництво „Тризуб” є новими видавцями „Канадійського Фармера” і „Вільного Світу”.

Як попередній власник і видавець канадійських тижневиків „Канадійський Фармер” і „Вільний Світ” я від себе і від моєї матері пані Рози Доячек, брата і сестер, і від інших наших бувших директорів, при цій нагоді складаю щире „дякую” всім нашим приятелям, передплатникам і фірмам, що оголошувались у наших публікаціях. Я сподіюся, що ми служили вам добре. Також я бажаю скласти подяку нашому редакторові д-р Мирославові Шкавриткові, всім нашим працівникам; нашому американському редакторові д-р Іванові Овечко та всім дописувачам до „Вільного Світу” та спеціальна подяка

для наших кореспондентів і представників у Канаді та ЗСА.

Ми складаємо щирі побажання нашим працівникам у їхніх нових підприємствах. Ми будемо глядіти за новим „Канадійським Фармером” і „Вільним Світом” із великим зацікавленням. Дякую вам усім.

ЧАРЛЬЗ Е. ДОЯЧЕК

II

Редакційна стаття з „Канадійського Фармера” з 8 жовтня 1973

ЗМІНА ВЛАСНИКА

Про те, що видавниче підприємство *National Publishers Ltd.* продало (2 жовтня ц.р.) „Канадійського Фармера” й „Вільний Світ” Видавництву „Тризуб”, вже повідомив бувший власник і видавець цих двох часописів, п. Чарлз Доячек, що поінформував про це на редакційній сторінці „Канадійського Фармера” за 1 жовтня ц. р.

В історії „Канадійського Фармера” зміна власника й видавця не є подією без прецеденту.

„Канадійський Фармер”, що почав виходити в листопаді 1903 року, був оснований так званою „Березівською Трійцею”, яку становили три особи: Іван Негрич, Кирило Геник-Березовський та Іван Бодруг. Усі три вони, а також Теодор Стефанік і Йосиф Дима, були членами дирекції видавничої спілки *North West Publishing Co.* Це були перші власники й видавці „Канадійського Фармера”, що згодом перейшов на власність видавничої спілки *National Publishers Ltd.*, яку, почавши з 1919 року, очолював Франк Доячек, батько п. Чарлза Доячека.

Під назвою „Канадійського Фармера” фігурує вияснення його мети. У цьому виясненні сказано, що це є „Передовий Український Просвітньо-Інформаційний Тижневик”. Звичайно, тут немає потреби вияснювати змісту такого окреслення „Канадійського Фармера”, бо ж його значення є очевидне.

Той факт, що „Канадійський Фармер” — це найстарший український часопис у Канаді, є для всієї української спільноти в цій країні важливим фактом історичного значення. І цей факт зобов’язує нас усіх. Не тільки з огляду на специфічне завдання „Канадійського Фармера”, про яке вже була тут згадка вище, але й також з уваги на

повагу чи престиж нашої спільноти всім нам треба по можливості причинитися до того, щоб „Канадійський Фармер”, якому в листопаді цього року сповниться 70 років „життя”, не зазнавав труднощів на шляху свого дальшого існування.

Від Ред. „К. Ф.” — Першим тим числом „Канадійського Фармера”, яке видала Видавнича Спілка „Тризуб”, є його число за 8 жовтня 1973 р.

СТОЛІТТЯ МІСТА ВІННІПЕГУ (1873 — 1973)

У 1973 році сповнилося сто років з того часу, як оселя Вінніпег була (в 1873 році) заїнкорпорована як місто.

На преріях, які охоплюють собою три провінції — Манітобу, Саскачеван і Альберту, Вінніпег — столиця Манітоби — є найстаршим містом.

Французький дослідник Канади П'єр Готьє 1738 року оснував оселю Форт Руж, що тепер становить частину Вінніпегу.

У 1880 роках ця місцевість, де тепер знаходиться Вінніпег, була ареною суперництва двох торговельних спілок — Норт Вест Компані і Годсон Бей Компані. Норт Вест Компані 1810 року збудувала Форт Гібралтар (поблизу Форт Руж), а Годсон Бей Компані збудувала Форт Доглес (на віддаль 1 милі на північ від Форту Гібралтар). 1821 року обидві ці спілки об'єдналися і спільно збудували Форт Геррі.

1870 року Манітоба ввійшла в склад Домініону Канади, а Форт Геррі, що тоді був перейменований на Вінніпег, став столицею Манітоби.

Індіани племені крі називали цю місцевість „він ні пій”, що в мові індіан згаданого племені означає темну воду.

Перші українські поселення в Канаді постали в двох місцевостях — у Бівер Крік (у 40 милях на схід від Едмонтону, в Алберті) і в Вінніпезі. Вінніпег згодом став „столицею” українців Канади.

Два перші з'їзди Світового Конгресу Вільних Українців

I

Постання Світового Конгресу Вільних Українців і його перший з'їзд

Постання цієї української світової громадської організації у країнах поселення українців (поза межами України) датується днями від 12 листопада до 19 листопада 1967 року — в Нью-Йорку. І тоді ж таки (в днях від 12 до 19 листопада 1967 р.) відбувся в Нью-Йорку перший з'їзд СКВУ. У цьому основоположницькому з'їзді взяло участь 1003 делегатів з усіх країн поселення українців (поза українськими територіями).

На Конгресі були виголошені такі доповіді:

„Українці в країнах свого поселення”, що її виголосив представник КУК, редактор І. Г. Сирник; „Концепція нашої політики в житті наших країн”, що її виголосив представник УККА, д-р Лев Добрянський; „Соціально-політичний стан в Україні та способи нашої допомоги визвольній боротьбі українського народу”, що її виголосив представник Європи, а саме делегат Координаційного Осередку Центральних Установ в Європі — д-р Григорій Васькович, та другий реферат, а саме „Духовий стан на Україні і еміграції”, що його виголосив другий представник тієї європейської установи, — д-р Юрій Бойко.

В рамках Конгресу відбулась в суботу, 18 листопада 1967 р. велика українська політична маніфестація в Медісон Сквер Гарден в часі якої промовляли: Микола Лівіцький — президент Української Народньої Республіки в екзилі; Степан Ленкавський від Закордонних частин ОУН (бандерівців); Олег Штуль від Проводу Українських Націоналістів (мельниківців); Микола Гадзінський від гетьманського руху; Михайло Стар — посол до федерального парламенту в Оттаві і ін.

На закінчення Конгресу відбувся святочний бенкет, на якому головним промовцем був колишній прем'єр Канади Дж. Діфенбейкер.

Світовий Конгрес Вільних Українців ухвалив цілий ряд резолюцій, випустив „Маніфест до Українського народу в Україні і поза її межами в ССРСР та в країнах мос-

ковського бльоку” та „Звернення до українців поза Україною суціль”.

Світовий Конгрес Вільних Українців створив постійну установу СКВУ та її Секретаріат із Президією та Екзекутивним Органом на чолі. Схвалений статут передбачує, що Світові Конгреси Вільних Українців відбуватимуться щорічно, але Президія Секретаріату та його Екзекутивний Орган змінюватимуться ротаційно щодва роки, змінюючи також осідок Секретаріату. На перших два роки перейде до ЗДА й опісля на два роки буде в Канаді, на чергові два роки перейде до ЗДА й опісля на два роки до Європи. Перша Президія Секретаріату СКВУ:

ПРЕЗИДЕНТ:

о. д-р Василь Кушнір (Канада)

ЗАСТУПНИКИ ПРЕЗИДЕНТА:

1. **Йосип Лисогір** (ЗДА)
2. **Антін Мельник** (Європа)
3. **Д-р Василь Іваницький** (Аргентина)
4. **Інж. Степан Плахтин** (Бразилія)
5. **Мирослав Болюх** (Австралія)

ГЕНЕРАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР:

Микола Плав'юк (Канада)

ЗАСТУПНИКИ СЕКРЕТАРЯ:

1. **Ігнат Білинський** (ЗДА)
2. **Д-р Святомир Фостун** (Європа)

СКАРБНИК:

Іван Іванчук (Канада)

ЗАСТУПНИКИ СКАРБНИКА:

1. **Проф. д-р Богдан Гнатюк** (ЗДА)
2. **Омелян Коваль** (Європа)

ЧЛЕНИ ПРЕЗИДІЇ:

ВПреосв. Митрополит Кир Максим Германюк
(Українська Католицька Церква)

ВПреосв. Архiepіскоп Мстислав
(Українська Православна Церква)

Пастор Іван Яцентий
(Українські Протестантські Церкви)

Ред. Іван Сирник (Канада)

Д-р Матвій Стахів (ЗДА)

Всеч. о. Омелян Бачинський (Європа)

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ:

Юліян Ревай (ЗДА)

Д-р Михайло Марунчак (Канада)

Д-р Микола Іванович (Венесуеля)

Проф. Мирослав Шегедін (Австралія)

ЕКЗЕКУТИВНИЙ ОРГАН ПРЕЗИДІЇ СЕКРЕТАРІЯТУ СКВУ:

(На два роки з осідком в Канаді):

Президент: **о. д-р Василь Кушнір**

Заступник президента: **ред. Іван Сирник**

Генеральний секретар: **Микола Плав'юк**

Скарбник: **Іван Іванчук.**

II

Другий з'їзд Світового Конгресу Вільних Українців

Другий з'їзд Світового Конгресу Вільних Українців відбувся в днях від 1 до 4 листопада 1973 року в Торонті.

У рамках програми з'їзду СКВУ відбулися пленарні (повні) сесії (засідання) і студійні семінари, на яких були порушені й обговорені ті питання, які відносяться до різних ділянок культурного, політичного й економічного життя українців у вільних країнах світу.

В суботу, 3-го листопада, відбувся спільний обід, спонзорований Управою Метрополітального Торонта (проводив ним міністер Іван Яремко), а увечері цього ж дня Конгресовий Бенкет, на якому, між іншими, промовляли прем'єр провінції В. Дж. Дейвіс та федеральний міністер Марк Ляльонд.

В неділю, 4 листопада ц. р., в Мейпл Ліф Гарденс відправлено Соборний Молебень, відбулася маніфестація, в якій взяло участь біля 15 тисяч народу, під час якої промовляв Джан Дж. Діфенбейкер, колишній прем'єр-міністер Канади, голова Міжнародної Комісії Оборони Прав Людини. Проголошено Маніфест Другого СКВУ, після чого відбулась добірна мистецька програма, в якій взяли участь: Капеля Бандуристів ім. Т. Шевченка та ансамблі МУНО, ОДУМ, СУМ.

На останній пленарній сесії СКВУ вибрано нові керівні органи СКВУ, як слідує:

Президент — о. пралат д-р Василь Кушнір, заступники: п. Микола Плав'юк, п. Василь Кирилюк, проф. д-р Юрій Даревич; мгр. Юрій Шимко — ген. секретар, д-р Франко Мартинюк — скарбник. Президія Секретаріату СКВУ: Митрополит Мстислав і о. протопресв. д-р Семен Савчук (Українська Православна Церква), Кир Максим Германюк і Кир Ізидор Борецький (Українська Католицька Церква), пастор Лев Жабко-Потапович (Євангелицька

Церква), заступники: п. Йосиф Лисогір (Америка), mgr. А. Мельник (Німеччина), інж В. Косюк (Аргентина), mgr. М. Гец (Бразилія). Члени: пані С. Савчук (СФУЖО), д-р С. Фостун (Англія), mgr. О. Коваль (Бельгія), О. Мельникович (Франція), д-р М. Брик-Дев'ятницький (Голляндія), ред. І. Вовчук (Америка), В. Котульський (Аргентина) та інж. Б. Васюк.

„І ВИ БУДЕТЕ ТАКІ, ЯК ВІН”

(Правдива подія)

Восени 1939 року большевики вперше зайняли Львів. Хліба не стало, а перед пекарнею ще вдосвіта вилаштувалася довжелезна черга людей. Хто мав старі лахи, — накинув на себе, щоб по-пролетарському виглядати. А на самому переді черги, перший біля самих дверей пекарні, стояв один „ланок”: поголений, в вичищеному костюмчику, в краватці й капелюшuku.

Кілька старших жінок доказували, що вони прийшли раніше за нього, отже їм те перше місце біля дверей належить. І так почалася сварка, а там уже й на бійку почало заноситися. Прибіг советський міліціонер (з місцевих таки хлопців) і питає, чого вони репетують і вовтузяться.

— Дивіться, який він прибраний, буржуй! — показують на панка. — Досить він хліба набрався тоді, як тут панські порядки були!

Подивився наш міліціонер на „буржуазну” одержу переляканого панка, і почав заспокоювати зодягнених у старі лахи людей:

— Не журіться, громадяни й громадянки! Він скоро буде виглядати так, як і ви.

ТОЙ, ХТО ВСТАВ ЩЕ РАНІШЕ

Каже мама до синочка:

— Михаську, та вставай! Чого так довго вилігуєшся? Он сусідів син устав раненько, то вже доляра на вулиці знайшов!

А малий Михась каже:

— А той, хто згубив того доляра, мусів певно ще раніше встати!

Найбільший скарб світу

„Скоро, дуже скоро Трибунал Божий розсудить Петра з Павлом”, відповів гетьман Павло Полуботок цареві Петрові I, коли цар прийшов до ув'язненого й стуртурованого гетьмана у в'язницю в Петербурзі, щоб з ним „перепроситися”. Це було 1724 р. — і того ж року гетьман помер з тортур у в'язниці. А через рік за тим пішов у могилу й цар Петро I — 1725 р.

Про розмову Петра I з Павлом Полуботком найширше написав був історик Бантиш-Каменський.

А тепер у зв'язку з Полуботком уже говорять не про Трибунал Божий, а про Міжнародній Трибунал у Газі, куди влада СРСР може евентуально звернутися, щоб добути для себе з Англійського Банку (Bank of England) майно гетьмана Полуботка; це майно досить велике; 1964 р. воно становило 16 трільйонів 500 мільярдів фунтів стерлінгів. Його вистачило б на 100 літ, щоб щороку покривати бюджет Франції в теперішній висоті його суми.

Ну, та цю суму може отримати лише той, хто докаже, що він репрезентує уряд... Української Держави! Це ще не все, — крім цього ще мусить бути хтось з нащадків гетьмана Павла Полуботка, бо йому належить 20% з усього капіталу, тобто 3 трільйони 200 мільйонів фунтів стерлінгів, а решта — 12 трільйонів 800 мільйонів належить Україніській Державі. Ці цифри відносяться до стану з 1964 р. З уваги на це, що згаданий капітал ульокований на опроцентування (7.5%), то з кожним роком його сума зростає.

Видавці французького журналу в Парижі "L'Histoire pour tous" зайнялися одною проблемою, про яку цей журнал (за грудень 1964 р.) говорить так:

„Советська преса дуже живо займається одним українцем, по якому щез слід після 1930-их років. Що це за людина? Чому вона так раптом стала такою важною? Це є те, про що розповідає нам наш знаменитий співробітник Віктор Александров... і ось побачите, що тут ідеться не про „малу справу”.

Після цього редакційного вступу слідує історія, що її подає журналіст Віктор Александров.

Ці частини, його статті, де він інформує французького читача з такими історичними фактами, що відомі українцям з історії України, — тут будуть вилишені. Наша стат-

тя буде обмежена виключно тими інформаціями, що відносяться до скарбу Полуботка в Англійському Банку. Для скорішої передачі змісту — тут будуть передані нашими словами ці уступи, що менш важливі; зате ж ці уступи з журналу, що мають істотне значення, будуть подані *verbatim* — як цитати в лапках. Звичайно, якщо б ми подавали матеріал до чисто наукового журналу, то тоді конечно було б подати його факсиміле, тобто фотокопію цілості його французького оригіналу.

Влада ССРСР пошукує Остапа Полуботка

„...Після відвідин „К” (Khrouchtchev — Хрущов, — (р. К.Ф.) у Швеції, український журнал у Південній Америці помістив оголошення консульству ССРСР у Монтевідео, яким він пошукував особу, що „називається Остап Полуботок...” — пише В. Александров.

До речі, Віктор Александров в іншому місці своєї статті трохи ширше інформує про це урядове советське оголошення:

„За своєю професією, я прочитую всю російську пресу — як ту, що виходить у Советському Союзі, так і ту, що публікується на еміграції. Оце вже буде кілька місяців тому, як мою увагу звернуло на себе невеличке оголошення, поміщене в українському журналі в Південній Америці. Це оголошення подав консулят ССРСР у Монтевідео. Пошукувався **„іменований Остап Полуботок, який проживав, 1922 року, в Сао Паульо в Бразилії, чи, у випадковій його смерті, хтонебудь з його нащадків, що називається Полуботок”**.

„У цьому оголошенні було додано, що якщо б Остап Полуботок з'явився в консульстві, то всі його еventуальні подорожні видатки, а також розходи його перебування в Уругваї були б оплачені консульством”, — переповідає В. Александров.

Почалося з поїздки Хрущова у Швецію 1963 р.

Щоб декотрі з інформацій В. Александрова були яснішими, тут вважаємо за потрібне подати вияснення від себе. Цар Петро I розбив армію шведського короля Карла XII й гетьмана Івана Мазепи під Полтавою 1709 р. З того часу між Росією й Швецією завжди були неприязні чи принаймні холодні взаємовідносини. Коли Микита Хрущов, як

голова Советської держави, відвідав 1963 р. Швецію, то українська преса у вільному світі пригадувала Швеції й світові долю Карла XII, гетьмана Мазепи і гетьмана Полуботка, якого тортурував цар Петро I. Советська влада в Україні (В. Александров пише: „Уряд советської України в Києві”) почала в архівах шукати чогось такого, що могло б конкретно „скомпромітувати” гетьмана Павла Полуботка в очах українського народу, і ось вона знайшла в архівах згадку про те, що цар Петро I посуджував гетьмана Полуботка в „обкрадненні” ним „Державного Скарбу” України; цар тортурами силював Полуботка сказати „всю правду” про те, де Полуботок подів цей скарб. І так влада СРСР довідалася з старих російських судово-поліційних архівів, що гетьман Павло Полуботок здепонував державну скарбницю України в Англійському Банку.

А тепер — знову слово за В. Александровим. Він каже, що воно не випадково скоїлося таке, що консулят СРСР в Монтевідео (Уругвай) подав оголошення, яким пошукував якогось „Остапа Полуботка”. В. Александров каже:

„Це ж ясно, що ці статті, які появилися були в українській пресі (еміграційній) про подорож „Х” (Хрущова у Швецію, — р. К.Ф.), в якій зображувалося епопею нещасного гетьмана Полуботка попадали в насторожені вуха уряду советської України в Києві. Після переглянення архівних паперів і перевірки (що не було трудно зробити) цього історичного спадку (скарбу Полуботка, — р. К.Ф.) цей уряд постановив розбудити цю „Справу Полуботка”, яка дрімала була впродовж 240 років”.

Влада СРСР викрила справу скарбу Полуботка

В. Александров інформує:

„Павло Полуботок, полковник українських козаків, був царем Петром I поставлений на пост гетьмана України по смерті (гетьмана) Івана Скоропадського, який настав був після (гетьмана) Мазепи — „зрадника” Росії. Але ані (цар) Петро, ані Полуботок не вірили один одному. Через те — а також і тому, що він передбачував був конечність приготувитися до евентуальної боротьби проти царя всіх Русей — Полуботок вислав у Велику Британію, через закордонного дипломата, суму в один мільйон фунтів стерлінгів, щоб її здепонувати на своє ім'я в Bank of England. Супровідний лист при цьому депозиті устійнює, що:

1) Гроші мають бути вкладені на опроцентування на 7.5%. Це опроцентування, ні трохи не переборщене як на тодішній час, через десять найближчих років мало собою подвоїти вложену суму капіталу.

2) У випадковій смерті Павла Полуботка, цих грошей (з Bank of England) не було б вільно виплатити нікому іншому, як тільки **представникові уповноваженому „Українською незалежною і суверенною державою”, у присутності одного з нащадків, по мужеській лінії (у Полуботка був один син і три доньки) Полуботка, який мав би бути співспадкоємцем 20% з цієї суми.** Копію цього листа Полуботок вручив своєму синові, Остапові, який виїхав за кордон і поселився в Константинополі”.

„Петро Великий, якому було відомо, завдяки деяким досить мутним доносам про здепонування графом Полуботком грошей у Bank of England, арештував цього гетьмана і ув'язнив у Петропавловській кріпості в Петербурзі. Там нещасного гетьмана жорстоко мучили, щоб він сказав „всю правду про обкрадення Державного Скарбу”. Внаслідок цих тортур Полуботок під кінець 1724 року помер.

Де подівся син Полуботка, Остап?

В. Александров розповідає про долю Остапа Полуботка, що був сином — одинаком гетьмана Павла Полуботка, ось що:

„Син Павла Полуботка виїхав з України в Константинополь. По деякому часі він покинув столицю Туреччини, і на португальському кораблі виїхав у напрямку Лісбони. По довшому перебуванні в Марселі, Полуботок подався до Парижу. Ціль його поїздки туди була політична. По смерті Мазепи його „генеральний писар”, Пилип Орлик, наслідник Мазепи проживав у Парижі. Орлик добився того що Франція нарешті визнала його головою вільної незалежної України. Без сумніву, син Полуботка вів з ним дуже цікаві розмови, але нам не відомі подробиці в цій справі. Деякі позначки дозволяють припускати, що Полуботок і Пилип Орлик посварилися, бо ж кінець був такий, що Полуботок наразився поліції в Марселі, якій донесли з Парижу, що він „підозрілий”.

„Серед подій, що настали в Європі під кінець XVIII і на початку XIX століття, „справа Полуботка призабулася”.

„Ім'я Павла Полуботка потрохи затиралося в пам'яті його земляків, асимільованих велетенською адміністративною російською машинерією, в якій „хахли” під кінець ХІХ століття почали грати важливу ролю...”

Загадковий „Остап Полуботок” в амбасадора „советської України”

Розповідь В. Александрова про Остапа Полуботка — самотнього сина гетьмана Полуботка, що цитована вище, подана в розділі п. з. „Гетьманів син — одинак зник”.

Далі, В. Александров інформує про те, як „справа Полуботка” відновилася в 1922 р.:

„Оце 1922 р. амбасадор советської України в Австрії, Юрко Коцюбинський і його генеральний консуль одного дня були просто поражені, коли в них появилася людина, що називалася Остапом Полуботком. Коли ця людина з'ясувала їм ціль своїх відвідин, то амбасадор і його генеральний консуль просто не могли стриматися від скрику — бо ж оце **появився нащадок Остапа Полуботка (гетьманського сина), прибувши з Бразилії до Відня до української советської амбасади, щоб обговорити справу спадку свого славного предка!..**

Відвідувач показав листа, написаного останнім гетьманом до свого сина (оригінал був мудро захований у сейфі одного з банків). Остап Полуботок запропонував амбасадорові спільно почати заходи, щоб отримати спадок з Bank of England. Особисто він не жадав для себе більше як тільки один процент з того фонду, якщо такий знайдеться.

, Його вимога не була аж такою скромною, як воно могло б здаватися: 1923 року минуло було 200 років з того часу, як 1723 року цей фонд був здепонований у банку в Лондоні. Зданий на 7.5%, цей фонд уже за перших десять років подвоївся був, а 1923 вже наросли проценти з процентів 20-кратного подвоєння суми: 1,000,000 x 20, тобто 1,000,000 x 1,048,576, тобто 1,048,576,000,000, або **1 трільйон 48 мільярдів 576 мільйонів фунтів стерлінгів; 1% з цієї суми становив 10 мільярдів 485 мільйонів 760 тисяч фунтів стерлінгів** — це дало б гарну особисту суму, яка значно перевищувала б капітал навіть найвизначніших мільярдерів”.

Bank of England заявив: документи „Остапа Полуботка” правдиві, але „Советська Україна” не є державою

Про заходи влади СРСР 1922 р. вибрати з Bank of England спадок гетьмана Полуботка розповідь В. Александрова продовжується так:

„Амбасадорові советської України ця справа показала такою важливою, що він негайно поїхав до Харкова, тимчасової столиці советської України. Раковський, голова уряду, був відсутній, отже цю справу обговорювала Президія Комітету Центрального Виконкому України з Григорієм Петровським, головою Президії. Володимир Іванович Яковлев — народній комісар закордонних справ України доповідав справу під час відсутности Раковського. Було зроблено таке рішення: нав'язати контакт з представником Англійського Банку (Bank of England), щоб провирити, чи там зберегли запис Павла Полуботка. Тому що Коцюбинський через свою недугу затримався в Харкові, отже його генеральний консуль мав нав'язати цей контакт. Генеральний консуль звернувся до високого урядовця міністерства закордонних справ Австрії, шефа Департаменту сходу, пана Петера, свого особистого друга, і запропонував йому „послужити посередником”. Пан Петер погодився. І так, у червні 1922 р. у місцевості Марія-Ензерсдорф під Віднем, де проживав генеральний консуль з сім'єю, була влаштована „приватна зустріч”. Присутні там були: Петер (Peter), Остап Полуботок і представник Англійського Банку Роберт Мичел (Robert Mitchell). Той останній заявив, що він „був присутній лише як приватна особа” та що в нього не було жодного уповноваження від Англійського Банку, але що він передасть своїм шановним друзям у цьому банку все, те, про що тут буде говоритися. Після такого вступу, Остап Полуботок показав фотокопію листа свого історичного предка. Мичел прочитав його і, застерігшись щодо е-вентуальної можливотси квестіонувати справу його автентичности, заявив, що сам той лист не міг би вистачати для легальности, бо ж тут і уряд советської України вимагав і для себе виплачення суми та нарослих відсотків. Він сказав: **Советська Україна не є визнана Великою Британією як незалежна суверенна держава.** Сказавши це, Мичел з усмішкою додав: „Якщо б советська Україна одного дня була визнана Великою Британією як суверенна й незалежна держава, то й тоді напевно треба було б зробити спе-

ціяльну клявзулю щодо „полюбовного полагодження” справи спадку гетьмана Полуботка, що знаходиться в Англійському Банку, **бо ж вкладення капіталу разом з нарослими відсотками не було б можливо виплатити відразу...**”

Генеральний консуль України переслав дослівний зміст цієї розмови до Харкова, до голови Комісаріату закордонних справ Володимира Яковлева... Остап Полуботок від'їхав тоді додому, до Сао-Паольо, і більше не давав знати про своє життя... Року 1923-го Раковського „демісіювали” з його становища і вислали за кордон як амбасадора ССРСР. Советська Україна втратила право мати своїх закордонних амбасадорів... Далі, **велика чистка** за 1940 років — і більшість українських дипломатів, з Шумським на чолі, були розстріляні Сталіним, Єжовим і Берією...”

Чи ССРСР міг би добути скарб Полуботка тепер?

В. Александров вважає, що влада ССРСР тепер надіється мати більше шансів виграти цю справу, як 1922 р., тому що:

„Советська Україна є в членстві Організації Об'єднаних Націй, а це означає її **незалежність і суверенність. І з боку банку не може бути жодних застережень. Досить було б лиш прямого нащадка** гетьмана Полуботка, що б уряд у Києві міг уже почати позви почерез Міжнародній Трибунал у Женеві супроти Великої Британії і Британського Коммонвелту, у випадкові її невиклатности. Було б також неможливо мати будьякі застереження щодо прав „Остапа Полуботка” на спадкоємство, якщо він ще живе. Бо ж генеральний консуль України в Відні 1922 р. видав „Остапові Полуботкові 1922” посвідчення, що він є нащадком гетьмана Полуботка. Посвідчення ж генерального консуля є однозначним з нотаріальним посвідченням. Тепер же нащадкові Остапа Полуботка вистачить лиш доказати, що він походить від тієї особи, яка переговорювала в цій справі у Відні 1922 р. і щоб була однозгідність між советською Україною та законним нащадком згаданого гетьмана!.. Світ стоїть перед лицем справи найславнішого спадку з усіх, які він досі коли бачив — це ж **просто космічна справа!**”

Сума спадку Полуботка за 1964 р.

Тому що сума спадку гетьмана Полуботка, завдяки опроцентуванню капіталу й нарослих прибутків, кожного

року зростає просто астрономічними цифрами, то 1964 р. вона, каже Александров, уже була така: „16.5 трільйонів фунтів стерлінгів (коло 225 трільйонів франків за курсом 1963 р.) — це в сто разів перевищує річний бюджет V Республіки” (Франції).

Панна Наталія Келеповська з Нью-Йорку претендує на спадок Полуботка

Віктор Александров почав на власну руку розсліджувати справу нащадків Полуботка. Про вислід тих його заходів журнал "L'Histoire pour tous" інформує так: „Віктор Александров відшукав нащадка гетьмана Полуботка — панну Наталію Келеповську. Вона прислала до нашого співробітника (В. Александрова, — р. К.Ф.) ось такого листа:

„Нью-Йорк, 7 жовтня 1964 р.

Дорогий Пане Александров,

Я принципово заінтересована в тій справі Полуботка — гетьмана Павла Леонтієвича Полуботка, який виконував свої функції від 1722 по 1724 рік, і який був моїм предком. Його стратили в Петербурзі 17 грудня 1724 р.

Оцим уточнюю, що Софія Семенівна Полуботок, внучка цього гетьмана, яка народилася 28 березня 1747 р., а померла 24 липня 1773 р., була дружиною генерал-майора Петра Семеновича Милорадовича. Їхнім прямим нащадком була моя прабабуня по батькові — княгиня Милорадович.

Не можна оспорювати моїх претенсій як прямого нащадка гетьмана Полуботка. З другого ж боку, вже стверджено, що його самотніми нащадками тепер залишилися тільки ті, що належать до родини Милорадовичів. Поскільки мені відомо, з цієї родини немає більше нікого, крім тих, що в Парижі і Нью-Йорку.

Я добре пригадую собі, що перед війною (1939—1945, р. К.Ф.) мій батько робив різні заходи у справі того спадку — щоб очолити Комітет спадкоємців Полуботка.

Спасибі за Вашу незвичайну анкету, яка, надіюся, дозволить мені ввійти в посідання тих фондів, що їх здепонував мій нащадок, і на які я маю право. Та ось випадки останньої світової війни, на жаль, перервали були ті заходи, що їх у цій справі поробила була моя родина.

Звольте...”

„Про нас — без нас”

Вище були подані ті факти про спадок гетьмана Полуботка, що їх опублікував французький журнал у Парижі "L'Histoire pour tous" в грудневому числі 1964 р. Як уже було сказано на вступі, згаданий журнал у зв'язку з справою Полуботка подав деякі факти загального характеру з історії України доби Полуботка, щоб дати французькому читачеві ширше тло цієї справи. Отже ті загальні інформації ми тут вилишили тому, що українські читачі самі знають історію України. Знову ж, декотрі з тих фактів, що відносяться до спадку Полуботка, але не мають істотного значення, бо нічого нового в цій справі не кажуть — у цій ось статті переповіджені нашими власними словами. Зате ж істотні інформації, які цей французький журнал подав у справі спадку (імена, дати і т. д.), а вони становлять принаймні 99% змісту всіх інформацій у цьому французькому журналі, тут ось подані в знаках наведення як точні й повні витяги з французького оригіналу. Таким чином, наш читач має перед собою майже цілість статті з журналу "L'Histoire pour tous".

Як бачите, вся ця історія — це не жодна легенда. В ній подані конкретні факти: імена й дати та події, що з ними пов'язані.

Чого доводиться жаліти — це того, що згаданий журнал не подав назви того „українського журналу” в Південній Америці, в якому консулят ССРСР у Монтевідео 1963 р. опублікував своє оголошення, яким пошукував якогось „Остапа Полуботка”. Але, звичайно, цю справу не трудно було б перевірити кожному, хто хотів би зайнятися тим — переглянути ту пресу (як національну, так і совето-фільську), яка появилася в усіх країнах Південної Америки 1963 р.

Для історичної евіденції варто було подати й ім'я генерального консуля „советської України” у Відні 1922 р., — хоч ця справа не є аж такою важливою, бо ж французький журнал подав ім'я амбасадора „советської України” в Австрії 1922 р. — Юрка Коцюбинського, сина визначного українського письменника Михайла Коцюбинського. Юрко Коцюбинський був розстріляний за часів терору Сталіна в періоді „великої чистки”. Звичайно, ніхто не може надіятися, що б В. Александров, який досліджує справу спадку Полуботка, виявив свої джерела з яких він узяв

такі подрібні інформації, як, напр., про інтимні наради генерального консуля „советської України” з представником Англійського Банку — Робертом Мичелом, Остапом Полуботком і паном Петером; а також про наради „уряду советської України” в Харкові у справі спадку Полуботка. Хоч, щоправда, п. Роберт Мичел не міг би був брати участі в тих довірочних розмовах з представниками влади СРСР без того, що б він не повідомив про це Англійський Банк. Отже в архівах цього банку мусіли б бути якісь дані в цій справі. І в Австрії хтось і тепер мусить знати п. Петера та його ролю посередника між „урядом советської України” та Англійським Банком. Австрієць п. Петер, коли був „урядом советської України” заангажований на посередника, мусів знати про рішення цього „уряду” в Харкові у справі спадку, бо ж на основі цього рішення його й заангажували як „посередника”. Таким чином, наради „уряду советської України” у справі спадку Полуботка не могли залишитися жодною непроникливою тайною.

Ім'я австрійця Петера й ім'я англійця Роберта Мичела розвівають усякий серпанок містерії й сумніву щодо всієї цієї афери.

Журнал "L'Histoire pour tous" опублікував листа панни Наталії Келеповської з Нью-Йорку до п. Віктора Александрова в Парижі, датованого 7 жовтня 1964 р. Панна Наталія Келеповська живе в США, і її лист є фактом, за який згаданий журнал є відповідальним на цій основі, що за нього є відповідальною його авторка панна Наталія Келеповська. А вона ж заявляє, що її родина ще перед Другою світовою війною робила заходи у справі спадку Полуботка. Це значить, що її родина мала на руках потрібні формальні підстави для цього. Отже, тут маємо вже цілком інше джерело інформацій — таке джерело, яке вже не пов'язане з советськими заходами дістати спадок Полуботка.

Усе те свідчить, що поза сценою прилюдности, за кулісами, дискретними каналами вже 45 років ведеться справа спадку Полуботка різними чинниками — ведеться поза межами відомости української спільноти та її національних провідників. Як і в багатьох інших випадках, так і тут таку важливу справу як спадщина Полуботка вирішують без нас, українців, яким досі навіть не було відомо про цей велетенський скарб, якщо не враховувати тих українсько-

го роду комуністичних офіційних осіб, що були втаємничені в це 1922 року.

Важливим фактором у всій цій справі є ось що: хоч гетьман Полуботок здепонував в Англійському Банку скарб з умовою, що 80% з цього мають бути видані уповноваженому представникові Української Держави, то тут виринає така проблема: чи уряд Великої Британії є уповноважений сам вирішувати відповідь на питання — те питання: чи політична форма українського народу в той чи той період історії являє собою Українську Державу, чи ні?

У 1918-21 роках існувала Українська Держава, бо 1) уряд України не був залежний від жодної держави поза Україною; 2) Україна сама вирішувала про свої закони; 3) вона мала свою армію під своїм командуванням, що не було залежне від командування жодної з чужих армій; 4) Україна мала свою валюту, пошту, закордонні дипломатичні представництва і т. д. Усі ці атрибути свідчать, що Україна в 1918-21 роках була на суверенному статусі свого політичного самоуправління, що означає її національно-політичну **незалежність**; а національно-політична **суверенність** (незалежна) — це і є **державність**. (Тобто, не може бути „незалежної, суверенної держави” — тому, що не може бути „залежної, несуверенної держави”; коли щось є „державою”, то це значить, що воно автоматично є суверенним, що значить — незалежним; якщо ж воно не суверенним (незалежним), то воно не є державою).

Велика Британія знала, що Українська Народня Республіка в 1918-21 рр. була **державою**, отже 80% скарбу Полуботка належалися Українській Народній Республіці, — без уваги на те, що уряд Британії не визнавав Української Держави в 1918-21 роках. У записі гетьмана Полуботка немає такої клявзулі, що Український Банк має видати 80% скарбу представникові Української Держави лише тоді, коли В. Британії захочеться визнати Українську Державу, а є в цьому записі безумовна вимога — що тих 80% згаданого скарбу мають бути видані представникові незалежної України.

Якщо згаданий скарб існує, то тут не можна не поставити питання: чому 80% його суми не були видані урядові Української Народньої Республіки (1918—1921) років? Одночасно, тут не можна не поставити твердження, що

київська філія влади ССРСР у Москві не є „урядом” Української Держави, бо ж Україна в межах ССРСР, це, як заявляє влада ССРСР, існує лише „один советський народ”, тепер не являє собою Української Држави — тому що не має необхідних державницьких атрибутів. Що Україна є членом Об'єднаних Націй — це ще не означає існування Української Держави. Україні належить місце в Об'єднаних Націях, і це цілком справедливо, що її ім'я там фігурує; але це лише доказ, що Україні належить право стати державою, якою вона тепер не є. Це не значить, що Об'єднані Нації повинні усунути Україну із свого складу — ні, навпаки: на основі того, що Україна є членом Об'єднаних Націй, тобто — що ООН визнають Україну за державу, провід Об'єднаних Націй повинен зробити все для того, щоб Україна мала всі свої необхідні державницькі атрибути: незалежність від властей поза Україною, свою армію, монету, пошту, дипломатичні представництва і т. д. Лише тоді уряд України міг би претендувати на 80% скарбу Полуботка — незалежно від того чи В. Британія визнає б Українську Державу, чи ні.

Замітка Ред. „К.Ф.” — Вищеподана стаття являє собою першу й досі одну інформацію українською мовою про скарб Полуботка, а точніше про скарб України в Англійському Банку.

ХТО БІЛЬШЕ ЗНАЄ **(На іспиті з філософії)**

Професор питає студента на іспиті з філософії:

— Скажіть мені, будь ласка: чому Сократ сказав: „Я знаю те, що я нічого не знаю?”

Студент відповів:

— Бо філософ Сократ знав, що людина чим більше думає і вчиться, то тим більше вона знає; а чим більше вона знає, то тим більше вона забуває; а чим більше вона забуває, то тим менше знає. Отже, хто дуже багато знає (як знав Сократ), то той найменше знає.

Найновіші советські статистичні дані про український народ

(На основі загального перепису населення ССРСР 1970 року і подруж 1972 року)

Загальні переписи населення ССРСР відбулися в роках 1926, 1939, 1959, 1970.

1. Число населення в УССРСР в 1959 й 1970 роках

Числа населення в Українській Советській Соціалістичній Республіці (УССРСР), в Російській Советській Федеративній Соціалістичній Республіці (РСФСР) і в цілому ССРСР тут будуть охоплювати різні національності. Наприклад, число населення в УССРСР тут відноситься не лише до українського народу, але й до тих національних меншин, які є в Україні.

	1959 р.	1970 р.
УССРСР	41,869,000	47,126,000
РСФСР	117,534,000	130,059,000
ССРСР	208,827,000	241,720,000

2. Число українців в усіх республіках ССРСР

	1959 р.	1970 р.
Українська ССР	32,158,000	35,284,000
Російська СФСР	3,359,000	3,345,000
Казахська ССР	756,000	930,000
Молдавська ССР	421,000	507,000
Кіргізька ССР	137,000	126,000
Білоруська ССР	133,000	148,000
Узбецька ССР	93,000	115,000
Грузинська ССР	53,000	50,000
Латвійська ССР	29,000	53,000
Таджицька ССР	27,000	32,000
Туркменська ССР	21,000	35,000
Литовська ССР	18,000	25,000
Естонська ССР	16,000	28,000
В інших республіках ССРСР	32,000	74,000

В ССРСР разом усіх українців в 1959 році було 37,253,000, а в 1970 році — 40,753,000. Це значить, що в 1959 році поза межами Української ССР було на інших територіях ССРСР 5,095,000 українців, а в 1970 році — 5,469,000.

Статистичні дані з перепису населення ССРСР 1926 року свідчать, що на території Російської СФСР тоді (1926 р.) було 6,871,000 українців, а в 1959 році там було вже лиш 3,359,000 українців. Отже на протязі часу від 1926 р. до 1959 р. приблизно 3,500,000 українців кудись „зникли” з територій російської СФСР. Звичайно, їх уже записали „росіянами”.

3. Кількість українців в ССРСР в 1926, 1939, 1959 і 1970 роках

	1926	1939	1959	1970
українці	31,194,000	28,070,000	37,253,000	40,753,000
росіяни	77,791,000	99,019,000	114,141,000	129,015,000
усього населення ССРСР	147,027,000	170,467,000	208,827,000	241,720,000

4. Національний склад населення Української ССР в 1926 1959 й 1970 роках

	1926	1959	1970
українці	28,550,000	32,158,000	35,284,000
росіяни	3,055,000	7,091,000	9,126,000
жиди	2,440,000	849,000	777,000
білоруси	85,000	291,000	386,000
поляки	1,900,000	363,000	295,000
молдавани	405,000	242,000	266,000
болгари	205,000	219,000	234,000
інші	1,230,000	665,000	758,000
разом	37,860,000	41,869,000	47,126,000

5. Число жінок і мужчин в Українській ССР в 1940, 1959 й роках 1970 (у відсотках)

З усього населення Української ССР жінки становили в 1940 року — 52.2%, 1959 р. — 55.6%, 1970 р. — 54.8%.

Серед усього населення УССР мужчини 1940 р. становили 47.8%, 1959 р. — 44.4%, 1970 р. — 45.2%.

6. Міське і сільське населення на території сучасної УССР в числах — у роках 1913, 1940, 1959, 1970

роки	всього населення	міського населення	сільського населення
1913	35,200,000	6,800,000	28,400,000
1940	41,300,000	14,000,000	27,300,000
1959	41,900,000	19,200,000	22,700,000
1970	47,100,000	25,700,000	21,400,000

6. Стан збереження української мови в УССР в 1959 і 1970 роках

Нижчеподана таблиця числових даних виявляє скільки відсотків різних національностей в СРСР зберігають свою рідну мову. Ці статистичні дані показують, наприклад, скільки осіб з кожної сотні українців зберігає свою рідну, а також — скільки осіб з кожної сотні білорусів, росіян і інших зберігають свої рідні мови.

	1959	1970
українці	87.7	85.7
росіяни	99.8	99.8
білоруси	84.2	80.6
молдавани	95.2	95.0
литовці	97.8	97.9
лотиші	95.2	95.1
естонці	95.5	95.2
казахи	98.4	98.0
узбеки	98.6	98.4
туркмени	98.9	98.9
татари	92.1	89.2

7. Національно-мішані подружжя в Українській ССР і в цілому СРСР

Найновіша советська статистика, зладжена 1972 року, на основі останньої реєстрації подруж у Советську Союзи, свідчить, що в тому часі на кожну тисячу подруж в СРСР пересічно припадало 100 (тобто 10 відсотків) національно-мішаних подруж. Але та пересічність є така, що в деяких частинах СРСР на кожну тисячу подруж припадає менше як сто національно-мішаних подруж, а в деяких частинах — значно більше. І так, наприклад, у Молдавії на кожну тисячу подруж припадає 135 національно-мішаних подруж, а в Литві ще більше, бо аж 158.

В Українській ССР на кожну 1000 подруж припадає 150 (тобто 15%) національно-мішаних. Щодо міст в Україні, то під оглядом числа національно-мішаних подруж перше місце має Київ; в 1972 році в Києві було занотовано 10,102 найновіші подружжя, а в цьому було аж 4,000 (тобто майже 40 відсотків) національно-мішаних подруж.

З різних „республік” Советського Союзу, а в цьому з Української ССР, багато молодих людей вивозять в

азійські частини ССРСР. І там різні національності масово змішуються шляхом закінчування національно-мішаних подруж.

Статистика з 1972 року свідчить, що на протязі останніх 18 місяців на Сибірі — там, де будуються нові міста, було закінчено 1,690 нових подруж, а в цьому числі було аж 700 національно-мішаних подруж.

8. Висновки

Советська статистика свідчить, що —

1. На протязі часу від 1959 року до 1970 року в Українській ССР приріст населення був на 3 відсотки менший, за пересічний приріст населення в цілому ССРСР. Це значить, що коли б так в Українській ССР на протязі цього часу приріст населення відсотково був на рівні пересічного приросту населення в цілому ССРСР, то за період часу від 1959-го до 1970-го року українців було б на півтора мільйона більше.

2. У 1926 році на всіх територіях ССРСР (крім західних українських земель) українців було 31,194,000 осіб, а через тринадцять років пізніше, тобто в 1939 році, на тих самих територіях, згідно з советською статистикою, було тільки 28,070,000 українців. Це значить, що те число українців в ССРСР, яке було в 1926 році, на протязі дальших тринадцять років зменшилося на 3,124,000 осіб, а крім того кудись „зникло” те число українців, що прибуло на протязі цих 13 років шляхом природнього приросту населення України.

(У 1932-1933 роках Москва штучним голодом виморила приблизно сім мільйонів українців. З советських офіційних чинників цю цифру погіблх з голоду українців перший виявив Микита Хрущов у своїй доповіді на 20-му З'їзді Комуністичної Партії ССРСР 1956 року. Текст цієї його промови є опублікований в американському журналі “The Leader” за 15 липня 1956 року).

3. На протязі часу від 1926-го року до 1970 року число росіян в ССРСР зросло з 77,791,000 до 129,015,000 осіб, а число українців на всіх українських землях взагалі майже не зросло. (Це є наслідок найбільшого в історії людства народобивства, якого Москва допустилася над українським народом).

4. На протязі часу від 1926 року до 1970 року число росіян в Українській ССР зросло з 3,055,000 осіб до 9,126,000 осіб. Отже в Українській ССР 1970 року поруч

усіх 35,284,000 українців було аж 9,126,000 росіян, а крім цього ще 2,716,000 осіб інших національних меншин. Отже в Українській ССР 1970 р. поруч українців (35,284,000 осіб) було аж 11,842,000 чужинців. Росіяни в Українській ССР уже становлять більше як одну четвертину того числа, яке становлять українці, і кількість росіян на території УССР постійно і скоро далі зростає.

Це свідчить про намагання Москви сколонізувати Україну росіянами та іншими національностями, які підтримують російську мову в Україні.

5. В Українській ССР 1959 року було 32,158,000 українців, але з цього числа тільки 87.7 відсотка вважали українську мову за свою рідну мову. А в 1970 році в Українській ССР вже було 35,284,000 українців, але з них тільки 85.7 відсотка вважали українську мову за свою рідну мову. Це значить, що в 1970 році в Українській ССР на кожних тих 100 осіб, щі називали себе українцями, приблизно 14 осіб під час перепису населення в 1970 році заявило, що вони є „українці”, але українська мова не є їхньою рідною мовою.

6. Советська статистика з 1972 року свідчить, що в Українській ССР на кожную тисячу подруж припадає 150 національно-мішаних подруж. Це значить, що вже тепер в Україні на кожних сто подруж є 15 подруж' національно-мішаного характеру. Звичайно, це є переважно українсько-російські мішані подружжя, які влада у Москві спеціально підтримує і спонукує до збільшування цього року подруж, щоб таким чином прискішити й посилити темпо русифікації українського народу.

7. У 1970 році в Українській ССР на кожних 100 людей припадало приблизно 45 мужчин і 55 жінок. А в той же час у цілому СССР на кожних сто людей припадало приблизно 46 мужчин і 54 жінки. Числова перевага жінок над мужчинами в Україні некорисно впливає на справу приросту її населення. (А молодих мужчин з України вивозять на Далекий Схід відсотково більше, ніж жінок).

8. У 1913 році на тих українських територіях, де постала так звана Українська ССР, було 35,200,000 осіб населення. З цього числа людей у містах мешкало тільки 6,800,000 осіб, а решта (28,400,000 осіб) — це були селяни-хлібороби. А в 1970 році в Українській ССР було 47,100,000 осіб населення, а з цього в містах мешкало аж 25,100,000 осіб.

Г. Олексіїв

НЕРОЗВ'ЯЗАНА ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОГО ПИТАННЯ В ПОЛЬЩІ

Українці в Польщі, яких офіційна статистика начислює біля 180 тисяч, а неофіційна около 300 тисяч, живуть на не своїй землі. Тільки невеличка частина українського населення замешкує на своїх етнографічних землях, як полуднево-східня частина Білостоцького воевідства, східні терени Люблинського воевідства та полудневі землі Ряшівського воевідства, до речі, історичні землі Лемківщини. На вчислених теренах проживає тільки неповних 50 тисяч українського населення, тоді коли вп'ятеро стільки українського населення проживає на теренах воевідств Ольштинського, Гданського, Кошалінського, Зелено-гірського, Вроцлавського та інших. Названі воевідства — це колишні німецькі землі з популярною польською назвою „зем одзисканих”. В самій Ольштинщині проживає около 60.000 українців, що становить 6% всього населення одної області. Замешкують вони передусім такі повіти, як Бартошице, Бранево, Кенштин, Пасленк та другі. В переселеному характері живуть українці також в сусідньому Білостоцькому воевідстві Голдап, а дальше в сусідній Гданщині, в таких околицях, як Ельблонг, Новий Двур, Квідзень та інші. В Кошалінському воевідстві проживає понад 30 тисяч переселених українців. Вони концентруються в таких повітах, як Кошалін Мястко, Члухув, Битув, Славно, Бялогард та інші. У полуднево-західній Польщі Вроцлавщина примістила найбільше українських переселенців. Тільки зі самої Лемківщини переселено сюди в 1947 і 1948 роках 13,198 осіб¹), які привезли з собою 1,811 коней, 6,346 корів, 4,031 свиней та овець²). Зосереджені тут українці в повітах Волув, Легніца, Любінь, Олава, Олесьніца, Злотория, Міліч, Гура Сьльонска. Понад 10,000 українців живе в Щецинському воевідстві, як також дещо менша скількість в Опольському та Познанському. Понад 30 тисяч українців живе в таких містах, як Вар-

1 Див. *Więś Dolnoślaska*, Wrocław, 1970, *Polskie Towarzystwo Ludoznawcze*, праця К. Пудла: „Лемківське населення на долішньому Шлезьку в роках 1947—1969”, стор. 92.

2 Там же, стор. 95.

шава, Щецін, Краків, Вроцлав, Легніца, Гданьск, Люблін, а на етнографічних землях Перемишль.

Переселенці українці на „земе одзискане” — це овод державного насильства над багатьма тисячами українців, які осталися на своїх автохтонних землях при зміні державних кордонів Польщі та УРСР, які наступили наслідком обопільного договору згаданих сторін в дні 9 вересня 1944 р. та договору Польщі й ССРСР в дні 16 серпня 1945 р. На підставі цих договорів околo 400,000 українського населення з теренів сучасної Польщі виемігрувало до УРСР³), цебто Україну. Околo 300,000 залишилося в границях Польщі, не бажаючі змінити свого горожанства. Оставші українці в Польщі замешкували терени Посяння, Лемківщини, як також Холмщини і Підляшшя.

Залишені українці в Польщі шукають доріг співпраці з урядовими колами

Щоб наладнати суспільне громадське, господарське та політичне життя країни в місцевостях, де замешкували українці, вони відбувають місцеві наради вже в 1945 р., щоб згодом надіслати спільно русько-українську делегацію до Варшави від імені трьох воевідств, а саме Ряшівського, Люблинського та Краківського, якраз тих воевідств, в яких українці жили компактною масою. Делегацію очолили відомі партизанські діячі, які воювали в польських формаціях (Гвардія Людова, Армія Людова), як також учасники боїв Червоної Армії. На чолі делегації були Михайло Донський, Іван Андраш та Петро Дудка. В дні 24 серпня 1945 р. делегація була принята представниками Ради Міністрів, яким предложено 13 дезідератів, які стосувалися потреб русько-українського шкільництва для населення і не тільки народних шкіл, але теж гімназій, учительських семінарій, включно з фаховими школами для обох полів. Для того рода шкільництва делегація домагалася також українських учителів. Цікаво, що делегати

³ Відомо, що польські чинники часто переводили поділ між „українцями” та „русинами”, мовляв є певна різниця між одними і другими. Щоб не дати подібного „аргументу” польським чинникам, делегація згідно виступала від тих, які себе звали русинами і тих, які звали себе українцями.

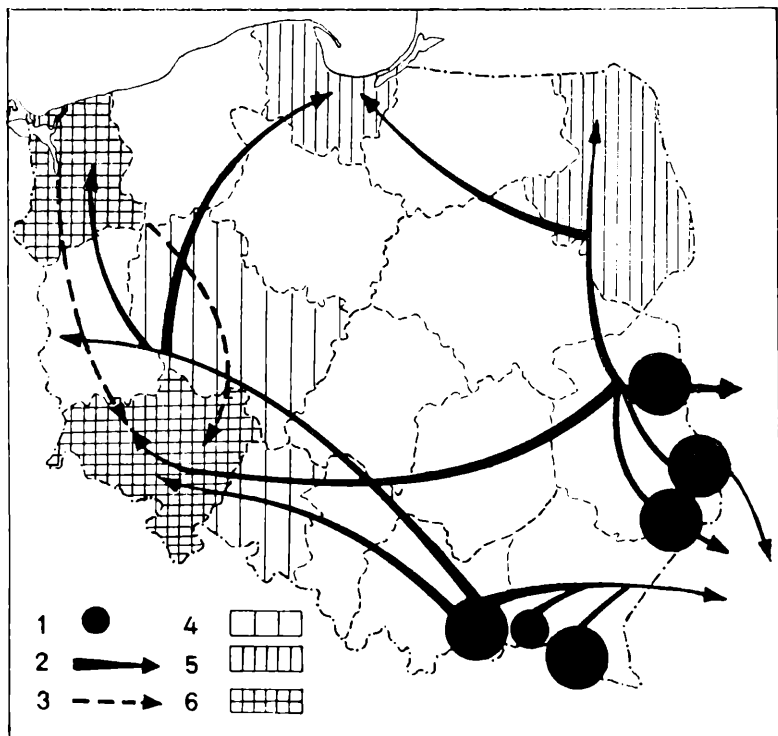
⁴ Український Історичний Журнал, Київ, 1971, ч. 2, в рецензії п. н. „Польша якої не знаємо”, стор. 138, подає, що на Україну виїхало 385,764 осіб, знова до Польщі репатріовано з України 868,276 осіб.

Група українських селян перед вивозом на „земє одзисканє”

Українських селян вивозять на „земє одзисканє”

Шляхи вивозу українських селян з українських земель на західні землі польської держави.

Вищеподаний плян маршруту українських виселенців на „земе одзискане” є репродукцією з цього пляну, що його опублікував у тексті своєї статті польський дослідник Казімеж Пудло у збірнику: *“Wieś Dolno-śląska”*. (Prace i materiały etnograficzne, wydane przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze. Wrocław 1970. Kazimierz Pudło, Osadnictwo Łemkowskie na Dolnym Śląsku.

одним із перших питань піднесли справу свобідного вияву релігійних переконань. Вони теж домагалися можливості створення русько-української демократичної партії. В господарському відношенні делегація з'ясовувала потребу на організування українських кооператив та комасації і меліорації ґрунтів. При цьому підчеркнено, що всі землі українців, які переселились на Україну, повинні перейти в руки тих українців, які залишилися в Польщі. Делегація також з'ясовувала доцільність зняти рестрикції й дозволити українцям дальшу перепродаж ґрунтів, як це було досі або іншими словами, вони домагалися, щоб українці користали з таких самих прав, якими користувалися поляки. Делегати домагалися також, щоб їхні земляки користали з рільної реформи на місцях та дозволу на раціональне лучення оставших громад. Вони також наголосили потребу русько-українського банку. В політичному відношенні вони домагалися, щоб Польська Рада Народова вплинула на місцеві органи в воевідствах та повітах, щоб вони не дискримінували українців. Врешті вони висунули пропозицію, щоби польський уряд проголосив амнестію для політичних в'язнів та політичних проступників.

На ці мужні пропозиції русько-української делегації дав відповідь приявний на нараді-авдієнції представник Ради Міністрів радник Белецкі. В своєму слові він запевнив приявних, що тогочасна Польща — це не Польща зперед 1939 р. і тому національних утисків не буде толерувати. Він однак радив, щоб українці переселювалися до „Звйонзку Радзецького” „ради добра” поляків та українців, бо в той спосіб буде можна виелемінувати історичні народні порохунки. Коли делегати наголосили, що лемки тисячами років замешкують гори Карпати (Бескиди) та й інші українці в Перемишлі, Ярославчині, Холмщині і Підляшші уважають себе автохтонами своїх земель, то урядові представники запевнили, що вся українська людність буде трактована на рівні з польською народністю. Мимо цих запевнень директор департаменту також підкреслив, що є всі „можливості, що людність українська буде переселена на інші терени в Польщі, щоб „запобігти дальшому творенні карловатих господарств та запевнити вже існуючим господарствам самовистарчальність. Він також заявив, що на нових теренах українці зможуть творити свої національні колонії, а так звані „націоналіс-

тичні елементи” (в стенограмі названо „єдносткі фашист-овске”) будуть переселені в карному порядкові; при цьому він підкреслив, що всі політичні дії, які були спрямовані супроти сучасного польського режиму йдуть в забуття або підлягають амнесії, якщо вони були доконані перед 22 липня 1945 р. Щоб налагодити дальші контакти русько-українського населення з урядовими чинниками, директор департаменту запевнив, що в майбутньому у всіх воевідствах, де живуть українці, відбудуться урядові конференції з представниками українців на яких будуть обговорені предложені постулати делегації.

На нараді зібрали найбільше компліментів делегати Лемківщини з уваги на те, що багато лемків, як побачимо з дальшого нашого елаборату, працювало в комуністичному підпіллі, були членами і провідниками Гвардії Народовей та Армії Людовей, Польського Війська. Представники Польської Народової Ради точно сказали таке: „Єжелі ходзі о людносьць Лемковщизни, бендзе цешиць сен она спеціальними взглендами і опеконом жонду в виніку ей постави до людносьці польскей в часе окупації”⁵).

Доцільним замітити, що негайно після приходу Червоної Армії на Лемківщину та звільнення її від німецького окупанта вже в січні 1945 р. створився там Сільсько-Робітничий Комітет Лемківщини з осідком в Горлицях. Комітет цей був в безпосередньому зв'язку з керівною польською владою, від якої одержав право на організування українського шкільництва на Лемківщині. Голова комітету Михайло Донський був персонально відповідальний за організування цього шкільництва перед Міністерством Освіти.

Видно, що організування українського шкільництва мало добрі успіхи, коли в „Історичних нарисах”, які появляються в Кракові за 1968 р., читаємо „що вже в квітні 1945 працювало в Горлицькому повіті близько 110 шкіл, в тому 62 польські і 48 „лемківські”⁶). На жаль, фінал цього культурного діла був такий, що скрайно праві елементи польської національності повели атаку за ліквідацію цього шкільництва різною підривною роботою та прямими заборонами. Остаточний результат був такий, що

⁵ Цитат зі захованої стенограми.

⁶ Див. Історичні нариси. Літературне Видавництво, Краків 1966, стор. 782.

уже в шкільному році 1945/1946 українські школи були зліквідовані. Все було переведено на польську мову, залишаючи тільки українську мову, як один з предметів. В шкільному році 1946/1947 цілком зліквідовано навчання української мови.

Участь українців в боротьбі за Польську Народну Республіку

В польській історичній літературі повоєнних часів дуже багато писалось і пишеться про боротьбу УПА та побурювання її польськими збройними силами на т.зв. Закарзонському Краю, цебто теренах, які замешкували українці під Польщею. Серед цієї багатої літератури є теж навіть декілька університетських магістерських праць, але появилось також багато споминів в стилі Сенкевічівського Заглоби. Таких публікацій вправді найбільше. В них є навіть такі моменти, що один польський партизан, щоб довідатися, що діється в українському селі, а зокрема серед українських повстанців, перебирається за українського священика, відправляє богослуження та сповідає вірних. При сповіді він довідався, що українці даної місцевості вирішили вирізати поляків. Звичайно „закаптурений” священик доносить, де треба і „заговірників” ліквідується. Такі шерльокгольмські історії читається на польському державному радіо, а наслідки очевидні, бо як оповідають відвідувачі рідних в Польщі, й досі є ще українці, які укриваються там і не признаються до своєї національності, пам'ятаючи страшні роки польських переслідувань, включно з вивозами з рідних земель та тортури у в'язниці в Явожно.

Уважний дослідник українського життя в Польщі та його минулого стрічається також з іншою сторінкою української історії. Відомо чейже, що була також боротьба українців проти гітлерівського наїздника, але про цю боротьбу в польській історіографії навіть вникливий читач нічого не знайде. Що більше нічого не знайде він або дуже мало про участь українців Лемківщини в підпільних рядах Польської Робітничої Партії. Щойно із закордонних публікацій можна довідатися, що після зорганізування Польської Робітничої Партії в місяці лютому 1942 р., в ній були вже такі відомі діячі Лемківщини, як Г. Водзик, С. Пийко, І. Северняк, Бескидняк, Явиляк, брати Донські

та інші⁷). Відомо також, що був створений Лемківський Комітет ППР, який навіть якийсь час опікувався керівним секретарем цієї партії Владиславом Гомулкою⁸). Гвардія Людова мала свої клітини в таких селах Лемківщини, як Перегримка, Клопотниця, Воля Цеклинська, Мисцова, Устя Руське, Розділ, Березова, Мацина Велика, Ганчова, Сквиртне, Бортне, Солотвина, Ліщина, Баниця, а далі такі міста, як Горлиці, Ясло, Жмигород, Криниця, Кросно, Сянік⁹).

Що участь українців в підпільному соціалістичному русі не була маловажною, може послужити нам ще один образець з цитованого вже календаря Лемко-Союзу, але вже з 1959 року. На стор. 41 є дві світлини історичного значення. Вгорі під світлиною видніє такий напис:

„Лемки — герої, ветерани Червоної Армії, Польського війська, партизанів складають вінець на могилі Незнаного Воїна в Вроцлаві 23 лютого 1958 р. Знову нижче цього напису є ще друга світлина ще більш промовиста, де читаємо:

„Около 400 учасників ветеранського з'їзду 23 лютого 1958 р. святково відмітили 40-річчя Червоної Армії й одногосно підняли слово за поворот лемків в рідні Карпати”.

Цікаво, що до цих цитованих підписів не знаходимо жодних інших коментарів, як також жодного наративно-го тексту, до відбутої події. Щойно з-за куліс ветеранських і політичних лемківських кіл ЗСА та Канади можна було згодом довідатися про фінал повищої події, а він такий:

Ветеранський з'їзд українців у Вроцлаві в 1958 р. відбувся за виразним дозволом партійних чинників, але коли приявні на з'їзді ветерани винесли постанову, щоб домогтися від польського уряду права повороту їхніх родин та їх самих на рідні землі Лемківщини, політичні урядові чинники визнали цей з'їзд нелегальним. Це тим більше тоді, коли довідалися, що з'їзд ухвалив резолюції в повищій справі та вислав їх до головного команду-

⁷ Див. „Карпаторусский Календарь Лемко-Союза на год 1960”, Йонкерс, 1960, стор. 73.

⁸ В селі Клопотниця (пов. Ясло) переховувався Гомулка у Степана Пейка. (Див. „Історія боротьби ПРП і АЛ з гітлерівським окупантом на Підкарпатті (1942—1945 рр.)”, стор. 31—32.

⁹ Див. Цитований твір.

вання Червоної Армії в Москві та головного командування Польської Армії у Варшаві. Що більше, почалися допити серед ініціаторів та провідників з'їзду. Деякі з них були адміністраційно покарані, знімаючи їх з керівних постів на праці, а ще інші були потягнені до відповідальності дисциплінарним партійним порядком. Сенсаційної великої поз'їздової афери полягав в тому, щоб застрашити, а як не застрашити, то принаймні партійно наївних засоромити, мовляв, як це „маленьку справу” повороту на „бідні землі Лемківщини” ставите вище „великої партійної справи соціалістичного будівництва”. Справу партійні чинники якось загладили, але українські ветерани не перестали клопотатися за направу кривд своїм землякам. Кривди ці вимагають справедливої направи; за їх об'єктивною сторінкою стають навіть більш сумлінніші польські уми.

Дослідник лемків Казімеж Пудло про їх переселення

Існує у Вроцлаві Польське Товариство Людознавче, яке майже кожного року видає один том своїх наукових дослідних праць. В 1970 році це товариство опублікувало 285 сторінковий збірник, який присвячений 25 річниці „повороту Польщі над Одру і Нису” п. н. „Весь Дольносьлонска”. В цьому збірникові є надзвичайно цінна праця Казімежа Пудли, п. н. „Лемківське населення на Долішньому Шлезьку в роках 1947-1969”. Праця ця кидає дуже багато об'єктивного насвітлення з польської сторони на примусове переселювання українського населення на так звані „земи одзискане, а в нашому случаї на Долішній Шлезьк. Притоку до переселювання ніби дали ідеї Української Повстанчої Армії в 1947 році, але як відомо нам з попереднього розділу вже в 1945 р. на авдієнції в Польській Народової Ради українські делегати вже тоді довідалися, що в тому часі були опрацьовані в польському державному керівництві пляни, за якими треба було українців переселювати на понімецькі терени. З уваги на те, що примусовій акції переселення була призначена вся українська людина, включно з партійними українськими комуністичними діячами та українськими учасниками польського підпілля, це промовисто говорить, що в примусовому переселенні українців йшлося про щось більше як ліквідації дій УПА на Лемківщині та Засянні. Наказ переселювати українців в рівномірному розпорощенні та уникати укра-

їнських скупчень теж промовляє, що йшлося не тільки про ліквідацію УПА, але ліквідацію українського населення як цілості. Казімеж Пудло в розділі „Механіка переселювання лемків на західні землі” докладно пише так:

„Переселенню на західні землі підлягала вся українська людність, в тому ж лемки, як теж оставші на теренах Польщі ті, які себе зачисляли до етнографічних груп бойків, долинян, а також руської шляхти (в оригіналі — „Русіні Шляхтовски” — М.Г. стор. 88). На стор. 90 автор з'ясовує це питання ще більш докладно, коли пише: „Переселенчій акції мусіли піддатися всі серед українців, навіть старі комуністи, працівники партійного апарату, функціонери Уряду Безпеки (польське КГБ — М.Г.), учасники змагань партизанських відділів ГЛ та АЛ (ГВАРДІЯ ЛЮДОВА та АРМІЯ ЛЮДОВА — М.Г.) та інші”.

Наказ до переселення українців видала президія Ради Міністрів та передали цілу акцію до переведення „Начельному Довудци” Польського Війська. Цю військову операцію звано криптонімом „Вісла”. Про завдання цієї акції так висловлюється Пудло:

„Основним завданням операційної групи „Вісла” було зліквідування українського підпілля, як також **уділення всебічної помочі Державному Репатріяційному Урядові в забезпеченні переселення українців на північно-західні і північно-східні терени Польщі**”. (стор. 87).¹⁰ Іншими словами йшлося не тільки про ліквідацію УПА, але також про ліквідацію українського масиву як цілості, який вже був в опіці Державного Репатріяційного уряду.

Переселенцями та примусовими переселенцями на „земі одзискане” опікувалися Реферати Оседленьче та УБЕ. Акцію переводжувано згідно з плянами Міністерства Зем Одзисканих. Цитований автор підчеркує, що українське населення мало бути приміщуване у віддалі від сухопутних та морських державних границь а також від воевідських столиць на 20 кілометрів. При тому треба було змагати до рівномірного розміщування в цілім повіті, уникаючи скупчень українського населення повище 10% всієї людности.” (стор. 91).

Чому реалізатори примусового переселення українців придумали методу розпорошування їх й які це має наслідки на життя української спільноти в Польщі зараз, побачимо з наших дальших з'ясувань та підсумків.

¹⁰ Підкреслення наші.

Акція „Вісли”, як з’ясовує це К. Пудло почалася весною (квітень) 1947 р. і впродовж цього року можна відмітити три головні етапи примусового українського виселення. Перший етап тривав около 6 тижнів. В цьому етапі були виселені такі повіти, як Сянік, Ліско, Перемишль і Любачів. В другому етапі (від 30 травня до 30 червня) виселено Ярославський повіт і Томашів Любельський. Знова в третьому етапі (від 30 червня до 31 липня) виселено всю решту українського населення. В дійсності акція „В” (Вісла) працювала безпереривно до весни 1948 р. але названі часово етапи були найбільш інтенсивні.

Ті, які мали бути виселені, одержували на загал 24-28 годин часу на підготовку до виїзду. Часто бувало й таке, що досвіта населення одержувало наказ підготуватися до виїзду і вже перед вечером транспорт виїжджав зі села. Таку алярмову підготовку стосувалося зокрема там, де адміністраційні, поліційні та військові чинники сподівалися спротиву, а зокрема оборони УПА. Переселюваням давано дозвіл забрати зі собою живий інвентар, зерно, запаси живности та одяг, однак не більше можна було взяти, як те, що може приміститися на двох возах. В таких случаях військо доставляло додаткові вози. Жертвам примусового переселення некомуніковано, куди їх переселюється, як також не знали напрямку виїзду. Конвоєнти часто в дорозі міняли маршрути, щоб переселенці не орієнтувались, в якому напрямі вони їдуть. Такі кривоходи стосовано також, щоб милити відділи УПА, які часто влаштовували напади на транспорти в цілі внеможливлення дальшого транспортування. Фірами підвожувано до вузлових залізничних станцій і там формовано дальші транспорти залізницею. Все це відбувалось у товарових вагонах. Найперше транспорти були спрямовані до воевідств Штецінського, Кошалінського та Ольштинського, а в половині 1947 року стали перевозити до Познанського, Білостоцького, Гданського, Вроцлавського, Зелено-гірського та Опольського. Конвоєнти (УБЕ та військо) мали зі собою списки переселюваних, а кожна родина мала ще окрему коверту заляковану з опінією поліційних чинників свого села. Таку коверту передано адміністраційним чинникам, куди дану родину переселювано. Транспортування тривало 5 і більше днів та і відбувалось в надзвичайно поганих санітарних умовах. Це видно з рапортів конвоєнтів. Один із таких, які подає К. Пудло, цитуємо:

„Не мають достатньої скількості живності. Є дуже завушивлені, так що треба було змобілізувати повітову дезинфекційну колюмну. Заховувалися в часі їзди бездоганно, тільки в початку зраджували поденервовання, бо не вірили, що ідуть на „земе одзискане”, а на Сибір, бо такі кружляли вістки. Прибувші мають переважно в бандах УПА своїх кривних і не всі подають себе за поляків, але твердять, що є українцями . . . організується над ними нагляд”¹¹) (розуміється поліційний та вже на місці поселення — М.Г.).

Забудування, які призначували для українців були переважно знищені, від 50 до 70%, твердить К. Пудло, покликуючись при тому на матеріяли Видзялу Оседленьчого у Вроцлаві. Це однаково стосувалось як забудувань мешканевих так і господарських. Не було вікон, дверей, ушкоджені стіни, зірвані підлоги і т. п. Переселенці часто підносили протест проти цього. Таких тоді приміщувано на праці в ПГР-ах (паньстрових господарствах рольних), спільних робітничих домах, парафіяльних забудуваннях (також знищених) і т.п.

З бігом часу адміністраційні власті стали допомагати українським переселенцям невеличкими фінансовими засобами, але ситуація мало кращала, бо привезена худоба не мала паші та пасовиськ. Сіно було скошене а пасовиська були вже давніше порозділювані поміж переселених поляків. Такі труднощі були причиною, що українські переселенці стали масово позбуватися своєї худоби, як також овець (стор. 96). Щоб вдержати при житті українці ставали на працю до поляків, працювали теж в ПГР-ах та різних лісних роботах.

Була це дійсно піонерська праця серед важких депримуочих обставин. Польське населення ставилось до українців ворожо і з цим К. Пудло не ховається. „Поселення лемків приймали поляки з дезапробатою а навіть протестом”, каже автор. Староста з Волівського повіту навіть алярмував воєвідські чинники, мовляв, „настрої населення погіршилися з приводу припливу української людности, яка прибула сюди наслідком акції „В”, щоб нагнати „страх на ляхи” він ще додав таке: „дається запримітити, що наруга формування польськості зачинає слабнути” (стор. 104).

¹¹ Стор. 91, цитованого твору.

Обширно описує К. Пудло ностальгію переселених українців за своїми рідними землями. Були випадки важких і хронічних захворювань з того приводу. Розкинені по різних громадах вони відшукували себе, часто сходилися вечорами, але кожного вечора в іншому домі. Читали часописи зі заходу, якщо такі продісталися до них, співали своїх тужних пісень. Часто на їх обличчях можна було читати апатію. Про все це пише автор на підставі цитованих поліційних звітів. При тому робить зазначення, що були взаємно услужними, навіть допомагали своїм сусідам, включалися до суспільних ініціатив і були більш працьовиті, як інші поселенці. Польська людність висмівала їх, зокрема за їхню польську мову, кпила собі з їхнього народного одягу, лихого відживлювання, а передусім з їхніх тужних пісень. В припливі гніву, пише Пудло, їх називали „бандерівцями”. В школі польські діти не хотіли сидіти з українськими в одній лавці, бо так їх наставляли батьки вдома.

Такий стан морального пониження, грубої дискримінації та безправства тривав до липня 1956 р., коли то на VII Пленумі ЦКПОРП в липні 1956 р. винесено ось таку постанову: „Партія мусить з подвійною силою поборювати всі прояви націоналізму і дискримінації у відношенні до громадян непольської національності, гарантуючи їм справжню рівноправність у всіх ділянках життя, мусять докласти зусиль направити всі шкоди, які в тій ділянці поправити можна, щоб заінтересовані набрали переконання, що наша політика є справедлива і правильна і щоб ми здобули їх повне довіря”.¹²⁾ Був це початок реабілітаційної політики Владислава Гомулки.

Немає де правди діти, що цитований ЦК ПОРП мужньо вглянув в справи національних меншостей в Польщі. Вправді в Польщі начислюється понад пів мільйона національних меншостей (крім українців є трохи жидів, білорусів, німців, москалів), але це в першій мірі стосувалось українців. Перші кроки, які були зроблені польським урядом на користь українців в тому часі, вказували, що уряд став трактувати справу се-

¹²⁾ Цитат з документу „Становище української меншости в Польщі”, який був спрямований до VI З’їзду Польського Об’єднання Робітничих Партій (ПОР П) з рамені Повітового управління УСКТ в листопаді 1971 р. Див. журнал „Сучасність”, жовтень, 1972, ч. 10 (142), стор. 92.

ріозно. В тому часі запов дозволив на створення Українського Суспільного Культурного Товариства (УСКТ), став появлятися часопис в Варшаві „Наше Слово”, стали творитись воевідські, повітові та місцеві клітини УСКТ (в 1958 р. було вже 8 воевідських, 34 повітових та 270 місцевих) почало організуватись навчання української мови. Впарі з тим відважніші стали говорити рідною мовою тільки при заслонених вікнах та закритих дверях. Примусово переселені твердо сподівалися навіть повороту на рідні землі, бо якже ж могло бути інакше, коли сама партія визнала публічно, що уряд „мусить докласти зусиль направити всі шкоди”. Посипались до урядових чинників масові петиції про дозвіл на виїзд на діднину. Коли дозволів не було а тільки запевнення, що справи будуть позитивно поладнанні згодом, а тим часом треба тільки терпеливо ждати, більш рисковні вертались домів без дозволів тим більше, що ніхто не питався в них дозволу, коли їх насильно переселювали. Проти-акцію лібералізаційному курсові повели шовіністичні елементи. І так в безконечному очікуванні прийшов початок 1958 р., коли то в дні 12 березня запала соймова ухвала в Варшаві, що з тим днем треба уважати дефінітивне урегулювання всіх переселенчих справ. Де хто був переселений, там має остатися, а з того часу можна набувати землю на відплатних маеткових засадах та на принципах, визначених Міністерством Фінансів та Рільництва. Така постанова була новим громом з ясного неба для тих, які кожночасно очікували дозволу переїхати в рідні сторони. Ситуація зложилася так, що ті, які повернулися на діднину до 12 березня 1958 р. звичайно там осталися. Однак таких не було багато. Їх нараховується около 5,000 тисяч. Інші, які виїжджали після цієї дати, були поліційно конвойовані назад, якщо опирались наказному поворотові. Щоб ще дошкульніше поставити справу, то Воевідська Народна Рада в Кракові видала навіть формальну заборону приписувати українців і . . . циганів в повітах Нового Торгу і Нового Санчу. Поворот до дискримінації почався повною парою. З цим станом і цими тенденціями українці в Польщі рішучо не погоджувалися і домагались легальними шляхами від партійних чинників та державної влади направлення кривд. Про це говорять деякі мемсрандуми, які продісталися на захід.

КОЛИШНІ ПАРТИЗАНИ ГЛ Й АЛ ТА ДОБРОВОЛЬЦІ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ І НАРОДОВОГО ПОЛЬСЬКОГО ВІЙСЬКА ЗАСУДЖУЮТЬ АКЦІЮ „ВІСЛИ”

Коли в 1968 році Польська Об'єднана Робітничка Партія готувалась до свого чергового з'їзду та віввала своє членство як також цілу польську спільноту, щоб взяти участь в дискусії над програмою цілої партії, тоді колишні українські партизани Гвардії Людової й Армії Людової, як також колишні добровольці Червоної Армії та Народового Польського Війська надіслали в дні 2 листопада 1968 р. до Центрального Комітету ПОРП меморандум, в якому домагались, щоб П'ятий ПОРП розглянув українське питання в Польщі та засудив застосовану збірну відповідальність населення, в акції „Вісла”. Про це меморандум довідуємось щойно зі „Становища української меншости в Польщі”, ще іншого меморандуму, яке продісталось за кордон, під яким підписалось Повітове Правління Українського Суспільного Культурного Товариства в Горлицях, Управління Осередків УСКТ — Білянка, Бортне, Грлиці, Ганчова, Ждиня, Граб, Поляни, Зиндранова а дальше Повітове Правління УСКТ в Сяноку та управління Осередків сяніцького УСКТ з осередками в Команьчі та Мокрому¹³). Меморандум це з датою 15 січня 1971 р. спрямоване вже до VI З'їзду ПОРП. З уваги на те, що меморандум з 1971 р. покликується на меморандум з 1968 р., треба припускати, що він повністю акцентує аргументи висловлені в 1968 а зі своєї сторони вказує на дальшу потребу негайної реакції політичних та урядових чинників в розв'язці українського питання в Польщі.

Автори новішого меморандуму покликуються на те, що кількадесят тисяч молодих українців з південно-східніх земель ПНР воювало в 1944-1945 рр. як добровольці Червоної Армії проти фашистських наїздників”. Згадується також про чисельну участь лемків в партизанських відділах ГЛ та АЛ Польського війська.

Автори жаліються, що „Напрявні ЦК ПОРП на VI З'їзд Партії не мають жодних напрямних та ясного становища відносно заспокоєння культурно-освітніх потреб громадян Польщі непольської національності. Вони підчеркують, що з поміж усіх меншинних національностей в Польській Народній Республіці українці є найбільш по-

¹³ Див. „Сучасність”, жовтень 1972, ч. 10 (142), стор. 88—102.

кривджені з уваги на те, що вони не мають можливостей розвивати свою культуру, народні традиції та плекати рідну мову. Населення є так розпорошене наслідком акції „Вісла”, що воно має тепер надто малі можливості суспільної дії та суспільного контакту. З цього автори меморандуму роблять пряме заключення, що „акція „В” і її методи не були виразником класової політики партії, а що її метою було створити умови для найскоршої денационалізації українського населення в ПНР. Доказом цього м. ін. є те, що під час акції і після неї в'язнено без судового присуду в ізольованому таборі „Явожно” велику кількість українців, в тому жінок та навіть дітей та старих, а також колишніх учасників боротьби з фашизмом. Багато з них загинуло в таборі. Решту звільнено рішенням військової прокуратури в Кракові, що є доказом їх безвинности. Вони зазнали в таборі багато кривд і терпінь, багато з них втратило там здоров'я. Акція „В” була проведена брутальними засобами, що нагадують пацифікаційні акції санації і ген. Пашкевіча на теренах Західної України до 1939 р.”

Автори меморандуму звернули теж увагу на те, що примусово переселюване українське населення втратило також багато матеріальних дібр, які були розбазарені польським військом та польським населенням. Про це вони дослівно висловлюються так:

„Треба однак з болем згадати, що виселюваних грабували з майна і з худоби також військо і польське населення (що творило грабіжницькі банди) сусідніх сіл. Переселення супроводилося фізичним насиллям і пониженням людської гідности. Нищено і палено українські і російські книжки шкільних і клубових сільських бібліотек. Така доля стрінула твори Т. Шевченка, І. Франка, О. Пушкіна, Н. Толстого й інших світової слави поетів і письменників. Власників портретів Т. Шевченка чи І. Франка запроторювано до табору в Явожні, як пропагандистів українського націоналізму. Під час акції „В” шовіністичні і націоналістичні елементи мстилися на українському населенні за свою поразку в зударі зі силами прогресу. . .”

Ще в іншому місці автори меморандуму твердять, що акція „В” і її наслідки є ділом польських шовіністів і націоналістів, вороже і дискримінуюче настроєння до українського населення”. Далше вони стверджують і це дуже важливе, що дискримінація українського населення в ПНР

ведеться надалі шовіністами і націоналістами, які не шанують постанов і напрямних партії і центральних адміністративних органів країни”. Становище українського населення в ПНР надалі тяжке... роблять остаточне заключення петенти меморандуму.

Розгляньмо аргументи, якими послуговуються автори меморандуму на доказ надто важкої української ситуації в Польщі.

Все матеріяльне добро, яким користувалися лемківські організації до приходу нової влади в Польщі забрані місцевими шовіністичними чинниками й їх досі не повернено тим організаціям, які заіснували з 1956 роком, цебто УСКТ. Відомо чейже, що лемківські культурно-освітні товариства мали велике майно (читальні „Просвіти” та читальні Качковського). Існували теж бурси в Сяноці, Горлицях та Новому Санчі.

В ділянці культури, підчеркують автори меморандуму, а також розвитку культурно-освітньої праці і мистецьких ансамблів українського населення ситуація цілком краще не виглядає. В минулих роках, кажеться в меморандумі, в нашому районі існувало 12 мистецьких ансамблів в селах Команьча, Новиця, Бортне, Лосе, Висова, а також в Сяноку і Горлицях. Ці ансамблі із-за браку фінансової і культурної допомоги відділів культури народних рад перестали існувати. Такими допомогами повністю користуються польські організації тих самих теренів. Зараз на Лемківщині існує тільки один аматорський ансамбль, до якого входять аматори чотирьох сіл.

Трагічно стоїть справа охорони пам'яток матеріяльної культури. На території Ряшівського воевідства було 529 українських церков, з того 374 дерев'яних і 155 мурованих. До 1956 р. розібрано 175 церков. Хоча в 1956 р. здержано акцію розбирання церков, то оставші наслідком браку потрібного ремонту самі розвалюються.

В меморандумі наводиться, що нищено навіть стародавні каплиці і хрести при дорогах. Руйновано також цвинтарі, розбирано нагробники, вирізувано написи. „Безпосередню ролю в тих дискримінаційних супроти українського населення практиках шовіністів і націоналістів відіграла Римо-Католицька Церква. Тільки в самій Перемищині римокатолики привласнили собі понад 100 церков та інших сакральних об'єктів. Трапляються случаї, що священники цієї церкви безправно забирають православні

храми та в грубий спосіб зневажають вірних цієї церкви. Маркантним випадком такого розбою може служити парафія в Полянних Кроснянського повіту, де не тільки забрано церкву, але також побито церковного робітника. Часто римокатолики підюджують українців греко-католиків, щоб зневажали православних і з таким самим наставленням ставились до їхніх святинь, мовляв геть від схизматиків. Такі кличі голоситься в добу екуменізму.

Не дається державної допомоги сучасним українським надбанням. З ініціативи активу УСКТ зорганізовано Палату Пам'яток лемківського району в селі Зендранова. При воевідському правлінні УСКТ була створена Музейна Рада, яка не змогла добитися жодної допомоги в цій справі. Властиво вдержання цієї Палати Пам'яток спочиває виключно на приватних пожертвах та коштах. Треба наголосити, що є це також своєрідний скансен, бо збережено всі забудування лемківського господарства. Зберігаються тут пам'ятки з боїв Дуклянського перевалу, в якому згинувало в боротьбі з гітлерівськими когортами найбільше українців. Як трактують зневажливо цю справу державні чинники свідчить і те, що до цієї Палати Пам'яток та скансену не доведено навіть гідної дороги.

Доцільним підчеркнути ще й те, що не дається теж дозволу, щоб на терені Лемківщини можна відбувати річні фестивалі української культури. Вправді перший такий фестиваль музики і пісні відбувся в 1967 р. в Сяноці, але з того часу на Сянік не можна було дістати дозволу. Останньо такі фестивалі відбуваються що другий рік і то у Варшаві. Звичайно, що широкі маси українського населення, які великими сотнями кілометрів віддалені від Варшави, участі в таких культурних імпрезах взяти не можуть. Треба було би відбувати такі фестивалі в кількох воевідствах, щоб широкий загал українства з них міг користати. На це треба фондів, а їх немає.

Найгірше зі всіх питань стоїть справа українського шкільництва в Польщі. Початки були дуже важкі. „Розпорошеність і заляканість українського населення, писав „Український Календар УСКТ за 1963 р., брак кваліфікованих вчителів, підручників, справних організаційних рамок — були головними перешкодами в організуванні навчання рідної мови”¹⁴).

¹⁴ Український Календар УСКТ за рік 1963, стор. 239.

„Щоб розвіяти страх, непевність, сумнів, і зневіру, до-казуючи, що боятись нічого, що навчання дитини рідної мови є священним обов'язком кожного батька, учителі і від-важніші громадяни ходили хата від хати й переконували батьків, щоб вносили петиції в справі навчання рідної мо-ви¹⁵). Страх минав, а бажання навчати дітей рідної мови збиралося з року на рік, як весняна повідь. В шкільному році 1958/69 працювало вже 152 пункти українського шкільниц-тва в Польщі та було зареєстрованих 1800 дітей, в 1961/62 учало до українських клас 2600 дітей. В тому часі Пед-лицей в Бартошицях готував учителів української мови, працював загально-освітній лицей в Лігніци, було два пун-кти навчання рідної мови при польських середніх школах в Перемишлі і Венгожеві, вела працю Щеціньська учитель-ська студія та Катедра української філології у Варшаві. Отже в середньому шкільництві та університетах навча-лось тоді української мови понад 300 студентів, що разом з учнями народніх шкіл давало суму около 3000 студентів. Вправді, це вже була показна цифра, але коли брати до уваги, що на території Польщі живе около 300,000 укра-їнців, тоді тільки один на 100 українців вивчає свою рід-ну мову. Такий стан з малими відхиленнями тривав аж до 1956/66 шкільного року. Були в деяких осередках ще кра-щі осяги. Це стало непокоїти шовіністичні елементи і по-чався ступневий наступ на ліквідацію цього шкільництва. Найперше зліквідовано 5 початкових шкіл з українською викладовою мвою — так, що залишилась тільки одна в Бі-лому Борі. Коли в чотирьох воевідствах: Зеленогорсько-му, Вроцлавському, Кошалінському та Ряшівському в 1958-59 р. працювало 68 пунктів навчання української мови, а 18 осередків очікували учителів, яких не можна було ді-тати із-за браку кадрів, то в 1966 р. в цих чотирьох вое-відствах працювало тільки 28 пунктів. Найбільш непере-бірчива атака йшла в Ряшівському воевідстві, на Лем-ківщині. І так в 1966 р. перестала існувати Українська фі-лологічна учительська студія в Щеціні, Педлицей в Барто-шицях, паралельні українські класи в Перемишлі і Венго-жеві. Натомість в Гурові Ілавецькому створено 4 пара-лельні українські класи в 1967 р. Це наслідком різних про-тестів та інтервенцій. Кажеться, що деякі чинники розчис-лювали, що проект в Гурові Ілавецькому не вдасться і то-

¹⁵ Український Календар УСКТ за рік 1966, стор. 95.

му тільки був на це дозвіл. Тим часом ці паралельні класи видержали до сьогодні.

Як йшов дальший наступ на ліквідацію українського шкільництва, видно з повищих статистичних даних, які черпаємо з Календаря УСКТ 1971 р. та „Нашого слова”: І так, в 1969/1970 році навчалось ще 2341 учнів, знова в 1972/73 на жаль тільки 1640 учнів. Про цей трагічний стан навчання української мови читаємо в „Нашому Слові” з грудня 1972 р. таке з’ясування:

„За даними Головного Правління УСКТ, які спираються на інформаціях шкільних інспекторів, у цьому навчальному році навчанням української мови охоплено коло 120 учнів в пунктах, 139 — у двох початкових школах і 301 у двох загальноосвітніх ліцеях¹⁶). (Лігниця та паралельні класи в Гурові Ілавецькому).

Із заподаних тамже даних виявляється, що в Ольштинському воєвідстві працює 33 пункти навчання української мови (в тому 600 дітей), знова в Кошалінському тільки 11 пунктів (200 дітей), в Ряшівському 7 (понад 150 дітей), в Білостоцькому 6 (79 дітей), в Вроцлавському і Гданському по три пункти (понад 50 і 28 дітей), в Щецинському 2 (23 дітей), в Зеленогірському 1 пункт (26 дітей). Понадто в двох початкових школах — в Білому Борі та українських класах в Банях Мазурських рідної мови вчиться 63 і 76 учнів. В Лігниці вчиться 153 учні, а Гураві Ілавецькому (паралельні класи) 148 учнів. Подані цифри наглядно говорять, як навчання української мови з кожним роком меншає.

В цитованій статті „Шкільні проблеми” автор шукає відповіді на затрату українського шкільництва. Серед різних причин менш і більш важних причин він зупиняється на „невідповідному дальшому ставленні до справ українського шкільництва деякої частини освітніх працівників нижчого щабля” та „байдужого ставлення деяких представників шкільної адміністрації”. Звичайно, тут автор висловився дуже м’яко, бо фразу „вороже ставлення” він заступив „невідповідальним” та „байдужим”. Врешті, не тільки „нижчі щаблі”, але також і „вищі щаблі” не тільки ставляться байдуже, але теж вороже.

¹⁶ „Наше Слово”, з грудня 1972, ч. 48 (851), стаття „Шкільні проблеми” авторства М. Вербового.

Як польська адміністрація полагоджує українські справи?

Всі в Польщі знають про вороже ставлення воєвідського правління в Ряшеві до питань навчання української мови. Довгі роки різні делегації обивали урядові пороги. Врешті в липні 1972 р. на воєвідському щаблі було домовлення між шкільними чинниками внутрішньої адміністрації як також представників українського громадянства, що треба створити один етат для навчання української мови серед тих лемків, які поворотом осілились на своїй дідниці та тих, які з різних причин уціліли перед примусовими вивозами, а таких на Лемківщині начислюється около 10,000. Після цього договорення висилають громадські чинники учителя-кандидата, який має найперше скомунікуватися з шкільним інспектором. Останній, коли побачив кандидата та вислухав його прохання на прийняття, відповів: „Прошен пана, то нема ніц певного”. Іншими словами, на одному відтинку дають дозвіл, а на другому відстрашують учителів, щоб не клопотались, бо то „ніц певного”.

Не можна заперечити, що є часами серед адміністрації чесні люди, які хочуть допомогти справі, але це рідкі винятки.

„Факт спаду скількості пунктів — явище, безперечно хвилююче, яке викликає безліч різних коментарів, створює несприятливу атмосферу” — висловлюється автор „Шкільні проблеми”, з якої черпаємо дані про трагічний стан українського шкільництва під Польщею. Започаткований культурний геноцид українського населення в Польщі в повоєнних роках а взможений в акції „Вісла” ще фізичним нищенням продовжується до наших часів. Все це робиться дуже рафіновано. В горі нібито дозволяють, а внизу ставлять непереможні колоди, щоб справи не зрушити з місця, а життя пливе й тим самим українська молодь залишається без шкільного навчання матірньої мови.

Також в тяжкій ситуації знаходиться українська Церква, яка в правному відношенні в дійсності не існує. Про нищення матеріальної культури Української Греко-Католицької Церкви нам приходилось вже згадувати передше. Тут тільки наголосимо, що вірні цієї Церкви не мають можності друкувати не то своїх релігійних журналів, але навіть найбільш конечних молитовників. Немає української семінарії як також владики для церкви, яка на сьогодні

має ще понад 40 священників та понад 100,000 вірних. Не краще представляється справа з українськими православними парафіями, для яких єдиним українським словом є їхній „Церковний Календар”. Католики й цього не мають, бо кардинал Вишинський на ніщо не дозволяє. Навпаки є багато доказів, як то польський шовіністичний клир підюджує до боротьби українців католиків з українцями православними (хоч би згадувані вже Поляни на Лемківщині).

Розглядаючи цілість українського питання в Польщі, приходимо до кошмарного закінчення. Наступ шовіністичних елементів на українське культурне життя знову посилюється. Відлига, яка почалась в 1956 р. після 10 років свободнішого вияву, стала знову заморожуватись. Це стало дуже помітним в останніх кількох роках. Найкращим покажчиком в тому являється українське шкільництво.

Імунітет природної оборонності українського населення позбавлений наслідком варварської акції „Вісла”. Цілі цієї геноцидної акції відомі тепер також українцям поза кордонами Польщі. Хоча поляки двічі зривалися знищити сталінські методи в своїй країні (Гомулка, Герик), вони досі не знайшли державницької мужности, щоб геноцидну акцію „Вісли” засудити. Навпаки, вони дають всі докази на те, що їй не тільки схвалюється але консеквентними методами продовжується. Вправді в різний час і в різний спосіб різними палятивами затемнювано основне питання української проблеми в Польщі, яке досі не розв'язане, а це єдиний рятунок української спільноти. Рятунок цей лежить в повороті українців на рідні землі. Він тим самим стане основою до розв'язання всіх інших питань українського культурного життя в Польщі.

Якщо цього немає й досі, то час найвищий, щоб світове вільне українство піднесло це питання в цілій ширині на міжнародному форумі. Це тим більш справедливо піднести, що поляки, які осталися на західних українських землях і не репатріювались до сучасної Польщі не були українцями переселювані, користуються у Львові своєю культурною автономією, мають польські школи, костьоли, видавництва (часописні і книжкові), а навіть свій театр.

ЛИШ ОДНА ПОМИЛКА

Син хвалиться, що він дуже добре написав шкільну задачу, — бо зробив лиш одну помилку.

— А скільки ж слів ти написав, сину? — питає батько.

— Одне! — каже син.

DR. I. HLYNKA

WHAT'S WRONG WITH THE OFFICIAL LANGUAGES ACT

Without doubt the Official Languages Act must be included among the worst pieces of legislation on the Canadian statute books. During the heyday of its genesis it was the subject of dialogue, debate, controversy, dispute, divisiveness, bitterness, violence, and included the memorable personal intervention of the president of France. No effort, no avenue of propaganda, was overlooked in building a base for its public acceptance. The eleven million dollars for the whitewash job by the Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism was only a token amount of the total cost to Canadian taxpayers of legalizing the thrust of the entire project which was eventually embodied in the Official Languages Act.

An enormous amount of energy has been expended and the cost has been astronomically high. Canadian people have spoken in several elections, both provincially and federally, but the main issues, instead of being clarified, have become clouded and more confused. The Canadian Language question has not yet been resolved satisfactorily for all Canadians.

It is the aim of this article to place on record, as concisely and clearly as possible, the many cardinal sins of the Official Languages Act. Hopefully, such enumeration will stimulate our intellectual leaders, our community leaders, and the political leaders of our country to re-examine and to purge the Official Languages Act so as to make it the basis of a just language policy for all Canadians.

There is one more point that must be made at the outset. We wish to assure all our readers that in offering frank and overt criticism of the Official Languages Act there is no intention of being anti-French of which we have at times been unjustly accused. For that matter we are not anti-British, anti-Jewish, anti-Indian or anti-anybody else. We consider it the duty of good citizenship to try to point out weaknesses in poor legislation so that it may be improved for the benefit of Canada and all Canadians.

With this introduction let us approach the main question. What is wrong with the Official Languages Act? What are the errors of commission, and errors of omission? And what errors are implied, in reading between the lines of the Act? What follows is a catalog of some of these with brief comment.

1. *Mistake in Identity*

To start with, the title of the Official Languages Act is wrong. A resolution was adopted at the Ukrainian Canadian Congress in Winnipeg on October 11, 1971 requesting that the Official Languages Act be more appropriately renamed the Canadian Languages Act, and that the Commissioner of Official Languages be designated as the Commissioner of Canadian Languages.

There is a great deal of wisdom in the resolution of the Ukrainian Canadian Congress, wisdom which our political leaders in Ottawa either did not have or they chose to ignore. Surely the problem before the Canadian people was to resolve the issue of the status of languages in Canada in its totality and not just to entrench the hegemony of the French and English languages.

Any other solution remains only a partial solution. It ignores the fact that the rights of one third of the Canadian population equivalent to that of the population of British Columbia, Alberta, Saskatchewan, Manitoba and the Territories, are excluded.

It also ignores the fact that Canada was not the result of historical evolution like the nations of Europe. Apart from the languages of the aboriginals, all other languages derive status in Canada only by virtue of the fact that pioneer colonizers and settlers continued to speak their maternal tongues after coming to Canada and that they passed on their languages from generation to generation.

2. *Official Languages or Working Languages?*

There is no question, and there never has been, that Canada needs a language to serve as a common denominator, as a medium of communication for all Canada, even though Canadians speak many languages. For many years the English language was implicitly assumed to have this role. Recent political events have also brought in the French language as an alternative.

There are many instances which parallel, in a way, the situation in Canada. For example, the United Nations,

or the many international scientific congresses must accommodate delegates that speak many languages. To provide an acceptable solution these bodies designate what they call working languages in which the proceedings are conducted.

In situations like this no language is designated as official. The reason for this is simple. The word, official, implies a hierarchy, a superiority of one language over another. And since people cannot be separated from the language they speak, it also implies a superiority of one people over another. And such insinuation is unacceptable. The word, official, is therefore, scrupulously avoided. In contrast the phrase, working language, has only an operational meaning.

The word, official, has a bemeaning connotation; it should be expunged from the Official Languages Act for sufficient reason that it offends the sensibilities of many Canadians who even by implication must forever remain unofficial and must pass on this stigma to their children and their children's children.

3. *The "Nothing" Clause*

It is obvious to anyone reading the Official Languages Act that it was written for English and French Canadians. The object is clearly to entrench in law superior status for the two languages, and the privileges deriving from this status for those two peoples and for their descendants in perpetuity. It lightly glosses over the fact that the total Canadian population whose ancestral roots do not derive either from France or England is equivalent to the population of seven out of ten smaller provinces plus two territories.

It is true that section 38 of the Act carries the marginal subtitle of rights and privileges respecting other languages. But the paragraph fails to carry out the intent of the subtitle. Instead, section 38 has been familiarly referred to as the „nothing" clause, because it enjoins the Government of Canada to do nothing that may „be construed as derogating from or diminishing in any way any legal or customary right or privilege acquired or enjoyed . . . with respect to any language that is not an official language." So far this obligation to do nothing seems to be scrupulously observed, particularly by the Commissioner of Official Languages.

In this connection it is of more than casual interest to quote from the House of Commons debates (Hansard, May 30, 1973, page 4261) a comment by Dr. Paul Yewchuk, member for the riding of Athabasca, Alberta. He said,

„I have a letter from the deputy language commissioner which refers to the takeover of a radio station in Winnipeg by CBC and the future right of non-official language groups to use this radio station for programming. At least six times in that letter, the assistant language commissioner refers to German, Italian, Ukrainian and other languages that have been programmed on this station as foreign language broadcasts and, at the same time, to English and French as Canadian languages. The fact of the matter is that English and French as well as German, Italian, Ukrainian and many other languages are all of European origin and therefore, by definition, are all foreign languages to Canadian soil. However, we accept English and French as the official languages of the country, and I do not think that anybody suggests there should be more than two official languages. But we must recognize that other languages commonly used are no more foreign to this soil than either of the two official languages.”

Again, the wisdom of the Ukrainian Canadian Congress vis-a-vis the Canadian Parliament should be noted. A resolution of the Tenth Congress submitted to the Government of Canada contained two important suggestions to improve section 38 of the Official Languages Act. The first is to include a Canadian languages to avoid, in the future, insulting and ignorant statements like the one cited by Dr. Yewchuk, from the Office of the Commissioner of Languages. The second suggestion is to remove the ridiculous obligation of the Government of Canada to do nothing. Instead Canada should assume a positive responsibility for the respect, growth, and maintenance of these Canadian languages.

4. *The Canadian Dilemma or Trilemma?*

The dictionary defines the word, lemma as used in logic, as a preliminary proposition accepted for immediate use in a demonstration of another proposition. A dilemma describes a situation which involves a choice between two equally difficult alternatives. By extension, a trilemma would involve a situation with three such alternatives.

It would have been much simpler for Canadian politicians if all Canadians were either French or English. The solution of the language problem would have been relatively easy.

But the facts are different. Canadians consist of three main and nearly equal groups—French, English and others. Here we have to fit a saddle to a three-hump camel, and a saddle made to fit a two-hump camel simply will not do.

Besides, the distribution of our population must be kept in mind. One province is predominantly French. In three prairie provinces and the territories more than fifty percent of the population is neither English nor French. In the remaining provinces there are large pockets of various groups in an English speaking milieu.

A language policy for Canadians must be fair, or at least appear to be fair, to all segments of the Canadian people. We have already agreed that a language which will serve as a common denominator is a must. We have also conceded, that an alternative language is a reasonable solution to the practical and psychological needs of another large segment of our population.

But what about Canadian people who are not French or English? Are they and their descendants to be short-changed of their inheritance? Must they carry the extra burden of learning two other languages in addition to their maternal tongue, while the English and the French carry only one half of the same obligation?

There are two practical and equitable policy steps that can be adopted. The first is that bilingualism in the two Canadian working languages be clearly understood to apply to institutional bilingualism in federal government institutions. The second suggestion is that individual bilingualism be defined as one of the two working languages plus one's mother tongue.

Implementation of the policy suggested here would lend credence that Canada, too, recognizes that all Canadians are created equal, and that they are endowed by their Creator with certain inalienable rights, among which is the right to their cultural inheritance.

5. *Strange Bedfellows*

Although certain principles may not be explicitly stated in the Official Languages Act, they may nevertheless be

implied by the Act or read into the Act, sometimes admitted, by stretching a point. We shall note briefly three such unsavory implications.

In its present form the Official Languages Act seems to imply obliquely that all Canadians are equal but that English and French Canadians are more equal than others. This principle was used by the Russians in solving their nationalities problem by declaring that all citizens of the USSR are equal but that the Russians are most equal.

The bilingual districts that are to transform the appearance of the map of Canada into a patchwork quilt in accordance with the provisions of the Official Languages Act are somewhat suggestive of another unsavory principle of segregation or apartheid, Canadian style.

Finally, the enshrinement of implied special status for two languages (and one cannot separate languages from people who speak them) implies a hierarchy of hereditary top positions on the Canadian totem pole. One might say that this is only a matter of dignity and prestige. But there is not an inconsiderable spin-off of benefits in the matter of jobs in the public service of Canada. At any rate a hereditary privilege in this day and age is inconsistent with the progress that the democratic process has made in the history of mankind.

6. *Political Basis of Decision*

The question may well be asked how legislation with so many questionable features could have found its way onto the statute books of Canada. We shall attempt to provide an answer to this anomaly.

When the question of a language policy for Canada was raised, it was resolved on the basis of a political decision. The overriding questions were of a political nature. Which party will be in power? Where will the votes come from? Are the Ukrainians and for that matter all the other ethnics and aboriginals strong enough to make any difference? What effort is it necessary to mount to assure the passage of the bill through parliament? And there were other similar questions which are the stock in trade of political leaders.

On the other hand, questions of fundamental concern to the people of Canada played a very secondary role.

Issues such as right and wrong, human dignity, basic democratic principles, are left to the academics and the moralist philosophers.

The basic premise appears to be if you can get the majority of members of parliament to enact a bill, it must automatically be right. In fact this parliamentary principle appears to have acquired a degree of sanctity. And who among the populace should dare to question the validity of decisions so enacted? That is the game and those are the rules by which it is played. Let the philosophers and their children cry in their beer or milk. The fundamental issues will eventually be forgotten, and the problem will go away.

7. The Great Whitewash

No discussion of the Official Languages Act would be complete without reference to the Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism and to the great national crusade that was mounted to pave the way for piloting the legislation through parliament.

The Government of the day predetermined the outcome of the findings of the B & B Commission by the terms of reference given to the Commission. The Commission was then instructed to work out a basis for an equal partnership between the French and English Canadians. Certainly there was not much scope for a substantive contribution under these conditions.

The terms of reference of the B & B Commission are a good illustration of faulty logic called begging the question in which the premise contains or implies the conclusion. It is the surest way of getting the answer that you want.

The reference to the contribution by other ethnic groups, as we understand it, was in response to the intervention of the Ukrainian Canadian Committee. Otherwise the ethnics would have remained as forgotten Canadians along with the aboriginal people.

In fairness it should be said that the B & B Commission compiled some interesting information, although the price tag of eleven million Canadian tax dollars is rather high. But in examining the information it appears mainly selective and, whether by coincidence, it goes a long way towards providing supporting information for the original thesis of a bilingual and bicultural equal partnership.

The approach and the technique used for laying the

foundation for the enactment of the Official Languages Act suggests what is called in the vernacular, a whitewash, or in more modern terms of the contemporary younger generation, a snow job. And an effective job it was.

Epilog

In this concluding section we return, once again, to the central question posed in the title of this article. What is wrong with the Official Languages Act? We have catalogued and briefly documented what may be termed the seven cardinal sins of this Act.

Our readers may not totally agree with our selections or with the emphasis that we have given them. But we believe that they will agree that this piece of legislation is most unsatisfactory in its present form. It does not do credit to Canada and it does an injustice to those millions of Canadian citizens who helped to transform this country from a primeval wilderness into a modern industrial nation, but whose cultural and linguistic heritage does not derive from France or England.

This article was prompted by numerous requests to the writer whose long standing interest and activity in this area are well known in the Ukrainian Canadian community. We have focussed mainly on the weaknesses in the Official Languages Act. It is hoped that this survey together with similar efforts by others will lead to a much needed re-examination of the Act. The object of such a re-examination should be, hopefully, to eliminate self-serving elements, and elements of political expediency from the Act, and to introduce in their stead the highest ideals of Canadian democracy so that even those of lowliest birth will feel at home in the Canadian family of nationalities. The need is urgent and the time is now for all Canadians who find themselves behind the official languages curtain to make their voices heard.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ?

● Кажуть, що коли в кого швидко відростають нігті, то це є ознакою його міцного здоров'я. Але нігті відростають і в мертвої людини.

● У Середньовіччі не було ні правого, ні лівого чобота (мешта, чи черевика), а обидва вони мали однакову форму.

ДВА МЛИНИ

До сьогодні залишилася частина одного млина, — вітряка, що був оперований вітром. З другого млина осталася лише знимка. Один млин будемо звати млин Гикавого, а другий млин, Радомського. Глядиш на млин Радомського (покритий очеретом) та гадаєш, що це млин десь в Голляндії. Глядиш на млин Гикавого та гадаєш, що це якийсь фестунок, де б можна скритися від нападу ворога. Багато людей, українців, мабуть, не знають, що між нашими поселенцями в Канаді були будовані млини, що мали вітряки та що вони вживали вітер як силу для мелення муки. Млин Гикавого остався до сьогодні на колишній фермі Івана Гикавого пів.-захід, чверть секції, 23 Товншип 20, а ренч 2 (схід) в околиці Мелеб, Ман. Млин Радомського був збудований на пів.-захід, чверть сек. 4, Тов. 18, а ренч 3 (схід) в околиці Фолей.

Коли поселенці українці почали заселявати Гімельську околицю між озерами в Манітобі то забравши „гомстеди”, опинилися в лісах далеко від містечок, до котрих літом не було доріг. Трудно було, отже, набути потреби: цукру, соли, сірників, а спеціально муки на хліб. Нові поселенці привезли з собою насіння і згодом мали своє зерно: пшеницю, жито та кукурудзу, але як не було жорен, не було на чім „стерти” навіть жита на разову муку. Треба було млина.

Оповідає учитель-піонер С. Радомський, що його батько був досить добрий майстер та й збудував млина-вітряка. Вісь вітряка порушувалась зубами, що були викарбовані з дерева як триби стовпа, що стояв прямо і внизу крутив спеціальною приправою, що рухала камінь. Камінь цього млина був ярд або метр в діаметрі. Оба камені були вироблені з грубих камінних плит вапняного каміння, якого не бракувало в цих сторонах. Знимка з цього млина осталася завдяки В. Дж. Сислерові, що зробив її 1908 року.

Камінь перш всього треба було відзначити в коло, а відтак долотом, що було загартоване до рубання заліза видовбати рівець. Вдарений молотом, камінь відпадав з боків, а лишалося камінне коло. Спідній камінь лежав на дерев'янім пні й мав посередині гиру. П. Дмитро Угринюк, який пам'ятає старокраєвий водяний млин, говорить,

що крізь спідний камінь гирою протисалося прилад, що підносив верхній камінь, щоб регулювати грубість муки. Кругом був дерев'яний обруч, в якому був отвір з підставою на якого висипалася змелена мука. Над верхнім каменем був кіш, в який насипали зерно.

Тому, що вітряк мусів бути все обернений до вітру, щоби вітряки крутилися, то млин Радомського стояв на підставі — столі, до якого був причеплений дишель. Коли треба було вітряка звернути до вітру, то запрягали воли й покрутили млин до вітру.

Вітряк мав чотири крила зроблені з дерева, а частина їх була так справлена, що до цієї частини причіплялося полотно.

Млин з двох боків був пошитий очеретом.

Млин Радомського був збудований перед 1908 р. та вживали його сусіди поки не виробили доріг та не збудовано „парових” млинів.

З Фолей до Тюлону було 18 миль. Це було далеко їхати. З Мелеб віддаль до Тюлону або Гімлі була майже така сама. Млинів було треба.

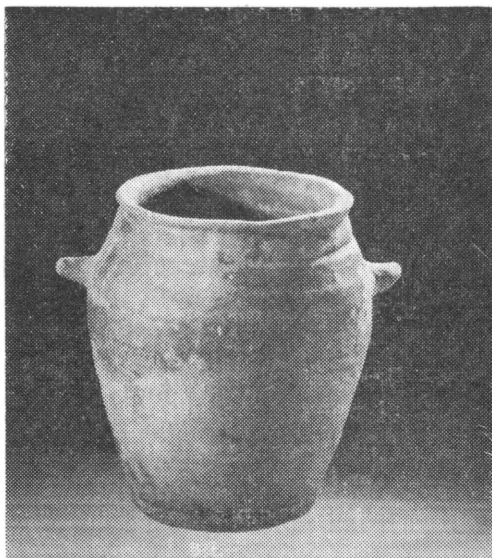
Млин Гикавого був добре збудований, маючи круглий вигляд та вісім кутів, щоби млин видержав потрясення структури від кручення вітряка то, як бачимо із знімки, був „дильований” так, що дерево стояло відвертно в гранчастих стінах: це давало йому міцність. Цей млин пошитий гонтами. Крил з цього вітряка немає. Видно, що балькон, на якому була вісь вітряка можна було обертати до вітру, бо під дахом видно даний проріз.

П. Микола Керелюк, що виростав та мешкав на Мелеб говорить, що млин був збудований десь 1914 р. А п. Василь Чопик, також з Мелеб, каже, що цей млин молів муку, дуже грубо та коли його дерев'яні крила вітряка крутилися то каміння та триби дуже гуркотіли. Гикавий молів зерно для себе. Великого бізнесу не мав, бо в скорім часі люди почали набувати малі „млинки” та возити зерно до Арборг, Тюлон, де були добрі млини, а також і до Гімлі. Важним є відшукати знімки з млина Гикавого, щоб побачити які були крила.

Ці знімки показують здібність українських поселенців приноровитися до обставин та бистроумність нових колоністів: руками збудувати добрі млини. Шкода, що не знаємо чи де в інших околицях були млини. Млин в Мелеб кінче треба зберегти.

КОПИЧИНСЬКИЙ ГОНЧАР ПАВЛО КРИЖАНСЬКИЙ У ГІМЛІ

До цієї пори приватно, в малих музеях та в Манітобському музеї знаходиться посуд, що його виробив український гончар Павло Крижанський в Гімлі. Про цього ремісника мало людей знає. Цього року однак український скульптор-артист Леонід Мол оповідав мені, що він знайшов в Гімлі місце, з якого Крижанський брав глину та приготував її до виробу посудин. На скільки мені відомо то Крижанський не виявляв людям де саме на своїй фермі він копав глину.

Гладушик виробу П. Крижанського

Павло Крижанський народився в селі Копичинці, тоді повіт Гусятин 1851 р.(?), а помер в Гімлі, Ман. 1929 р. і похований на українськiм кладовищі Всіх Святих, що знаходиться на горбі п'ять миль на захід від Гімлі. Писемні інформації, одержані від його сина Миколи з Гімлі, кажуть, що Крижанський прибув до Гімлі 1902 року. Саме того року в Канаду прибуло багато односельчан, які в Гімлі створили, майже, Копичинецьку колонію. Він і його

жінка привезли троє дітей: Маринку, літ 13, Миколу літ 9 та Ганку, літ 5. і поселилися на північно-східнім „кводрі”, сек. 27., ренч 3 (схід), Товншіп 19 Гімельського муніципалу (на північ від Парахонського). Ця земля знаходиться близько шутрового горба, що тягнеться від Стонвал на північ до Фишер Бренч. На цій фармі мав Крижанський свій варстат та „горн”-піч, де випалював посуду. Виробляв він переважно горшки, гладушки та макітри. Цей посуд виходив жовто-брунатного кольору. Форма макітер була пів-сферична з широким отвором. Ці макітри були дуже потрібні для тертя маку до куті. Були вони неполивані й були дуже не гладко викінчені всередині, отже можна було макогоном розтирати мак, поки він не перемінився в молочний стан. Гладушки починалися в споді з циліндричної форми, а в горішній частині були випучені, майже сферично. Мали вони широкий отвір, а часами одно „ухо” або й два. Вживали їх господині й як „борщівники та кашники”, а найбільше зливали в них молоко, а коли воно „відкисло”, то клали горшки в піч, де його відгрівали. Коли охолодилося, відливали сирватку та й мали свіжий сир.

Господині часто ходили до П. Крижанського купувати посуду. Однак частіше набували її в місті чи на празнику. Гончар Крижанський вкладав свою посуду в сіно, щоб не порозбивалася та віз її літом до міста Гімлі, де господині їх купували. Возив їх також на „відпуст” коло костела на Івана, або коло церкви в Дністер на Петра, а можливо, возив і в інші околиці. Син його пише, що батько продавав горшки по 10—15 центів за штуку, а макітри по 25 центів. Посуд Крижанського був переважно без орнаменту. Рідко здається були рельєфні виписки на макітрах, а на гладушках майже ніколи. Люди з дальших околиць і міста Вінніпегу набували посуду виробу Крижанського. Вони ще де-не-де знаходяться по домах. (Автор цих рядків мав один, а один гладущик передав до централі КУК, але цей здатся пропав).

Свого часу десь 1924 (?) вінніпезький часопис „Фрі Пресс” писав про гончара Крижанського та подав знімку його варстата, але чомусь написав, що він росіянин.

Павло Крижанський був гончарем в Копичинцях, де навчився гончарської техніки. Він був чоловік невеликого росту, тихої вдачі, бльондин. Він вважав себе українцем і його син є свідомий українець.

Козак-священик, Агапій Гончаренко, якого спомини видав перше в Коломиї, 1894 р. Мих. Павлик, у своїй передмові до цих споминів писав так:

„Мій батько Гончар, а я його син, Гончар і кашовар. Горшки ліплю і кашу в них варю дітей годувати”.

Гладущики Крижанського значно помагали українським жінкам-піонеркам приготувляти страви та годувати дітей своїх.

Гончар Крижанський перевіз українську гончарську техніку до Канади з України, і дослідники мусять зачислити його до передових творців кераміки в Манітобі. Він-же поєднав широкий вплив часу, еднаючи українське ремесло й історію з Канадою, бо пише про гончарство проф. Хведір Вовк у своїй „Студії з Української Етнографії та Антропології”, ст. 58:

„Вибір цей почався й у нас з неоліту і провадився спершу звичайно, без гончарського кола... В наші часи... посуд зроблений на примітивному ручному колі, відійшов у царину до історичної археології, і весь відомий тепер посуд виробляється на колі, хоч способи його виробу... ще дуже примітивні”.

Кола Крижанського немає, однак посуд вироблений є. Цікаво зарекордувати чи в інших околицях серед українців в Канаді були гончарі. В Гімлі був і ремісник, який умів виробляти цеглу, був і знавець палення каменя, що робив вапно, однак досі лише Крижанський добився до зарекордування його імені між піонерами канадських степів.

„ЧОРТ У ЧОБОТЯХ”

Замовив собі чоловік образ пекла. Хотів на той образ часто дивитися, щоб грішні думки від себе відганяти. Намалював йому маляр того образа й показав гордо.

Глянув той чоловік на картину пекла, і аж охнув з дива й обурення:

— Таж дивіться! — каже до маляра. — Ви намалювали чорта в чоботях. Чи ж ви коли бачили чорта в чоботях?

— Ні, не бачив! — признався маляр. — Але чи ви коли бачили чорта без чобіг? — спитав він свого клієнта.

33 артикули Берестейської Унії

(Основні умови, на яких була заключена
унія в Бересті, 1596 р.)

Митрополит Київський і Галицький Михайло Рогоза (чи Рагоза) з більшістю своїх єпископів вийшов з-під юрисдикції (церковної влади) патріярха Констянтинопільського, і перейшов в юрисдикцію папи Римського, чи, як тоді казали, перейшов в „унію” (з Римською Церквою). Акт (документ) цієї унії був проголошений на синоді в місті Бересті на Волині 1596 року, і тоді ж там були підписані ті 33 артикули, що становили собою ту головну умову, на якій митрополит Михайло Рогоза з більшістю свого єпископату прийняв унію.

Найновішим перевиданням тексту цих 33 артикулів Берестейської унії є той текст, що походить з архівів Ватикану, і є він опублікований у книжечці під німецьким заголовком “Die Wiedervereinigung der Ruthenen”, що означає: „Возз’єднання Русинів”. (Слово „возз’єднання” означає „поновне з’єднання”; по-англійському: “reunion”). Автором згаданої книжечки є відомий католицький богослов (теолог), професор папських академічних шкіл, духовний чину Єзуїтів о. д-р Georg Hoffmann. Ця книжечка о. д-ра Г. Гоффмана вийшла в серії (в ряді) науково-богословських видань папського Понтифікального Східнього Інституту (Pontificio Instituto Orientale).

Тексти 33 артикулів Берестейської унії в цій книжечці передруковані з оригінальних текстів, написаних по-польському (стара польська мова з 16-го століття) і по-латинському.

Тому що 33 артикули Берестейської унії можуть бути цікавими для українців різних віроісповідань, нижче подаємо їх повністю — в перекладі на українську мову.

Текст 33-ох артикулів Берестейської унії

1. Спочатку, оскільки між Римлянами й Греками суперечка існує про походження Святого Духа, що єднанню значно шкодить, а ні з чого іншого, що розуміти не хочемо, то просимо не змушувати нас до іншої конфесії, а на тому залишитися, як у святому Письмі, в Євангелії, також і в писаннях Святих Отців грецьких знаходиться, себто що Дух Святий не з двох початків і не двома походженнями, а що одного початку, як з джерел, від Отця через Сина походить.

2. Хвала Бога і всі молитви ранні, вечірні й нічні щоб нам у цілості залишити відповідно стародавнього звичаю Східньої Церкви, а саме — Святі Літургії, яких є три: Василя, Золотоуста й Єлифанія, що буває у великий піст *cum praesanctificatis donis* також і інші всі церемонії і обряди, які до останнього часу малисьмо, тим більше, що й в Римі *sub obedientia summi pontificis* також заховується, так рівно щоб було.

3. Найсвятіші тайни Тіла й Крови Господа нашого Ісуса Христа щоб нам цілковито були збережені так, як ми їх досі уживали під обома видами хліба і вина, аби у нас на вічні часи заховалися в цілості і без порушення.

4. Тайна Св. Хрещення й форма його щоб у нас цілком, як досі уживаємо, без ніякого додатку зберігалася.

5. Про чистилище не сперечаємося, а дамося навчитися з науки Святої Церкви.

6. Календар новий, якщо не може бути по-старому, прийемо, однак без порушення Пасхалії і наших свят так, як і за єдності бувало, бо маємо деякі свої особливі свята, яких панове Римляни не мають, а саме на день 6 януаря, що відбуваємо в пам'ять охрещення Христа Бога та обов'явлення Бога єдиного в Тройці, що в нас зветься Богоявленням; на цей день маємо особливу церемонію освячення води.

7. До процесій у день свята Божого Тіла нехай нас не змушують, тобто щоб ми також з Святими Тайнами своїми ходили, бо в нас інший чин Св. Тайн.

8. Також і перед Великоднем свячення вогню, калатальні і інші церемонії, яких ми до цього часу не мали в нашій Церкві а відповідно до порядків і уставу нашої Церкви нехай зберігаються в наших церемоніях.

9. Одружене священство нехай цілком залишається *exceptis bigamis*.

10. Митрополії й владництва та інші достоїнності духовні нашого обряду нехай будуть надавані лише людям народу Руського або Грецького, що були би нашої релігії. Оскільки наші канони вказують, що такі, як митрополит, так і владики з духовенством спочатку мають бути обрані люди достойні, просимо Його Королівську Милість про вільний вибір, однак в такий спосіб, щоб авторитет Його Королівської Милости цілком дотримувався, віддаючи по своїй волі; тобто — щоб чотирьох електів обирали зразу після смерті покійника, а Його Королів-

ській Милості вільно буде надати, кому схоче з поміж оцих чотирьох, найбільш це тому, щоб на такі достоїнства люди гідні й учені обиралися; коли ж Його Королівська Милість буває не тої релігії, не може знати, хто на це гідний, бо давніше бували такі неуки, що дехто ледве умів читати. Одначе і ті уряди духовні, коли б Його Королівська Милість зволив з ласки своєї світській людині надати, щоб кожна з них найдалі в три місяці у духовний стан висвячувалася під загрозою затрати того уряду в разі зволікання відповідно Конституції Сейму Гродненського та артикулів святої пам'яті короля Сигизмунда-Августа і теперішнього ствердження Його Королівської Милости, бо тепер є деякі, що уряди духовні по кільканадцять літ утримують, а на стан духовний не висвячуються, захищаючись якимись від короля даними привілеями. Просимо, щоб надалі такого не було.

11. По номінацію до Риму нехай владики не посилають, а як кому Його Королівська Милість зволить дати якесь владництво, хай по-старому Архиепископ Митрополит кожного такого висвятить. Одначе сам Митрополит, який цей уряд Митрополії обніматиме, по номінацію до Св. Отця Папи посилається; по принесенню номінації з Риму його потім принаймні два владики своїм чином нехай висвячують; а коли б єпископ який вступав на Митрополію, то такий вже по номінацію нехай не посилається, тому що він вже має висвячення в єпископський сан; тільки послушенство *summo pontifici* може зложити перед Ексцеленцією Архиепископом Гнезненським не як перед Архиепископом, а як перед Примасом.

12. А щоб більший авторитет наш був і овечки наші щоб нас тим більше поважали і в пошанівку мали, просимо місце в Раді Його Королівської Милости Митрополитові і Єпископам з досить слухних причин, бо однакові уряди й єпископську гідність на собі носимо, як і достойники римського обряду, а найбільш тому, що коли до Ради Законодавства буде чинним, то і на шанування *summo pontifici* може законодавство діяти, щоб не сталося якесь порушення, як по смерті Ісидора Митрополита Київського сталося; тож бо й владики, не будши зв'язані з Законодавством та мешкаючи на віддалі, зручно відступили від єдності, учиненої на Флорентійському Синоді; а коли буде зв'язаний з Сенатським Законодавством,

трудно буде про порушення й подумати. Листи на Сейми й Сеймики нехай до нас буде писано.

13. А коли б згодом те Господь Бог зволив дати, щоб і решта братерства народу нашого і релігії Грецької до тої ж святої єдності прийшли, нехай би нам те у провину не було зараховано, ніби ми їх до тої єдності упередили, бо ми це з певних і слухних причин задля згоди in R.P. Christiana мусіли учинити, запобігаючи дальшому замішанню й незгоді.

14. З Греції не допускати ніяких заходів чинити та з листами заборон до держави в'їжджати і ту згоду розривати щодо замирення між людьми перебуває, котрі з якої-будь okazji легко до замішання людей привести можуть; а власне хто б такі вигадки строїв і з листами заборон до держави в'їхав, щоб такого було би карано, бо з тим могла б повстати *intestinum bellum* між людьми. А цього найпильніше потрібно стерегтися, коли б в епархіях наших священники нашої релігії не захотіли бути в нашому послушенстві, щоб ніде справ духовних виконувати не сміли, як от наші архимандрити, ігумени, пресвітери та інші духовні особи, а особливо заштатні, як от владики, ченці, що з Греції приїжджають, щоб в наших епархіях не насмілювалися на таке важитись, духовних треб виконувати, бо якщо б це було б дозволено, нічого з тоє згоди не було б.

15. Коли б хто згодом з нашої релігії, нехтуючи свою релігію і церемонії, захотів пристати до Римських церемоній, щоб такий не був прийманий як такий, що нехтує церемоніями єдиної Церкви Божої, бо ж, в одній Церкві вже будучи, одного Папу будемо мати.

16. Одруження між римлянами й руссю щоб уже були вільними, без змушування до релігії як в одній Церкві.

17. Оскільки є чимало церковних маєтностей нашими попередниками неслухно знову у власність заведених, хоча вони, як тимчасові посідачі, не могли мати права привласнювати, єдино держати, поки самі були при житті, — уклінно просимо, щоб було повернено до церков, бо ж з того зубожіння наших резиденцій, не тільки що не зможемо залагодити потреби Церкви Божої, але й самі не матимемо нужденного прожитку. А коли б хто на церковні маєтки мав слухне доживоття, то хоча з них оренду якусь платити Церкві згодилися, а після смерті щоб кожне на церкву поверталось, і щоб ніхто не випрошував без

розпорядимости єпископів і консисторій. Всі надання теж, на які Церква тепер має посесію й які вписані в Євангеліях, хочби на них привілеїв не було, але посесія є давня, щоб при силі зоставалися; а на давно забрані зберегти Церкві вільне право діяти.

18. Після смерти Митрополита і єпископів нехай Старости ні Підстарости до церковних маєтностей нічого не мають, а щоб все було в розпорядимості Римської Церкви й консисторському віданні аж до нового єпископа. А особливо щодо маєтностей і власности самої особи єпископа, щоб охоронці та родичі після смерти покійника кривди не мали, а щоб усе заховувалося так, як і в Римській Церкві після смерти духовних осіб, на що вже й привілеї маємо, тільки нехай до Конституції буде занесено.

19. Архимандрити, ігумени, ченці й монастирі їх нехай по-давньому в слухняності єпископовій своєї єпархії будуть, бо ж у нас одна єдина релігія чернеча, якою й владики послуговуються, а Провінціалів не маємо.

20. У трибуналі між духовними особами Римськими щоб теж наших двох перебувало для догляду прав нашої Церкви.

21. Архимандрити, ігумени, пресвітери, і архидиякони та диякони й інше духовенство наше щоб в такій же пошані було, як і Римські духовні особи, і давніми вольностями, від короля Владислава наданими, користалися, і від всіляких здирств персонально й від церковної оселі (як досі з них неслухно стягано) вільними були, хібащо хто мав би свої володіння, такий з іншими повинен платити податок, але не з особи, ані з Церкви. А хто з духовних і попів під панамі й шляхтою володіння свої мають, такі своє підданство і слухняність своїм панам повинні чинити й визнавати щодо ґрунтів і надань їх, не виламуючись до іншого права і не признаючи *ius patronatus* своїм панам. Але особисто і за духовний уряд їх ніхто карати не може, тільки їх власним підданим і батьками панів своїх, то щоб ніскільки не зловжилися правом обох як духовному, так і світському і шляхетній вольності з обох боків.

22. Дзвоніння в наших церквах в Великодну п'ятницю нехай в містах і скрізь не забороняється панамі Римського обряду.

23. З Святими Дарами до хворих публично з свічками і в одягові відповідно до нашого звичаю щоб не заборонялося ходити.

24. Процесії в дні свят, коли буде потреба, щоб без ніяких перешкод вільні були нам відповідно до нашого звичаю.

25. Монастирі і церкви наші руські нехай не повертаються на костели, а особливо коли хтось з католиків у фаху своєму церкви попував, щоб їх конче змушений був направити для підданих народу руського, або й нові побудувати чи старі реставрувати.

26. Братства духовні церковні, новопоставлені патріярхом і Його Королівською Милістю ствержені, коли б захотіли в цій єдності бути, як у Львові, в Берестю, в Вільні та інших, з яких бачимо великий пожиток Церкві Божій і хвали Божої збільшення, щоб цілком були заховані під слухняністю своїх владик (Митрополита), Єпископів відповідної єпархії, в котрій перебуває і куди хто належить.

27. Семінарію й школи грецькі та словянської мови щоб їх вільно було закладати в місцях, де найзручніше буде передбачуватися; також і друкарні щоб були дозволені, одначе під владою Митрополита, єпископів і з їх відома, щоб якісь ересі не поширювалися, і щоб нічого без згоди єпископів своїх та дозволу їх не друкувалося.

28. Оскільки чиняться великі збитки і неслухняність нам від попів наших так і в містах Його Королівської Милости, як також в панських та земських, котрі під захистом часом урядовців і своїх панів великі шкоди й розпусту, шлюбні розводи чинять, а часім і самі пани Старости й їх деякі уряди для певних прибутків, що звикли від розводів платити, попів своїх боронять, на собори до єпископів не допускають їздити, і нам, єпископам, не допускають свавільних карати; наших візитаторів оббріхують, ганьблять, б'ють, — просимо, щоб такого не допускалося; щоб нам вільно було свавільних карати й доглядати за порядком, а коли б хтось з своєї неслухняности чи за якусь провину був єпископом екскомунікований, щоб з поданих відомостей від єпископів та візитаторів їх уряд і пани таким духовних обов'язків відправляти і в церквах служити не допускали, поки аж перед своїм пастирем обвинувачення свого не спростує; це має від-

носитись і до архимандритів та ігуменів і інших духовних осіб, підлеглих єпископам та їх владі.

29. В головних містах і скрізь в панстві Його Королівської Милости соборні церкви і інше околишне, якої-будь влади і підданства, будь королівського чи міського, або панського надання, щоб були під зверхністю і владою єпископів своїх, а світські люди щоб ними не порядкували, бо є деякі такі, що з послушенства своїх єпископів виламуються і самі відповідно до своєї думки собою порядкують, а своїм єпископам слухняними бути не хочуть, то щоб цього на будуче не було.

30. Коли б також хтось найпаче за якийсь виступ єпископом своїм був екскомунікований, щоб такого в Римській Церкві не приймали, і особливо щоб про нього проголошувано було; так само і ми прецінь будемо чинити тим, що в Римській Церкві будуть екскомуніковані, аджеж то справа є наша спільна.

31. Коли б також Господь Бог з волі і ласки Своєї святої дав нам того дочекати, щоб і решта братів Східньої нашої Церкви грецького обряду до святої єдності з Західньою Церквою приступили, а потім за спільним поєднанням і погодженістю всієї Церкви якесь виправлення церемоній та порядку в грецькій Церкві відбулося, щоб ми того всього були учасниками, як люди одної релігії.

32. А вже відомо, що дехто до Греції виїхав, стараючись про зверхність якусь церковну, хочаби тут, приїхавши потім, порядкувати і духовенством керувати та свою юрисдикцію над нами простягати. Коли б великого хвилювання між людьми не було, просимо, щоб Його Королівська Милість на кордонах панам старостам за цим доглядати зволив наказати, щоб часом у державу Його Королівської Милости з такими юрисдикціями чи екскомунікатами не пропускалися, бо щоб з того значне хвилювання між пастирями й овечками Церкви Божої не вчинилося.

33. Отож всі ми, нижчеіменовані особи, маємо схильність до тієї святої згоди на хвалу імення Божого і спокую в Святій Християнській Церкві ці артикули, що вважаємо нашій Церкві потрібні будуть, спочатку жадаємо від Святого Отця Папи й Його Королівської Милости на них ствердження й запевнення для міцнішої віри мати; подали ми в цій нашій інструкції братам нашим в побож-

ності велебним Отцю Іпатію Потію, прототронію, Єпископові Володимирському і Берестейському та Отцю Кирилові Терлецькому, екзархові і Єпископові Луцькому і Острожському, щоб вони спочатку про піддержання і за-
певнення тих всіх артикулів, які тут на письмі подані, в імені нашім і своїм Найсвятішого Отця Папу, а також і Його Королівську Милість пана нашого милостивого просили, щоб ми упевнені були за нашу віру, Тайни й Церемонії без порушення нашого сумління і овечок Христових, нам доручених, до цієї святої згоди з Святою Римською Церквою приступили; а слідом інші, які ще в хитанні перебувають, бож все своє цілковито мавши, тим жвавіше за нами до тієї святої єдності прийшли.

Дата Року Божого 1596, іюнь 1 дня, за старим Календарем..

Підписали:

Михайло, Митрополит Київський і Галицький.
Іпатій, Єпископ Володимирський і Берестейський.
Кирило Терлецький, екзарх, Єпископ Луцький і
Острожський.

Леонтій Пельчицький, Єпископ Пинський і Туровський

8 печаток і в тому числі Архиеп. Балабан Львівський і Збіруйський, Іона Гоголь, Архимандрит Кобринський церкви св. Спаса.

В. Д. Тулевітрів

МОЯ ЛЮБОВ

Люблю простори я широкі,
Долини, гори і луги.
Люблю озера я глибокі
І рік круті береги.

Люблю природу я канадську
І спів її буйних вітрів.
Люблю я працю тут громадську,
Плугів орання і посів.

Люблю я все в новій країні
Й здається жив би тут усе —
Та я родивсь на Україні
І рідний край люблю над все.

ПРОМОВА

Інтелігенціє! Панове!
Шановні друзі! — Це для вас
Моя призначена промова
На тему: виховання мас,
І наше завдання священне,
І Я, І що було б без МЕНЕ!!!

Напочатку скажу два слова,
Про наш обов'язок: Панове!
Нам всім, я думаю, відомо,
Що ми, на жаль, тепер не вдома.
Це раз.
Подруге: ми на еміграції!
Потрете: ми — сметана нації!

Ми є вершки! Ми є еліта!
На нас історія всесвіту,
Поклала місію святу:
Носити світло між корита,
І просвіщати темноту.
На наші, панство, горді спини,
Уперлась будучність країни!
Бо, вірте, тільки ми одні
Здобудем вільну Україну!

Ми подаруєм їй столицю,
На мапі визначим границі,
А потім, у належний час,
Їй уряд виберемо з нас.
Тому ж, що партій в нас зо двісті,
Кажу відразу: перше місце,
Дістане партія моя,
І президентом буду Я!!!

Я коротко тут говорив,
(Зі скромністю, без зайвих слів)
Про місію мою й еліти.
То ж переходжу до просвіти:
У нас з просвітою є жах!
Просвічених людей — замало.
Ну й що робити в початках,
Щоб наша слава не пропала?

Крок перший: темний чоловік,
Хай темним лишиться й надалі,
Щоб легше він до думки звик,
Що ми — є ноги, він — педалі...

Крок другий: вирвати з сердець
Ми мусим жаль і все подібне!
Щоб залишилось на кінець
В серцях лиш те, що нам потрібне

Крок третій: справа є така,
Що вороги не засипають!
Тому нам треба гопака,
Й людей, що голосно співають!
Бо ж ясно: лиш гопак та спів,
Це зброя проти ворогів!...

Ну й крок четвертий: де є ми,
Там, зрозуміло, — центр всесвіту!
Не забуваймо ж ми самі,
Чого чекають від еліти:

Поважних мін! Великих слів!
Але не всміхненої міни,
Бо ви не вірте, що там плів,
Якийсь, певно, примітив,
Що сміх різнить нас від тварини.

Під час промов нам треба поз,
Щось на зразок Наполеона.
Щоб всім по шкірі йшов мороз,
Від нашого понадшабльону!
І величі... І взагалі...

Та вже залишимо деталі.
То ж, панство!
Ми є пуп землі!!!
Ну і так далі, і так далі...

Зоя Когут

ЗОЛОТІ ДУМКИ

Коли хтось потребує вашої поради, дайте її йому. Це вас нічого не коштує.

Р. Бертон.

Юрій Мулик-Луцик

ДО ЗАРОДЖЕННЯ Й РОЗВИТКУ ДУМКИ ПРО КАТОЛИЦЬКИЙ КИЇВСЬКО-ГАЛИЦЬКИЙ ПАТРІАРХАТ

(З нагоди 345-річчя переселення Мелетія Смотрицького
на Волинь. 1627 — 1972)*)

Митрополит Йосиф Сліпий (якого папа Павло VI згодом удостоїв кардинальським і верховно-архиепископським санами) поставив на II Ватиканському Соборі вимогу, щоб Ватикан створив Київсько-Галицький Патріархат — звичайно, в юрисдикції папи.

З боку Московської Патріархії не було прямої реакції на цю вимогу, яку митрополит Й. Сліпий поставив був на II Ватиканському Соборі. Натомість, у Києві вийшла 1970 р. протицерковна книжка С. Т. Даниленка¹⁾, поява якої, звичайно, була викликана фактом акції українців-католиків за створення Київсько-Галицького Патріархату.

Ми тут зачитуємо з цієї книжки тільки три Даниленкові інформації, — щоб зілюструвати той факт, що джерел думки про створення такого патріархату він шукає тільки в політиці, а цю думку він пов'язує з особою митр. А. Шептицького та з вищезгаданою вимогою митр. Й. Сліпого, і пише ось що:

(1) „Подивимось на цю подію очима уніяського священника і письменника Івана Рудовича. На початку 1888 року, — писав він, — війна Росії з Австрією здавалось була неминучою.. Колишній німецький посол в Петербурзі, залізний канцлер Бісмарк найкраще оцінив українське питання: щоб утримати рівновагу і мир в Європі, треба створити незалежну Україну. Відрив України був би найкращою ампутацією для Росії. Папа Лев XIII швидко зорієнтувався в заплутаній світовій політиці.. Уніяські пляни папи звелили йому ще більше дбати про нашу греко-католицьку церкву.. В 1888 році папа порушив питання про створення українського греко-католицького патріархату у Львові і доручив конгрегації по пропаганді віри виробити плян цього нововведення” (Стор. 10).

*) Ця стаття, написана 1972 р. для „Літопису Волині”, складається з фрагментів більшої авторової однойменної статті, що залишається недрукованою.

1) С. Т. Даниленко, Дорогою ганьби і зради (Історичні нариси). Київ, 1970 р.

Отож, пише Даниленко за о. І. Рудовичем, — „папа навіть наказав знайти і підготувати відповідного кандидата на „патріярший престол”, такого, який відповідно виконає накреслену ним програму дій на Російському Сході” (Стор. 10). Такого кандидата знайшли в особі молодого графа Романа Шептицького. (Він був католиком латинського обряду). Цього графа, який 1888 року перейшов у східній обряд і прийняв чернечий постриг та став (під іменем Андрея) василіянином, 1886 року запросили до Ватикану, і там відбулася його авдієнція в папи Лева XIII. Даниленко (за о. Рудовичем) пише про це ось що: „Він (папа Лев XIII) зауважив, що ніколи не зводить очей зі Сходу. Схвалюючи пляни молодого магната і майбутнього уніята словами „*O mei Rutheni, per vos ego Orientem convertendum spero*”²⁾, він додав від себе: „Ти обрав найліпшу честь, котра хай не буде віднята від тебе”. (Стор. 14).

(2) Даниленко пише, що митр. Шептицький 1917 р. „проводив таємні наради з впливовими діячами Центральної ради про устрій української самостійної держави”, про майбутнє уніятської церкви і її ролю у розбудові „української державності”. Шептицький спокушував їх виготовленням у Ватикані проектом створення „українського патріярхату”, — цієї, на його погляд, духовної основи „української державності”. До речі, для збільшення популярності і підвищення політичної ваги в момент переговорів агентура Шептицького активно поширювала чутку, ніби уніятського владика призначено на митрополита київського і галицького. Від’їжджаючи з Києва, Шептицький домовився з головою Центральної ради Грушевським про підтримання постійного зв’язку” (Стор. 59).

Далі, Даниленко пише ось що:

„Кардинал є багато, а сам титул прив’язаний до латинського обряду, — говорили папі римському ще за два роки до присвоєння Сліпому сану кардинала націоналістичні ідеологи, які купчилися навколо журналу „Самостійник” (у Мюнхені, — Ю. М.-Л.). — Може для католицької церкви на Сході Європи було б краще, коли б митрополит Сліпий повернувся на батьківщину як перший патріярх греко-католицької церкви всього Сходу і Сибіру” (Стор. 349).

Даниленко (за о. Рудовичем) безпідставно твердить, що думка про створення греко-католицького патріярхату була „нововведенням” папи Лева XIII, і що ця думка в принципі мала національно-політичний характер. Думка про створення католицького патріярхату на сході Європи зродилася не як засіб політики, а як засіб переведення народів слов’янського Сходу в унію.

2) „О, мої русини, почерез вас надіюся повернути Схід!”

I

Унійні пляни Антонія Поссевіна

Думка про пов'язання терміна „патріярхат” з Київською Митрополією зродилася не серед католиків, а серед православних. Напр., в князь Московський Василій II (1425-46) титудував митрополита Київського Исидора „патріярхом”^{*}).

Серед українців-католиків спопуляризувалась думка, що це, мовляв, єзуїт Поссевін перший запропонував (1583 року) створити „Український (Київсько-Галицький) Патріярхат”. У дійсності ж пляни Поссевіна були інші. Головною метою діяльності Поссевіна були його намагання повернути Москву на католицтво, і він шукав способів для здійснення цих плянів^{**}). За того часу Москва бажала мати в себе патріярха — „для завершення організації III Риму” (Москви)^{***}), але вона не знала, чи патріярх Константинопільський дозволить на це. Тоді Поссевін запропонував королеві Стефанові Баторієві спонукати патріярха Константинопільського переїхати або до Львова, або до Вільна^{****}) (а не до Києва і не конче в Україну), — і тут, перевівши його в унію, на периферіях польської держави тримали б його в резерві для східнослов'янських унійних проєктів, центром гравітації яких була Москва.

Це Мелетій Смотрицький запропонував (1629 р.) русинам (а не польському королеві), щоб вони очолили свою Церкву патріярхом (в юрисдикції папи), — без орієнтації на пляни Риму щодо Москви. А втім, Москва тоді вже мала свій патріярхат (створений 1589 р.).

II

Історична концепція унійного Патріярхату (в Києві) та її богословське обоснування

Коли в Бересті відбувався унійний синод (1596 р.), то в цьому ж місті одночасно відбувався й православний протиунійний синод. Православні русини (українці й білоруси) вважали, що ніхто інший, крім патріярха Константинопільського, не міг мати історично-юрисдикційних прав на Ки-

^{*}) Edward Likowski, *Unia Brzeska* (1596). Poznan 1896, str. 18.

^{**}) Turgenev, *Supplementa Russiae historica*. Petropoli 1848.

^{***}) G. Vernadsky, *A History of Russia*, New Haven and London, 1961, p. 109.

^{****}) Ватиканський Архів. „Нунції Польщі”. Лист Антонія Поссевіна з 7 липня 1583 р. і лист з 16 червня 1584 р.

ївську Митрополію, бож цю Церкву оснував Константинопільський Патріярхат, з якого Київська Русь прийняла християнство (988 р.). Хто виходить з-під юрисдикції Константинопільської Патріярхії без її згоди на це, той не може мати прав на цю православну Митрополію, бо він перестає бути православним. А перестає він бути православним (правовірним) тому, що він ломить ті православні канони II, IV й VI Вселенських Соборів, які забороняють вірним виходити з-під юрисдикції свого патріярха без його дозволу.

Тому то першою точкою протесту православного протиунійного синоду в Бересті 1596 р. був такий аргумент:

(а) Руська Церква є тільки частиною Східньої Церкви і від 600 років залежить від Константинопільського патріярха, отже не можна відходити від патріярха і приймати Унію без його дозволу, та ще й на партикулярному синоді.³⁾

Перейшовши (потаємно) в унію (1627), б. православний єпископ Мелетій Смотрицький того ж року переселився на Волинь, де він очолював Дерманський монастир. Але М. Смотрицький ще перед тим (коли ще був православним єпископом — від 1620 року) шукав шляхів для прилучення православних русинів до русинів-уніятів. У принципі йому йшлося про справу католицизму як такого, бо, — казав він, — Католицька Церква „дбає про всі народи”⁴⁾, а не лише Москва, 1861, ч.ч. 6-8.

про один народ. Але для ширшого загалу православних русинів (які, звичайно, не були теологами), він мав інші аргументи. Коли б православні русини приєдналися до русинів-уніятів, то тоді настало б „примирення Русі з Руссю”, та й доля православних русинів під Польщею тоді покращала б.

М. Смотрицький знав, що православні русини й далі будуть твердити, що канони забороняють їм відходити від свого (Константинопільського) патріярха без його дозволу. Тому то М. Смотрицький 1624 р. поїхав до Константинопільського патріярха Кирила Лукаріса просити, щоб той звільнив православних русинів з-під своєї юрисдикції, і таким чином уможливив їм канонічно перейти в унію, — а це привело б до „примирення Русі з Руссю”, як писав Касіян Сакович у передмові до свого твору „Дезідероз” (1625). Але, крім цього, М. Смотрицький хотів переконати цього

³⁾ Архивъ Юго-Западной Россіи, т. I, стор. 507 і д.

⁴⁾ К. Еленевскій, Мелетій Смотрицкій. Православное Обозреніе.

патріярха, що, мовляв, православіє серед русинів перестає бути православієм у дійсному значенні цього слова, коли ними не заопікується папа, бож їхні богослови дедалі більш „заражуються ересями”.

Усі ці аргументи М. Смотрицький ще раз виклав у своєму листі (1627 р.) до патріярха Кирила Лукаріса, а потім повторив їх у своєму полемічному творі „Апологія” (1628).

Але патріярх Кирило Лукаріс відмовився звільнити православних русинів з-під своєї юрисдикції.

Щоб вийти з цього імпасу, М. Смотрицький запропонував перенести Патріярхат з Константинополя „на землю Руську”, щоб тут він визнав владу папи. А тоді вже православні русини канонічно пішли б за своїм патріярхом в унію. М. Смотрицький пропонував перенести цей Патріярхат сюди, щоб рятувати його правдивість (православність) перед загрозою протестантизму, в який, на його думку, попав патріярх Кирило Лукаріс та вся його Патріярхія. (М. Смотрицький писав про це у творі „Екзетезис” 1629 р.). Канони ж, мовляв, не можуть зобов’язувати православних русинів підлягати такому патріярхові, що в дійсності сам уже перестав бути православним. (Треба мати на увазі, що противники православних ширили чутку, що патріярх Кирило Лукаріс був протестантом. Року 1629-го навіть з’явився був якийсь (ніби „православний”, з протестантським забарвленням) „Катихизис”, на якому фігурувало, як ім’я „автора”, ім’я Кирила Лукаріса. (Теорії про походження цього „Катихизиса” — це тільки припущення, бо в дійсності автор цієї змістифікованої публікації так і досі не викритий).

І так, М. Смотрицький з тиші Дерманського монастиря 1629 р. проголосив таку пропозицію:

„Константинопільський патріярхат перенесімо на землю Руську, бо для цього настала пора, нагода й причина. Ногода добра, бож будемо мати поміч патріярха патріярхів і Короля Його Величності Пана нашого”.

(Цю пропозицію цитуємо з твору М. Смотрицького п. з.: „Паренезис”, тобто, „Напімнення”, що був написаний у Дерманському монастирі і оприлюднений 1629 р.).

III

Популяризація думки про „Київський Патріярхат”

Плян створення „Руського Патріярхату” (з престолом у Києві), чи пак „перенесення” Патріярхату з Константи-

нополя „на землю Руську” (до Києва), був М. Смотрицьким продуманий як метода „канонічного” примирення „Русі з Руссю”, тобто, переведення православних русинів в унію шляхом створення спільного для існуючих русинів-уніятів та майбутніх русинів-уніятів Патріярхату в юрисдикції папи.

З уваги на цю мету створення такого патріярхату, уніяти й латинники прислухалися до опінії православних русинів. Касіян Сакович (що перейшов в унію, а з унії — в латинство) особливо цікавився опінією православних. (А він же належав до тих людей, що були ближче поінформовані про пляни М. Смотрицького). Але у зв'язку з цією справою він не подає жодних інших фактів, а тільки ті, що були пов'язані з Волинню. К. Сакович каже у своєму творі „Окуляри старому календареві” (1644), що він чув, як у деяких православних колах на Волині говорили, що вони перейшли б в унію, якби в Києві був свій патріярх, що перевів би їх в юрисдикцію папи і надав би унії належного маєстату.

Від часу проголошення М. Смотрицьким пропозиції перенести Патріярхат з Константинополя до Києва (щоб тут передати його в юрисдикцію папи) минуло кілька років. І тоді вже появилися поголоски, що й Володислав IV (якого вибрали королем 1633 р.), також зацікавився справою плянованого Руського Патріярхату з престолом у Києві.

Польський єпископ Едвард Ліковський пише про це так:

„Здавалося, що Володислав, дивлячись на роздвоєння Церкви й Русі, жалів своїх уступок (на користь православних, — Ю.М.-Л.), сприяв унії де тільки міг і не розтавався з новими плянами, що мали повернути єдність Русі, а саме: він хотів створити руський патріярхат у Києві, залежний від папи, — але на все це вже було запізно”⁵).

Як видно, король Володислав IV хотів насильно прилучити православних русинів до русинів-уніятів шляхом злиття їх у плянованому „Руському (Київському) Патріярхаті” в юрисдикції папи. Щождо „руської” концепції такого патріярхату (що її бачимо в пропозиції М. Смотрицького), то такий патріярхат мали б створити русини з власної ініціативи, — для переходу православних русинів на сторону русинів-уніятів. М. Смотрицький каже, що „патріярх патріярхів”, тобто, папа, яким тоді був Урбан VIII (1623-1644), та польський король (Сигизмунд III, що помер 1633 року) були б допомогли русинам перенести Патріярхат з Константинополя до Києва, якщо б самі русини хотіли

⁵) Edward Likowski, Unia Brzeska (1596). Poznan, 1896, str. 246,

були взятися за це діло. Папа Урбан VIII має опінію найбільшого „папи-місіонера”, який, між іншим, також і русинам вказав епохальну місію: „О, мої русини, почерез вас надіюся навернути Схід!”

IV

Пов'язування імені П. Могили з плянованим Київським Патріярхатом

У зв'язку з акцією українців-католиків за створення Київсько-Галицького Патріярхату, в українській пресі були згадки про концепцію так званого „Патріярхату Могилянського типу”. Ця концепція полягає в такому переконанні, що це, мовляв, сам П. Могила плянував такий патріярхат, щоб таким шляхом прилучити православних русинів до русинів-католиків.

Коли йдеться про такі твердження, що П. Могила „сприяв унії”, то тут у першу чергу заслуговує на увагу той документ, що ним є „Протестація” (1628) М. Смотрицького. Зародок цієї справи також пов'язаний з Волиню. Бож тут йдеться про той плян, що був укладений уніятським єпископом М. Смотрицьким, православним митрополитом Київським і Галицьким Івом Борецьким, православним архимандритом Печерської лаври Петром Могилою і ще деякими православними достойниками на зборах вужчого гуртка, що відбулися в маєтку Печерської лаври в Городку на Волині в лютому 1628 року. М. Смотрицький на цих зборах прочитав свій богословський трактат, в якому доказував, що ті „шість різниць”, які розділяють Східню і Західню Церкви, не суттєві для справи віри, і тому вони не повинні перешкодити справі переходу православних в унію, що є необхідною для „примирення русинів з русинами”. Учасники цих зборів (тобто, митр. І. Борецький, архим. П. Могила та всі інші) погодилися предложити православному соборові цей трактат М. Смотрицького, як богословську плятформу для церковного „погодження русинів”, щоб собор (з участю мирян, а між ними й козацьких делегатів) вирішив цю справу.

Собор скликали ще того таки року (1628). Але той Київський Собор вже за сам факт предложення йому такої „богословської плятформи” (унійної) для „погодження русинів з русинами” запідозрив усю свою духовну верхівку в симпатіях до унії. Тому то антиунійна постава цього со-

бору була такою погрозливо-непримиренною, що митр. І. Борецький та його єпископи (і уніят М. Смотрицький з ними) мусіли клястися, що вони не думали й думати не будуть про перехід в унію. М. Смотрицький скоро пожалів того, що дався залякати, і негайно (ще того ж таки року) написав у Дерманському монастирі „Протестацію” (1628) проти такої постави згаданого собору. У цьому творі він, між іншим, твердить, що митр. І. Борецький та архим. П. Могила „сприяли унії”, але вони також були стероризовані цим собором.⁶⁾

Про всі інші джерела поголосок про те, що П. Могила, мовляв, „сприяв унії”, тут немає можливості згадати. А все ж таки треба хоч коротко сказати про той факт, що тоді і в православних колах (особливо серед симпатиків визначного єпископа Ісаї Копинського) вважали П. Могила за „симпатика католицтва”, а то й навіть за „затаєного католика”, який, ніби-то підготовляв серед православних русинів ґрунт для унії. Про ці підозріння з боку деяких православних середовищ згадує відомий православний єпископ і богослов Йоанікій Галятовський у своєму творі „Фундамента” (1683). Між іншим, він каже, що серед православних русинів були й такі чутки, що П. Могила і за життя, і перед смертю сповідався в католицьког освященника. (Й. Галятовський вважає ці чутки за безпідставні).

Щождо до думки про плянований Київський Патріярхат в юрисдикції папи, то тут є підстава здогадуватися, що речники цієї ідеї могли думати так: коли сам П. Могила не візьметься за це діло, то ледве чи хто інший зможе здійснити цю ідею. І вони надіялися на П. Могила та ждали. Цей факт, між іншим, віддзеркалений і в творі „Перспектива” (1642) К. Саковича, в якому він пише ось що:

„Чесноту і в неприятеливі хвалити треба. Коли б так його милість отець Могила вирікся схізми і ввійшов в унію з римською церквою, дійсно був би достойний не тільки митрополичого, але й патріяршого сану, бож багато з того, що він зробив, заслуговує на признання”.

Однак П. Могила жив і помер як православний християнин. Як митрополит Київський і Галицький (1633-47), він багато зробив для справи православія. Однак його грандіозні пляни праці на ниві Православної Церкви були значно більші за його вік, — бож помер він досить молодим — на 51 році життя.

⁶⁾ К. Еленевскій, цит. п. Михайло Возняк, Історія української літератури, т. II. Львів, 1921, стор. 267-270.

Митр. А. Шептицький і заповіт папи Урбана VIII

Маючи на думці пляни створити греко-католицький Патріярхат, папа Лев XIII згадав про заповіт папи Урбана VIII для русинів. („О, мої русини, почерез вас надіюся на-вернути Схід!“). Але думка про створення католицького Патріярхату східнього обряду (на Сході Європи) не зродилася в Лева XIII *ad hoc* — у зв'язку з тодішніми політичними подіями, бож і не була вона продуктом інвенції цього папи. Думка про такий патріярхат, як про частину загальної методи ширення унії на Сході Європи, вже зродилася була приблизно за три століття до понтифікату Лева XIII. А згаданий заповіт папи Урбана VIII папа Лев XIII пригадав був графові Романові Шептицькому (під час його авдієнції в папи 1886 року) просто тому, що русини (українці й білоруси) до того часу фактично ніколи не плянували здійснення такої великої унійної місії на Сході Європи. На це склалися дві головні причини. Від часу Берестейської Унії (1596 р.) справа унії на Сході була включена в орбіту „польської рації стану“. По-друге, русини-уніяти не мали проводу з такими грандіозними унійними візіями. Отож, тільки про митр. А. Шептицького можна сказати, що він зайнявся справою здійснення заповіту папи Урбана VIII. Року 1907 наслідник Лева XIII, папа Пій X, надав митр. А. Шептицькому тайні повновласті почати й очолити унійну місію на всьому Сході Європи. Користуючись цими повновластями, митрополит Андрей Шептицький у перших місяцях 1940 року охопив своєю унійною місією всі території ССРСР. Екзархом Волині, Полісся й Підляшшя був еп. Чарнецький. У перспективі унійної акції на Сході Європи 1940 р. була його візія Київського (чи Київсько-Галицького) Патріярхату. Але папа Пій XII листом з 30 травня 1940 р. уневажнив ці повновласті митр. А. Шептицького і заборонив йому вести та очолювати унійну акцію поза межами Галичини, де була його Митрополія.⁷⁾ А внаслідок цієї заборони стала нездійсненою і його візія Київсько-Галицького Патріярхату. Цю ідею привіз з України на II Ватиканський Собор на-

⁷⁾ Ватиканські документи: Акти, т. III. Церква в Польщі і в Балтійських країнах. 1939-45.

слідник митр. А. Шептицького, митр. Й. Сліпий, але папа Павло VI листом з 7 липня 1971 р. повідомив його, що Апостольська Столиця з „канонічних причин” не може створити Українського Католицького Патріярхату, тобто Патріярхату Київсько-Галицького.

Н Е М И

Десь там, серед плодючих нив,
Серед лісів, серед степів,
Збирає творчий дух жнива.
А тут? — Слова, слова, слова...

Там рідну землю полива
І піт синів, і кров батьків,
І сльози скорбних матерів.
А тут? — Слова, слова, слова...

Там мужньо, без великих слів,
Лягли вже тисячі голів!
Над їх могилами — трава,
Лиш вітер пісню їм співа.
А тут? — Слова, слова, слова...

Невже говоренням отим
Ми нашу волю воскресим,
І на амбіції плечах,
Принесем славу? На словах?..
Чи ж вірим ми, що ми одні
Такі і мудрі, і міцні?..

Не ми! Вони — оті безправі,
Що тихо стогнуть у ярмі,
Колись здобудуть волю й славу
Для краю рідного. Не ми!

Ми ж тільки горстка бідаків,
Що можуть чесно край любити,
За нього плакати й боліти,
Й себе для нього посвятити!

Але — без слів! Без зайвих слів!..

Зоя Когут

Українсько-англійське походження королеви Єлисавети II

I

Вони не принци, а імператори

Митрополит Київський і всієї Руси-України Іларіон (який був на митрополичому престолі в одинадцятім столітті) сказав у своїй „Похвалі” Володимирові Великому ось що:

„Бо не в бідній і в невідомій землі вони (володарі Руси-України) володіли, але в руській (українській), що є відома та про яку чути на всіх кінцях землі”.

Митрополит Іларіон тоді (в одинадцятім столітті) говорить так тому, що за того часу Земля Руська (Україна) дійсно була відома в усьому світі, бо це була велика імперія.

Митрополит Іларіон у „Похвалі” Володимирові Великому називає цього володаря „великим каганом”.

Слово „каган” є словом хозарського походження. Це слово означає те саме, що англійське слово „кінг”, латинська „рекс”, болгарське „цар” і українське (хоч і не українського походження) слово „король”.

Хозарський каганат (хозарське царство) в жидівській історії називається „хозарським королівством”. Наприклад, відомий сучасний жидівський історик **Nathan Ausubel** у своїй книжці “*Pictorial History of Jewish People*” правдиво подає хозарське слово „каган” в перекладі на англійське слово „кінг” (король).

Титулюючи Володимира Великого „каганом великим”, митрополит Іларіон таким чином титулує його „великим королем”, а великий король — це імператор.

Володарі Київської Руси (України) були імператорами.

Український учений професор П. Висоцький після 2-ої світової війни почав був досліджувати в Києво-Печерській лаврі так звані графітті, тобто написи на стінах, — прадавні написи, які вже були на протязі довгих часів покривані кількома пластами (нашаруваннями) вапняного тинку.

Проф. Висоцький серед тих старовинних написів (про які він написав книжку) знайшов напис, в якому нашого

давнього володаря Ярослава Мудрого названо імператором.

Українське слово „князь” означає те саме, що й слово „король”. Отже „великий князь” (а так звичайно в нас титулювали володарів Київської Русі-України) означало великого короля (імператора). Слово „князь” походить з цього самого індо-європейського мовного кореня, що й англійське слово „кінг”. Перекладання слова „князь” на „принц” є неправильним.

У середньовічних джерелах (наприклад, у державних німецьких) українські князі відомі під назвою королів.

II

Про родовід королеви Єлисавети II

Через обмаль місця я тут не буду зупинятися над фактом родових зв'язків давніх володарів імперської Русі-України з королівськими й імператорськими (цісарськими) родами великих держав Європи (Візантії, Німеччини, Франції, Польщі, Англії, Угорщини, Скандинавії і т. д.). А втім, про ці справи кожен може довідатися з ширших джерел історії України.

А тут я хочу згадати лише про той факт, що не є спопуляризований ані в книжках на тему історії України, ані на тему інших європейських країн.

Тут ідеться про родовід теперішньої британської королеви — Єлисавети II. Не дивно, що предки королеви Єлисавети II були споріднені з українською імператорською родиною Руриковичів, які володіли імперією, що називалася Русь — з столичним містом Києвом, який своїм блиском, красою й казковими багатствами вважався за „другий Царгород”. Навпаки, було б дивно, якщо б стара британська королівська династія не була споріднена з старою українською імператорською династією Руриковичів.

Для ширшого загалу людей цей історичний факт, що зважди був і є відомий історикам, став „сенсацією” шойно недавно, бо лиш у 1966 році.

А було це так:

У Британії кожного року виходить річник під назвою „Debrett”. Кожен з цих річників масивно опрацьований у шкарлат і золото. У 1966 року, коли виходив черговий (164-ий з черги) річник, його редактором був учений

P. Montague-Smith. І ось він рішив включити в цей річник родовід (генеалогію) королеви Єлисавети II. І в своїй статті на цю тему П. В. Монтегю-Смит поінформував про те, що Володимир Мономах був одружений з Гінтою (Gyntha, Gunda), що була донькою англо-саксонського короля Гарольда Другого. А з нащадків згаданого подружжя (українського імператора Володимира Мономаха й Гінти) походить королева Єлисавета Друга.

П. В. Монтегю-Смит розповідає про це у своїй статті, що поміщена в згаданому річнику („Дебретт”) за 1966 рік.

Г. О. Най

Іван Франко

МОЯ ЛЮБОВ ДО УКРАЇНИ

ВОНА ТАК ГАРНА, СЯЄ ТАК
СВЯТОЮ, ЧИСТОЮ КРАСОЮ.
І НА ЛИЦІ ЯРІЄ ЗНАК
ЛЮБОВИ, ЩИРОСТИ, СПОКОЮ.

ВОНА ТАК ГАРНА, А ПРОТЕ
ТАК НЕЩАСЛИВА, СТИЛЬКИ ЛИХА
ЗНЕСЛА, ЩО КВИЛИТЬ ЛИХО ТЕ
В Ї КОЖНІСЬКІЙ ПІСНІ СТИХА.

Ї ПІЗНАВШИ, ЧИ Ж Я МІГ
НЕ ПОЛЮБИТЬ Ї СЕРДЕЧНО,
НЕ ВІДРЕЧИСЯ ВЛАСНИХ ВТІХ,
ЩОБ ЇЇ ВІДДАТИСЬ ДОКОНЕЧНО?

А ПОЛЮБИВШИ, ЧИ Ж БИ МІГ
Я БОЖУЮ Ї ПОДОБУ
ЗГУБИТИ З СЕРЦЯ МИМО ВСІХ
ТЕРПІНЬ І ГОРЯ АЖ ДО ГРОБУ?

І ЧИ Ж ПЕРЕЧИТЬ ЦЯ ЛЮБОВ
ТІЙ ДРУГІЙ, А СВЯТІЙ ЛЮБОВИ
ДО ВСІХ, ЩО ЛЛЮТЬ СВІЙ ПІТ І КРОВ,
ДО ВСІХ, КОТРИХ ГНЕТУТЬ ОКОВИ?!

НІ, ХТО НЕ ЛЮБИТЬ ВСІХ БРАТІВ,
ЯК СОНЦЕ БОЖЕ ВСІХ ЗАРІВНО,
ТОЇ ЩИРО ПОЛЮБИТЬ НЕ ВМІВ
ТЕБЕ, КОХАНА УКРАЇНО!

Національний склад населення України

На Україні ніколи не була переведена вірна статистика, а зокрема статистика її населення під національним оглядом. Царська Росія зачисляла всіх українців і білорусів до „руських” відмічуючи часом, що в Україні живуть ще й „малороси”. Поляки називали нас „русинами” при чому такі регіональні групи як лемків, бойків й гуцулів часто вважали окремими етнічними групами й то такими що дуже близькі до поляків, а на Поліссі, де була мала національна свідомість ввели були дивовижне означення „тутешній”. Румуни теж не оставали позаду у фальшуванні національної статистики в окупованій ними українській частині Буковини і не хотіли признавати українців, а ввели були до статистики рубрику „гуцалів” тобто гуцулів. Не вільна від пофальшованих відомостей про національний склад населення в Україні й советська статистика. Вона вживає рафінованих і винайдених большевицькими бюрократами способів її фальшування.

Щоб відтворити правдивий стан національного складу населення України потрібна мозольна праця цілого гурта вчених демографів, тобто вчених спеціалістів, що вивчають склад і рух населення. У вільному світі таким визначним українських демографом є проф. В. Кубійович, який вже написав кілька цінних праць на тему національного складу населення України. Останніми часами й підсоветські українські вчені починають цікавитися тією ділянкою й подають цікаві відомості на цю тему. Одним з них є В. І. Наулко, який у 1966 році написав цікаву працю „Географічне розміщення народів в УРСР” що була видана у видавництві Академії Наук Української ССР в 1966 році. Деякими даними тієї праці будемо користуватись у цьому короткому нарисі про національний склад населення Української ССР.

Жмут географічних та історичних відомостей про населення Української ССР

В дні 1 січня 1966 року Українська ССР мала 45,500,000 населення. Від 1913 року тобто року з перед Першої світової війни до 1 січня 1966 року зайшли такі зміни

В 1913 році всеньке населення України на тій території, що сьогодні входить в склад Української ССР становило 35,200,000 осіб, в тому 19% міського населення і 81% сільсько населення; в 1939 році населення України становило 40,500,000 осіб в тому 34% міського і 66% сільського; в 1959 році населення України становило 41,900,000 осіб, в тому 46% міського і 54% сільського населення; в 1965 році населення України становило 45,100,000 осіб в тому 51% міського і 49% сільського населення; в дні 1 січня 1966 року, населення України становило 45,500,000 осіб.

Україна має доволі високий приріст населення. В 1963 році він становив на 1,000 осіб населення — 10.6. В тому часі, приріст населення в Англії на таку саму кількість осіб становив — 6.3; в Західній Німеччині — 7.1; у Франції — 6.5; в Італії — 8.9. Середня тривалість життя становить в Україні приблизно 68 років.

Пересічна густота населення в Україні становила в 1965 році коло 75 осіб на один квадратний кілометр (один квадрат. кілом. це 0.38 квадратної милі або понад 247 акрів). Найбільша густота населення є в промислових районах південної України і деяких районах західних областей.

Сьогодні понад половина населення України живе в містах. Такі міста як Київ і Харків мають вже понад мільйон населення. Кількість міських поселень становила в 1963 році в 1963 році — 1,190. Жіноче населення становить 55.6% всього населення України.

Українське населення в межах Української ССР

Більшість населення України становлять слов'яни, а саме українці, росіяни, білоруси, поляки, чехи, словаки і болгари. Всі вони становлять 95.9% всього населення України.

Жиди, які говорять переважно російською мовою становлять сьогодні 2% всього населення.

Представники народів романської групи, а саме молдовани й румуни становлять 0.8% населення України.

Вірмени, греки і альбанці становлять всього 0.3% населення України.

В межах України живуть також народи уральської мовної групи а саме угорці і естонці, та народи алтайської мовної групи, а саме татари, галаузи та караїми. Пред-

ставників усіх тих груп живе сьогодні 309,000 і становлять вони 0.7% всього населення України.

За советською статистикою жило при кінці 1962 року на території Української ССР 33,500,000 українців, що становить всього 76.3% всього населення України.

Українці заселяють компактною масою майже всю територію Української ССР, за винятком більшості районів Кримської області і деяких промислових районів, переважно в південних і східних областях.

В більшості областей Української ССР українське населення становить 70—75% всього міського населення підвищуючись в окремих випадках, як от в Черкаській області до 83% і зменшуючись в Донецькій області, в якій живе багато росіян до 50%.

Слід відмітити, що четвертина українців, які живуть в Донецькій області, назвала своєю рідною мовою — російську мову.

Серед сільського населення відсоток українців значно вищий, ніж серед міського населення. В цілому ряді областей, отаких як Київська, Полтавська, Черкаська, Чернігівська, Хмельницька, Вінницька, Львівська, Рівенська, Волинська, Івано-Франківська і Тернопільська, цей відсоток досягає 90 до 98.

Національні меншини в Україні

Росіяни становлять найчисленнішу національну меншину в Україні. Сьогодні в межах Української ССР живе, 7,091,000 росіян. Вони становлять 16.9% всього населення. Найбільший відсоток російського міського населення живе в Донецькій області.

В Кримській області, росіяни становлять 71% населення. В Луганській, Харківській, Запорізькій і Донецькій областях їх начислюється від 25 до 39 відсотків. В Херсонській, Сумській, Миколаївській областях живе їх від 10 до 17 відсотків.

Білорусів нараховується сьогодні в Українській ССР 291,000, тобто 0.7% всього населення. Близько $\frac{3}{4}$ білорусів, що живуть сьогодні в Україні — це мешканці міст. В селах з білоруським населенням, близько 40% білорусів вважають своєю рідною мовою, білоруську мову. Інші ж говорять або російською, або українською мовою.

Поляків живе сьогодні на території Української ССР 363,000. Таким чином становлять вони всього 0.9% всього

населення України. Близько 200,000 поляків, що живуть сьогодні в Україні, живуть по селах.

Найбільше поляків, бо 103,000 живе в Житомирській області. У Львівській, Тернопільській і Хмельницькій областях вони становлять 2.5 до 4%, а у Вінницькій області 1% всього населення.

Майже половина поляків що живуть в містах, назвала своєю рідною мовою — українську мову, інші польську і російську. В селах де живуть поляки, переважна їх більшість, бо аж 83% назвала своєю рідною мовою українську мову, а 15% назвала своєю рідною мовою польську мову.

Чехів в Україні є 14,500. Більшість з них живе в Житомирській області. Близько 70% чехів визнало своєю рідною мовою, чеську мову і 23% з них визнало як свою рідну мову, українську мову.

Молдован живе сьогодні в Україні 241,700 і становлять вони 0.6% всього населення України. Майже 80% молдован живе в сільських місцевостях. Найбільше вони розселені в східних районах Чернівецької і Одеської Обласей.

Ті молдовани, що живуть в селах вживають здебільшого своєї рідної мови. Виняток становлять молдовани що поселені в Кіровоградській області. Там серед них поширена українська мова.

Близько 50% молдован, що проживають в робітничих селищах Донбасу, назвали своєю рідною мовою — російську мову.

Молдовани є споріднені з румунами, але не вважають себе румунами.

Болгарів живе сьогодні в Україні близько 220,000. Більшість їх живе в селах Одеської, а також Запорізької області. Серед болгарів тих областей поряд з їхньою рідною мовою поширена теж російська мова. В місцях менш компактного поселення, як от в Кіровоградській і Миколаївській областях вживають вони теж й української мови.

Жидів нараховується сьогодні в 2% всього населення України. В Київській, Одеській і Чернігівській областях становлять вони навіть 5 до 7% населення. В решті областей їх відсоток набагато менший.

Розселені вони переважно в містах. Найбільше живе їх в Чернівцях, Одесі і Києві. Більшість жидів назвала своєю рідною мовою російську мову, близько 17% жидівську і всього 3% українську.

Румунів живе сьогодні в Україні 100,000. Живуть вони здебільшого в південно-західній частині Чернівецької області, а також в Закарпатській області. Величезна більшість з них, а саме 85% це селяни.

Переважає більшість румунів, що живуть в Україні, під час перепису населення визнала румунську мову, як свою рідну мову. Виняток становлять румуни, що живуть в Чернівецькій області, де в цілому ряді сіл поширена серед них українська мова.

Татарів живе сьогодні в Україні 61,500. Живуть вони майже виключно в міських поселеннях і то перш за все в Донбасі. Є це головним чином так звані поволзькі татари. Понад 60% татарів вважає своєю рідною мовою татарську мову, решта з них вважає своєю рідною мовою — російську мову.

Галаузів живе сьогодні в Україні 23,500. Переселились вони на територію України на початку XIX століття з північно-східньої Болгарії і Добруджи. За своєю мовою, вони належать до тюркської групи. За вірою вони є православні. Розселені вони переважно в селах Одеської області.

Альбанців живе сьогодні в Україні 3,800. Походять вони з південної Альбанії. Розмовляють переважно своєю рідною мовою.

Греків нараховується сьогодні в Україні 104,000. Живуть вони здебільшого на півдні Донецької області, в місті Жданові (колишньому Маріуполі) і його околицях, а також у невеликій кількості в інших містах південної України. Приблизно половина грецького населення України живе в містах. Основна частина тих греків розмовляє російською мовою.

Циганів живе сьогодні в Україні 22,500. Тепер вони розселені всуміш з українцями переважно в західних і південних областях, особливо на Закарпатті і в Одеській області. Близько 40% тих циганів, що живуть в містах вважають своєю рідною мовою, циганську мову і лише

35% тих циганів, що живуть по селах розмовляє українською мовою. Решта з них визнали своєю рідною мовою українську, російську і молдавську мови.

Вірменів живе сьогодні в Україні 28,000. Більшість з них живе в містах і здебільшого розмовляють російською мовою.

Мадярів живе сьогодні в Україні близько 149,000. Майже всі вони живуть в південно-західній частині Закарпатської області. Понад 75% мадярів живе по селах. Всі мадяри добре зберігають свою рідну, мадярську мову.

Словаки живуть в основному в містах Закарпаття. Живе їх там близько 14,000. Частина тих словаків, що живуть по містах розмовляє мадярською мовою.

Караїми живуть в Криму й то переважно у містах. Є їх коло 3,301 осіб. Назва їх походить від старо-гебрейського слова „акраїм” що означає „читець”. За мовою належать вони до тюркської мовної групи. За вірою є вони послідовниками караїмістичної секти юдаїзму, яка не визнає Талмуду. Їх походження пов'язують з хозарами, що жили над Волгою в VII - X століттях. Частина тих хозарів після розгрому хозарського каганату київськими князями поселились в Криму.

В Криму живуть теж так звані **кримчаки**, яких начислюють 1,042 осіб. Більшість з них живе в столиці Криму, Сімферополі, Севастополі, Теодозії і в Керчі. Розмовляють вони переважно російською мовою. Походження їх і досі не є з'ясоване. Одні дослідники вважають, що вони сформувались на базі давнього, місцевого населення Криму, яке згодом прийняло юдаїзм. Інші дослідники відносять кримчаків до нащадків жидівського населення Криму, яке прийняло тюркську мову. Самі кримчаки вважають себе окремою народністю.

Представники більшості інших народів, що живуть сьогодні в Україні з'явилися головним чином вже за совєтської влади і живуть вони переважно в містах, де творять маленькі групи населення. Є це групи таких народів, як грузини, мордва, чуваші, литовці, узбеки, лотиші, азербейджанці, казахи, естонці, дагестанці башкири, осетини, удмурти і ін. Живучи в містах, вони здебільшого вживають російської мови.

Степан Волинець

Під Крутами

Радуйся, земле чорна, кріпка.
Тіла і крові причастя приймаєш...
Кровю насичене лоно твое
зродить Титана,
Велитня помсти
за вчасну їх смерть!...

.....

Сотні синів...
Воїнів лави упали...
Дух не упав...
Дух їх живе!
Полум'я блиск весь —
віддали могилі...
Сонце здобути хотіли —
волю святу!...

Земле могило!
В тобі та слава стрілецька не згине...
Чину не згине краса!
Ті що під Крутами в бою упали,
могилу знайшли!
Але коліскою стане могила...
зродиться волі Жрець і Герой!

.....

— Хто це? Хто сміє казати:
Неволя довічна...
Воля жде жертви...
Тільки... за жертву героїського чину —
воля здвигає Прапор!

.....

Радуйся, земле!
Розкіш свободи —
жертвою чину — осягнеш...
Дні найщасливі... найближчі...
дні, що ідуть,
це наша Весна!
Радісне Розквіту Свято!
Вічності світло — Життя!!!

.....

Радуйся, Земле!
Любовю нашою ясна,
туга кріпка!
Кровю насичене лоно родюче
Велитня помсти,
Титана нам дасть!

Д-р М. І. Мандрика

Українська справа в сучасній війні

(Від Ред. — Це стаття з 1942 р.)

Хоч війна вже тягнеться два й пів року, але британсько-американські провідники кажуть, що це покищо лише початкова стадія війни — дійсна боротьба, в якій остаточно вирішиться повна перемога демократичного блоку, ще не так близько. Ще буде багато подій, багато змін, багато вогню і крові. І певні в собі, тверді в своїм рішенні, залізно-терпеливі британці і американці працюють, скупчують сили, пристосовуються до такої довгої, але переможної боротьби.

Але, як подивитися на нас — канадійських і американських українців, то здається, що ми вже програли нашу війну наперед, що вже справа наша вирішена. На українських вулицях і на шпальтах українських газет така тишина і порожнеча, яка буває після похорону.

Чому це так? Причин є багато, але головна причина — це наша бездержавність.

Ті народи, які мали хоч молоді, слабкі, може калікуваті навіть держави, але мали їх, — ті мають свою репрезентацію в формі урядів на вигнанні, кавалки власного війська, своїх колишніх амбасадорів і консулів. Вони ніби продовжують формальне існування своїх держав, розбитих і поневолених, вони є союзниками (хоч і слабими) тих дійсних великих сил, що б'ються за своє та їхнє існування; вони, нарешті, беруть участь в міжнародних нарадах і плянуваннях, — і, таким чином, мають надії на кращу будучність.

Ми, українці, державні організації яких були потрошені брутальними силами вже два десятки літ перед цим, втратили наших провідників державного життя, а нові державні мужі не могли виробитися в умовах нашого життя. Спеціально в Канаді й Америці ми діставали надхнення до підтримки боротьби українського народу за його волю, за його власну державність так довго, як довго мали зв'язки з своїм народом. Тепер, коли ці зв'язки порвалися, ми залишилися лише з своїми тутешніми інтересами і суперечками, а про велику українську справу хоч і журимося, але нічого сенсено не робимо. Коли б, на-

приклад, до нас прибув тепер якийсь наш державний муж, такий, як в минулу війну до американських чехів прибув Масарик, то напевно він увілляв би в наші душі води живої, і ми, як тоді чехи, зложили би йому на руки один мільйон доларів і сказали б: „Рятуй Україну!”

Одначе, нема на це надії. Але в той же час це не значить, що ми маємо право „спускатися на дно”, як один український кум радив другому коли той потопав у воді. Навпаки, це значить, що ми мусимо викресати з своєї душі трохи більше любови до рідного народу, знайти в собі більше сорому за його неволю, більше поваги до себе, щоб не задовольнитися для свого народу долею раба, прикованого ланцюгом до чужого воза, і мусимо знайти в собі більше жертвенности та сили, щоб стати самим за волю і правду для свого народу.

Ще в першому році цієї війни американські і канадські українці заворушилися ніби: в Америці спромігся відбутися український конгрес і створитися Конгресовий Комітет, як представництво американських українців в загально-українській справі, а в Канаді створився Комітет Українців Канади, якому чомусь приліпили убивче й принижуюче ім'я „КУК”. З таким ім'ям ніяк не в'яжеться поважне відношення до найвищого національного представництва. Але не будемо спинятися над цим ім'ям, спинимось на самій роботі цих представництв.

З тієї причини, яку я зазначив напочатку (брак державницької традиції), Американський Конгресовий Комітет розпався, не зробивши нічого. Сполучені Держави Америки (з майже мільйоном українців) не мають жодного солідного представництва. Розпад пішов так низько, почалось знову роз'їдання одних українських груп другими, а також проповідь „опускання на дно” або „наша хата зкраю”. Тим часом поборюючі український нарід національності (польська й московська) міцно зцентралізовані і не тратять часу, а ведуть енергійну працю в своїх інтересах на права „історичного посідання”.

Коли американські українці вважають себе рівними в людській і національній гідності з поляками, москалями і іншими, то мусять негайно припинити братогубну гризню і об'єднатися на час війни. У міжнароднім житті рахуються лише з національними цілостями, які таким чином являють з себе „міжнародні особи”. З національною порохнею ніхто рахуватися не може. Важко навіть до-

вести, що існує така нація, коли вона представляє з себе „розсипані з мішка бараболі”, які сусіди можуть вільно збирати у свої мішки”.

Український народ на його рідних землях представляє з себе одну виразну і живучу національну цілість, але він у неволі, і не може сказати свого слова. Тому й спадає на нас великий історичний обов'язок говорити і діяти за нього. Ми не маємо морального права боротися лише за свою свободу, полишаючи в неволі свій рідний народ. За це нас ніхто шанувати не буде, навіть наші вороги.

Американське українське розбиття — це не є хвороба українського народу, це лише хвороба американських українців, що не спромоглися на об'єднаний провід, на вищу жертвенність для великої справи.

Канадійські українці заманіфестували себе краще від американських. Комітет Канадійських Українців, мимо його можливої недосконалості, працює спокійно і знайшов собі повагу та признання. При певних зусиллях і більшій активності українського громадянства на місцях по цілій Канаді, цей Комітет може обернутися в дійсне українське представництво. Поки ж що українська справа цим Комітетом не поставлена так виразно, як це вже давно на часі.

Коли б українська справа була широко і виразно поставлена на чергу цього історичного дня, ціле українське громадянство Канади не тільки підперло б її всіма силами, а й набрало б віри в будучність і ще більшої сили для спільної боротьби за спільну всіх демократичних народів свободу. Епохальна промова в канадійському парламенті посла-українця Глинки стала справжнім Великоднем для всіх українців, немов би після довгого великого посту; вона внесла радість в українські серця, задоволити довгий голод національної гідності і навіть хоч на короткий час об'єднала ідейно американських українців, бо всі органи їх преси ту промову привітали.

Однак українські провідники не додали до лицарського виступу посла Глинки своєї праці, щоб використати її з позитивними наслідками, як для української справи, так і для справи самої Канади. Вони прийняли її як і широкі українські маси, з щирим задоволенням, але не відчували свого обов'язку дати дальший провід масам.

Одною з другорядних причин млявості канадійських і американських українських провідників є почування себе малими („інферіоті комплекс”), а звідсіль неповага до своїх власних братів-українців і страх братися за більшу відповідальну працю. В минулу війну Масарик, Бенеш, Падеревський не мали цієї хиби, не мали її і ті американські і канадійські чехи і поляки, що їх щиро підпирали і їм глибоко вірили. Не мають цієї хиби й тепер Сікорські, Духи, Бенеші і інші, і їх за це шанують і з ними числяться.

Українська визвольна справа не розходиться з цілями війни Великої Британії й Америки. Навпаки, проголошені цілі війни — визволення всіх поневолених народів і кожної людської особи — вимагають свободи і українського народу. В додаток до того американські і канадійські українці, які виявили себе такими патріотичними громадянами своїх нових батьківщин, ще більш ентузіастично працювали б для загальної цілі, коли б бачили, що і їх рідний народ у краю є на програмі визволення. Участь у війні по стороні демократичного блоку Радянського Союзу цілком не суперечить потребі ставлення українського питання на політичну програму. Це є справа тактики, не більше. Ми для українського народу не вимагаємо нічого більшого від того, що обіцяно всім народам. Ми не хочемо жодних спеціальних прав проти інших, жодного панування над іншим народом. Ми хочемо для нашого народу рівності з іншими народами, його сусідами, рівної міри свободи, прав і обов'язків. Ми хочемо для нього такої державної форми незалежності, яку будуть мати всі інші демократичні народи в післявоєнній Європі; такої свободи зносин чи зв'язків з іншими народами, яку будуть всі інші мати. Коли можуть плянувати свої кордони і своє співжиття сусіди українського народу — поляки і чехи, то і український народ має право на таке плянування. І поляки, і чехи роблять це поза межами своїх країв, без зв'язків з народними масами. І українці є тут у такому становищі. Коли доля Польщі й Чехії підготовляється їх діячами, що знайшлися на волі поза межами своїх країн, то і доля українських земель може підготовлятися тими українськими діячами, що мають свободу і нагоду це робити.

Політика американських і канадійських українців іде в орбіті політики Великої Британії і Америки. В межах

цієї орбіти лежить велике і вдячне, хоч і трудне, поле нашої діяльності за свободу українського народу. Кожний вояк-українець, що вирушує в похід в лавах канадської чи американської армій на боротьбу за свободу Канади й Америки, несе в своєму серці і найсолодшу мрію про визволення України. Яке щастя буде для нього, коли він знатиме, що його мрія може бути здійснена в спільній боротьбі!

Отже, українська справа може бути поставлена на порядок денний. Вона мусить бути поставлена нами — канадськими й американськими українцями. Остання пора піднести її в тій формі і тими способами, які відповідають умовам і обставинам дня. Ці обставини дають нам можливість піднести питання Західних Українських Земель, доля яких якраз тепер теоретично вирішується у зв'язку з межами будучої польської держави.

II

Західні Українські Землі перебувають нині під завойовничими окупаціями трьох держав, що є ворожими для Вел. Британії, Канади й Америки; згаданими ворожими державами є Німеччина, Мадярщина та Румунія.

Німеччина захопила Галичину, Холмщину й Волинь, Мадярщина — Карпатську Україну, а Румунія Буковину.

Ідучи за загальним прикладом окупованих тоталітарними завойовниками країн, українці могли б негайно створити свій уряд на еміграції, увійти в кооперацію з урядами демократичного бльоку — „Злучених Націй”, створити національні військові частини і брати участь у загальній військовій акції проти окупантів.

Страшна думка! — дехто скаже. Ні, страшна наша кволість — треба сказати. Бо коли ми цього не робимо, то виникає таких два наслідки: перший — що демократичний блок не бачить нашого існування, а наші сусіди, не зустрічаючись з нашою державницькою акцією, готовляться спокійнісенько ділитися нашими землями і нашим народом; другий наслідок — ворожа нам пропаганда старається проголошувати, що українці не заявляють своїх прав на існування тому, що вони мовляв, „задоволені” з нинішньої окупаційної влади.

Інші скажуть, що наші сили замалі, щоб формувати будь-які військові частини. Так, але ми маємо приклад чехів, які не мали спромоги вирвати з рідних земель біль-

шого числа вояків, і які, все ж таки сформували свій уряд на еміграції, не зважаючи на існування уряду на рідних землях. Коли б формування українських військових частин почалося, то почався б приплив і вояків.

Цілковито інакше справа стоїть з тими труднощами, які постали б у самій праці уряду Західніх Українських Земель.

Не думаємо, щоб чеський уряд д-ра Е. Бенеша був проти такої акції українців. З чехами ми, українці, взагалі мали найкращі відносини і могли налагодити цілком добрі, щирі, приятельські основи співжиття. Але зі сторони польського уряду маємо сподіватися старої випробованої польської акції поборювання українських змагань.

Та в нашій спорі з польським урядом ми тепер не самі і польський уряд не має вже на своїм боці такого несправедного судії, яким був старий уряд Франції. Якраз ми, українці, маємо тепер нагоду поставити наш позов перед міжнародним судом, яким є тепер демократичний Бльок. Я не кажу, що наша справа легка — навпаки, наша справа надзвичайно трудна і делікатна. Але в цьому і полягає історичне завдання уряду Західної України на еміграції.

І от тут якраз виникне питання про „право”. Скажуть: чехи мали державу і втратили; їхнє право на уряд на еміграції ясне, як Божий день. Те саме і з поляками. Але українці держави перед навалою німців не мали і тому нічого не втратили (вони втратили її в боротьбі з поляками, румунами і мадярами).

Та добрі українські „адвокати” перед світовим трибуналом знайдуть не лиш в актах української визвольної боротьби, але і в архівах Великої Британії, Сполучених Держав і міжнародних конференціях, як і небіжки Ліги Націй грамоти, як тут кажуть, — „тайтели”, на українську державність на Західніх Землях.

Про це я буду говорити далі, а тут зауважу, що вся ця українська діяльність не мусить обов'язково викликати якісь голосні комплікації під час воєнного напруження, — вона може йти тихими шляхами точнісінько так, як проходили переговори про польсько-чеську федерацію і інші подібні справи, і ніяк не шкодити спільним воєнним зусиллям і творенням переможної зброї.

Але скажуть прихильники лежання на печі (бо, як сказав В. Самійленко: „Наша піч українська, то фортеця міцна!“): Та нащо нам порушувати справу Західніх Українських Земель, коли ми „соборники” і маємо стояти непохитно на постулаті єдиної соборної України!

Цілком зрозуміло, що кожний українець має бути соборником, бо ідея об'єднання всіх українських земель в одну державну цілість є нашою найвищою державницькою метою, точнісенько так, як це є у кожного іншого свідомого народу . До цієї мети ми маємо прямувати і покладати всі зусилля на її здійснення. І якраз зусиллями освободження кожної частини української території, крок за кроком, при кожній нагоді, шляхом неперервної праці і змагань, ми можемо дійти до соборности. Але ніяк не в спосіб лежання на печі і очікування, що Україна — соборна і неділима — в один „щасливий” день повстане в повній могутности.

Якщо ми придивимось до історії кожної з існуючих більших держав, то побачимо, що вони творилися ступнево, часом дуже довгою працею. Прикладом цього може бути хоч би та сама Німеччина, об'єднання якої закінчилося аж в році 1871, або Італія, що змогла прилучити до себе самий свій осередок — Рим в тому ж самому році, в зв'язку з розгромом Франції. Те саме було з Болгарією, яка заіснувала лише з половиною своїх земель, а за деякий час, досить короткий, змогла прилучити до себе другу частину — Східню Румелію.

Дуже можливо, що в самім нашім процесі удержавлення Західніх Земель з'явиться нагода об'єднання більшости, або і всіх українських земель. Тоді наша підготовча праця не тільки не принесе шкоди, а навпаки прислужиться до загального діла. У всякім разі наше міжнародньо-політичне поле треба орати, і то нам самим, бо як не будемо орати ми, то прийдуть інші плугатарі, сусіди, і пооруть наш переліг. У міжнародньому житті є закон такий самий, як і в природі: не може існувати порожнечі — держава ліпиться тісно до держави, і там, де місцевий нарід не спромігся на будову своєї держави, залишився, так сказати, в порожнежі, там сусідні держави поширюються так, щоб зліпитися межами над тілом такого недержавного народу.

Я знаю, що багато з українців чекають, що „Україна сама собою зробиться”. То правда, що будівничий Італії прем'єр Піємонту, Кавур, сказав те саме, — що „Італія сама собою зробиться”, але він сказав це щойно тоді, коли використав першу нагоду злуки лиш деяких італійських провінцій, себто після перших тяжких кроків будови державности свого народу.

Певне число людей надіється на те, що кордони Советського Союзу посунуться щонайменше до західніх кордонів української етнографічної території, себто до Сяну, і тоді всі українські землі будуть злучені.

Залишаючи на боці питання про характер „українсько-советського співжиття” (бо в цій статті ми не маємо його обговорювати), питаємо себе: чи можемо ми бути певними, що знову не трапиться якийсь новий Рижський договір, яким Західні Українські Землі будуть відкраєні від Східніх Земель?

Те, що ставало можливим в минулому, те є можливим і в майбутньому. Навіть з самою найкращою вірою в майбутнє і в те, що „хтось” нами буде опікуватися і за нашу волю стояти, ми мусимо самі на себе працювати і в першу чергу самі за себе дбати, бо таки наша власна шкіра ближча до нашого тіла, як до когось іншого, може дуже доброго, могутнього і справедливого.

Ми, щодо наших Західніх Земель, маємо бути в такому становищі, що коли піднімається питання про федерацію прикарпатських (так скажемо) держав, то щоб ті, які це питання піднімають, вважали неможливим планувати такої федерації без українського, рівноправного іншим, складового елемента в ній. Наприклад, можна говорити про Чесько-Українську федерацію з границями на Сході, близькими чи далекими, про Польсько-Українську федерацію з такими ж границями, про Чесько-Українсько-Польську федерацію . . . Але неможливо говорити про Чесько-Польську федерацію з певним границями на Сході, поминувши українців, бо між поляками і чехами і на схід — українські землі.

Щоб український елемент не був ігнорований, щоб через тіло українського народу не переступали чоботи наших сусідів, треба державного представництва Західних Земель не як „зради єдності” українського народу,

а якраз навпаки — для захисту і оборони життєвих інтересів його в тих політичних обставинах, які переживаємо.

III

З міжнародно-правного боку становище Західньо-Українських Земель є відмінним від інших частин України. По-перше, вони мають окрему правну історію, по-друге — вони є цілковито під окупацією тих держав, які є ворогами Великої Британії і Америки.

Перша обставина — окрема правна історія дає можливість нам ставити питання державности Західніх Українських Земель негайно і дає нам всі міжнародно правні аргументи для підпертя такого ставлення. Друга обставина — цебто повна окупація Західніх Земель Німеччиною, Румунією і Мадярщиною, дає нам, поруч цих правних основ, політичні підстави до негайної акції у справі Західніх Земель.

Навіть малоцивілізовані народи надають праву великої ваги. Тисячами років у різних народів різними способами вироблялися і утримувалися певні правні приписи. Глибока повага до припису права лежить у душі народніх мас. Навіть у біблійних часах народи мали постанову, якою заборонялося захоплювати чужу землю (Досліди Ренана і Вгілера); в арабів і монголів були сталі, досить гуманні, правила війни (досліди Леонтовича). У старовинних народніх звичаях лежить тверда основа права.

Тепер, коли ми придивимося до практики в останніх десятках років Великої Британії, то побачимо в ній скрізь велику повагу до права. Навіть, коли в роках 1919-23 рішалася бувшою Антантою доля Галичини, то Велика Британія була проти безправного рішення; її впертість була зломлена брутальним тиском клемансівської Франції.

Але малоосвічені політики звичайно відкидають право. Забувають, чи недобачають, що дві великі моральні сили вже зробили для України те, чого ще військова сила не змогла зробити. Ці дві сили — наука і право.

Праці українських учених за останніх сто років викопали Україну „з гробу”, в який її закопали такі чинники: московська політика й наука та польська політика

й наука. Наші вчені — Максимович, Куліш, Костомаров, Драгоманов, Стороженко, Єфименко, Лазаревський, Антонович і інші — своїми працями воскресили українську історію із мертвих, а особливо проф. М. Грушевський довів перед цілим світом державне існування українського народу. Ця перемога науки була така рішуча, що вже ніхто поважно не посміє заперечувати історичної державної самобутності України. Сила науки перемогла. Таку ж силу має і право. Воно йде впарі з наукою і робить свій глибокий вплив на мислення цілого культурного світу, а мислення визначає й діло. Правні досліді українських учених — Р. Лашенка, С. Шелухина, М. Лозинського, О. Ейхельмана, Дністрянського і інш. — доповняють велику працю українських істориків.

Беручи до уваги лише brutальні політичні факти, деякі політики кажуть, що в міжнародньому житті рішає **лише сила**. Коли б було так, тоді всі ті, що в даний час не мають сили, мусять залишити всякі надії на будучність. У теперішній час сили не мають норвежці, поляки, чехи і . . . українці. Але вони не лягають у порох під ноги переможця, бо вони . . . мають **право**. Лишень тоді сила не тільки ломить, але і виносить **сталу перемогу**, коли за нею не стоїть право. Загарбання окупантів не обертаються в побут, бо не можуть створити права. Право має в собі моральну основу, основу правди і справедливости. У душі людини, навіть найгіршої, є почуття безсмертного закону моралі, правди. Найbrutальніший завойовник **завжди** пробує оправдати себе правом, знайти в кінці-кінців компроміс між своєю силою, а волею переможених. Інакше його посідання раніше чи пізніше впаде, бо пригнічена мораль (правда, право) в кінці-кінців витворить відпорність великої вибухової сили. Цим самим пояснюється і наше власне відродження.

Розуміється, що збройна сила має кольосальне значення. Вона одна, коли є переважаючою, може досягати поставлених цілей на певний час. Але якраз тепер світ і бореться проти такої **голої**, морально неоправданої (значить — безправної) сили; світ бореться за рівновагу між народами, і в основу своєї боротьби кладе **право**, себто справедливість для народів, як конечну підвалину мирного співжиття народів.

І коли б, ми, українці, навіть мали велику збройну силу, то всеж, з одного боку, вона була б замалою впорівень до збройних сил інших народів, а з другого боку ми всеж мусіли б доказувати наше **право** на вжиття цієї сили. Отже, право лежить в основі народніх і міжнародніх стосунків. Для нас, українців, в цей історичний момент, право є тією могутньою зброєю, якою ми можемо негайно себе боронити і з якою ми можемо негайно на міжнародній арені виступити.

Щож таке є **право** і які правні обставини наших Західніх Земель?

У цій статті я не можу робити якогось викладу філософії і характеристики права, а лише скажу те, що конечно потрібно сказати. Правна норма (припис), якій люди підлягають без обурення, є завжди, як кажуть учені правники, етичним мінімумом, себто такою мірою справедливої конечности, яка забезпечує відносини двох або більшого числа сторін. Отже, в кожному правному приписі є така міра справедливости. Наприклад, найпростішою правною нормою є звичай між людьми давати один другому дорогу при зустрічі. Тут є міра справедливости для обох сторін. Ніколи не стане правом несправедливий припис, напр., що лише одна людина з тих двох має завжди уступатися з дороги. Такий припис може бути лише насильством дужчого. От тому то всі несправедливі норми права повідмирили з життя, і в наш час правом є лише справедлива норма, або компроміс між двома інтересами.

Міжнародне право, яке почало для модерних часів будуватися з року 1648, має в основі згаданий етичний мінімум, себто міру конечної справедливости. Воно будувалося ступнево шляхом компромісів між інтересами держав, як ось право товариське, засноване на згоді сторін взаємно поступитися своєю владою. Хоч воно багато разів порушувалося, але світ завжди повертався до права, і це є цілком логічний розвиток історії. Ті, що порушували міжнародне право, мусіли в кінці-кінців платити за це, покутувати. Пригадаймо, що Польща (як це сказав Лойд Джордж у своїй праці „Правда про мирові договори” з року 1938) була „одною з найгірших порушників” права: вона нарушувала кордони, робила напади,

не виконувала приписів про національні меншості і т. д. І справедливо писала канадійська газета „Фрі Прес” (Вінніпег) в часи перед німецькою агресією, що Польща буде гірко жалувати, що нехтувала і топтала те право, оброня якого прийдеться їй шукати.

Коли я говорю тут про право, то маю на думці право позитивне, себто таке, що вже встановлене певною згодою держав. Лише на таке право можна покликатися в легальних суперечках, і лише воно є зобов'язуючим. Бо люди знають ще права природні, моральні, історичні і т. д. На такі права так само покликаються, і в тому є рація, але вони не є зобов'язуючими, бо вони не є наслідком законодавства держав, себто їх не введено шляхом згоди, що мала б бути в той чи інший час зарековдованою.

На той час, коли закінчувалася Перша світова війна, були чинними такі приписи міжнародного права щодо національностей:

- а) Право революції проти чужої влади (зафіксоване, між іншим, щодо Греції, Бельгії, Сербії, Італії й інших).
- б) Право на плебісцит, себто опитування населення.
- г) Право на оптацію, себто вибір державної приналежності.

До цих трьох головних прав при встановленні миру 1919 р. було проголошено і прийнято державами (так званім Міжнароднім Союзом) такі нові правні норми:

- а) Недопущення насильства при встановлюванні нової державної влади.
- б) Право кожного народу і племені на державне самовизначення.

Ці правні норми склали основу декларацій американського президента Вілсона, і вони стали міжнароднім законом тому, що вони були прийняті всіма державами за основу миру і були вписані в міжнародні трактати та в статут Ліги Націй. Ці норми є прийняті цілим світом, за винятком бувшої Росії, що перетворилася в Радянський Союз. Отже ці норми були і є обов'язковими для всіх держав, включаючи Польщу, Румунію, Мадярщину.

Пізніше й Радянський Союз прилучився до них фактом свого вступлення в Лігу Націй.

Таким чином Західні Українські Землі, що залишилися свободними з розпадом Австро-Угорщини і відходом російського кордону на Схід, дістали право на самовизначення щодо свого державного існування. Ніхто — ні Польща, ні Румунія, ні цілий Міжнародний Союз — не міг втручатися в свободну волю населення цих земель, а навпаки — влада Міжнародного Союзу: Мирової Конференції, Ліги Націй, Міжнародний Суд мусіли допомогти українському народові встановити свою власну демократичну державу і дати їй захист від нападів сусідніх держав.

Тим часом сама Мирової Конференція почала нарушувати право в той спосіб, що вже без опитування населення Буковини прилучила цю українську землю до Румунії (артикул 56 Сен-Жерменського договору). Трагічно йшла справа з Галичиною. Мирової Конференція спочатку не мала жодного вагання щодо виконання приписів права відносно Галичини. Напр., коли Польща виступила збройно проти Української Західньої Республіки, то амбасадор Сполучених Держав Америки в Швейцарії звернувся листом до українського уряду в імені президента Вілсона. У цьому листі, закликаючи українців на перемир'я з поляками, амбасадор США запевняв, що українцям без сумніву будуть забезпечені їх права.

Але Америка усунулася від європейських справ, а провід там перебрала Франція на чолі з ворогом права народів, Клемансо, який визнавав лише брутальну силу, і таким чином право українського народу було віддане на поталу брутальній військовій силі завойовників. Від цього моменту, властиво ж від часу усунення президента Вілсона з європейських конференцій й „умиття рук” Великою Британією, під неперервним тиском Франції, почався упадок поваги до права і зріст загарбницьких настроїв і акцій. Моральна основа співжиття народів — себто правна норма, що має в собі той мінімум справедливості — уступила місце самоволі політичних потентатів, більших чи менших. І це не пройшло для них безкарно: найбільший з тих європейських потентатів, Франція, найдорожче заплатила — своєю свободою. Я не хочу сказати цим, що на неправді, вчиненій Західній Україні,

завалилася Європа, але тим першим кроком було відки-
нено саму основу кооперації і рівноваги між народами
та правної контролі. Зросли всі фашистівські держави, а
демократичні сили розвалені.

Унаслідок всього того справа Західніх Українських
Земель залишилася аж до цього часу нерішеною в прав-
ному порядку; український, так би мовити позов, зале-
жався по міжнародніх судах аж до нинішнього дня; право
українського народу на державне самовизначення і сво-
боду, що були проклямовані міжнародніми постановами
ще 1919 року, так і досі не здійснено. Воно конечно му-
сить бути здійснено тепер, коли ті справи знову прийшли
на чергу.

IV

Як було вже згадано вище, право Українських Захід-
ніх Земель на **самовизначення**, себто державну незалеж-
ність (коли щодо цього населення виявить свою волю),
проклямоване новими нормами міжнароднього права, що
прийняті в основу замирення і реконструкції світу після
першої світової війни. Ті норми вписані до Версальського
трактату і до статуту Ліги Націй. За виконанням цих норм
мали доглядати Ліга Націй та Міжнародній Трибунал
(Суд). Ці норми хоч і були порушені, але вони не зни-
щені, бо насильство не може знищити права. А право
це існує.

Згідно з цими нормами міжнароднього права, Захід-
ні Українські Землі підлягали рішенню, перше за все,
конференції великих держав, потім Ліги Націй, а на остан-
ку Міжнароднього Трибуналу. Конференція великих дер-
жав ніколи цієї справи остаточно не вирішувала: вона
робила певні кроки в напрямку вирішення, а саме: висла-
ла міжнародні комісії для полагодження спору між Ук-
раїною й Польщею (комісії Бартеlemi, що запропонувала
перемир'я 28 лютого 1919, та генерала Боти, що за-
пропонувала перемир'я 12 травня 1919 р.), ухвалила до-
зволити Польщі окупувати Сх. Галичину, з забезпечен-
ням національного самовизначення — 25 червня 1919 р.,
щоб оборонити Галичину, як сказано в самій постанові
конференції, „від большевицьких банд” (*bandes bolche-
vistes*). Пізніше Конференція визнала Галичину окре-

мою державною одиницею в договорі з Польщею, підписаному в Севрі 10 серпня 1920 р. На цьому можна сказати закінчилися спроби Конференції Держав (*Conseil Supreme* — Найвища Рада) розв'язати справи Галичини, бо рішення так званої „Ради Послів” 15 березня 1923 р., про включення Галичини в склад Польщі, не має правового характеру, — те, що Конференція Держав не встигла вирішити, мала вирішувати Ліга Націй, яка вже була чинною. Цей неправний акт „Послів” (Франції, Британії та інш.) мав бути заскаржений до Ліги Націй. Та, на жаль, не було кому цього заскарження зробити, бо його могла внести лише одна з могутніх держав, членів колишньої Конференції, і то єдино Америка. Вел. Британія, будучи під тиском Франції, що лякала Британію навалом більшовиків, зайняла пасивне становище, хоч і довго не погоджувалася на польські насильства. Про свою перемогу над Вел. Британією хвалився в французькому парламенті Шорж Клемансо ще 23 грудня 1919 р., коли Конференція Послів 21 листопада 1919 запропонувала дати Галичину Польщі під опіку на 25 років (Польща відмовилася). А про те, як повелися поляки з Вел. Британією, свідчать спомини бувшого польського міністра Грабського, який каже таке:

„Щоб урятувати важніші справи, Падеревський мусів прийняти зобов'язання перед Лойдом Джорджем, що дивізії війська ген. Галлера . . . не будуть вжиті проти українців у Східній Галичині. Він телеграфував про це не до уряду, а до мене, як голови закордонної комісії. Отже я мав нагоду взяти всю відповідальність на себе, щоб не виконати бажання прем'єра Великої Британії”. (Надруковано в „Денному Кур'єрі” у Львові, 10 серпня 1930 р., ч. 234).

Отже справа Галичини залишилася по цей день не вирішеною інституціями права, а затоптана була насильствами і крутіємством.

Коли б Америка не була відтягнута з Ліги Націй, то напевне вона піднесла б цю справу, і Західні Українські Землі були б державою. Відомо, що бувший президент Вілсон був за державність Українських Земель. Тепер уже й Америка бачить шкоду від свого виступу з Ліги і „вмиття рук” від європейських справ. Під проводом близько-

зорих політиків американська опінія відвернулася від свого великого провідника на шляху демократії і справедливого співжиття народів, що ним був Вудро Вілсон; та вже він був тоді на смертнім ложі. Продовжувач його ідей, новий кандидат на президента, Джеймс Кокс, був „з громом” повалений на виборах, і вся Америка тішилася.

Тим часом континентальна Європа повернулася на шлях безправ'я. Ліга Націй два рази відмовилася розглядати справи Галичини, — 27 вересня 1921 р. і 22 вересня 1922 р. під тим претекстом, що ту справу мають розв'язати великодержави. Ще перед тим Ліга Націй ухилилася від розгляду скарги президента Західньо-Української Національної Ради на Польщу, але її постанова таки має велике правне значення для нас, а саме: 23 лютого 1921 р. на засіданні в Парижі Рада Ліги Націй видала таке рішення: „1) Постанови мирового договору про права національних меншостей в Польщі не можуть бути примінені супроти Галичини, бо вона лежить поза границями Польщі. 2) Постанови про виконання мандатів і контролі Союзу Народів над мандатарем не можуть бути примінені супроти Галичини, бо Польщу не наділено мандатом для адміністрування цією країною. 3) Не можна також прикладати до цього випадку приписів Газької Конвенції, бо в тому часі, коли була заключена ця Конвенція, Польща ще не існувала як держава. 4) Польща являється тільки фактичним мілітарним окупантом Галичини, якої сувереном є держави Антанти”.

Отже цією постановою і Ліга Націй признала, що Галичина є окремою від Польщі державною одиницею.

Що з насильним захватом Польщею Західніх Українських Земель культурний, правно-чинний світ і тепер не погодився, і що брутальне порушення елементарних норм міжнароднього права викликає огиду й обурення провідників великих держав, — про це свідчить голос старого Лойд Джорджа, який в останні роки є сумлінням британського політичного світу. От що він сказав у відповідь на напад польського посла в Лондоні, Едварда Рачинського, на його статтю в **Sunday Express**: „У своїй статті я бажав зробити ясным те, за що саме ми воюємо і за що не хочемо воювати в цій коштовній війні. Я дуже бажав показати, що в цій війні, такої незчислимої широти та таких великих жертв, ми боремося не для того,

щоб загнати назад під польське кермо народ іншої раси, який прототиввся тому, а був насильно загнаний в ярмо польською зброєю; ми боремося не для того, щоб відродити той режим, який збанкрутував у тяжку годину, але ми кидаємо в боротьбу всю нашу силу й вагу за права і свободу вільних і незалежних народів, що були підкорені, один за другим, під жорстоке ярмо безоглядної агресії". (Передруковано в „Фрі Прес“, Вінніпег, 28 вересня 1939 р.).

З цими золотими словами Давида Ллойда Джорджа справа Західніх Українських Земель має бути тепер уже на черзі дня.

**
*

Те, що ми говорили вище, відноситься до Східньої Галичини. Справа Буковини не має такої довгої трагічної історії. Буковину насильно відірвала Румунія від Західньої Української Республіки в листопаді 1918 р., але цей захватницький акт було ніби „легалізовано" договором великих держав (Антанти) з Австрією в Сен-Жермен 10 вересня 1919 р. в той спосіб, що Австрія відмовилася від Буковини на користь Румунії (арт. 59). Тут уже порушником права була сама Антанта, бо буковинців про їх волю цілковито не питали.

Карпатська Україна мусіла, після захвату поляками Галичини, злучитися з Чехословаччиною, яко автономна держава. Права її вписано в міжнародній договір Антанти з Чехословаччиною 10 вересня 1919 р. З того часу правне її становище змінилося з проголошенням незалежності, а потім мадярською окупацією. Питання її чисто політичне, — вирвати з ворожих рук.

Волинь і Холмщина були поза зором Версальської Конференції. Вони стали жертвою завоювання в пізніших агресіях, а тому, що проголошене право самовизначення є загальним і чинним, вони мають користати з нього, будучи при тому частиною єдиного українського народу на Західніх Землях.

Тому то в нинішніх обставинах усі окремі частини Західніх Українських Земель складають собою територіальну і національну (етнічну) єдність з тим самим правом на державне самоозначення волею свого народу. А воля

його була авторитетно і категорично виявлена в проголошенні Західньої Української Республіки 19 жовтня 1918 року Українськими Національними Зборами, в постанові Українського Краєвого Комітету на Буковині, створеного 25 жовтня 1918 р., про злуку з Україною, в постанові союму Карпатської України . . . березня 1939 р., як також в рішеннях Української Центральної Ради і Трудового Конгресу.

Це юридичне виявлення волі українського народу було скріплено кров'ю найкращих його синів і доньок у тяжкій і нерівній боротьбі за українську державність на всіх українських землях.

Отже, сумніву в волі українського народу немає. Вона є виявленою і має бути зреалізованою.

Як же вона може бути зреалізована в цей час?

Тим самим способом, яким реалізувалася воля інших поневолених народів. Коли народ на рідних землях не має спроможности говорити за себе, тоді виступають за нього його сини і доньки за межами рідних земель. Так робили греки, вірмени, чехи, поляки, жида (Палестини) і інші. Так роблять і тепер.

Я читав уже твердження одного нашого політика, що за справи старого краю можуть вступатися лише старокраєві люди з старокраєвими, очевидно українськими паспортами. Нічого зрадливішого висловити не можна як це твердження. Ні Падеревський, ні Пілсудський, ні Бенеш, ні колись Де-Валера (Ірляндія) не мали своїх національних паспортів, кожний з них мусів, в силу непереможних обставин мати інше горожанство, інші паспорти. Жодна, дійсно демократична країна, як Америка, Канада, не неволять своїх горожан залишатися ними на завжди; право вільної зміни горожанства є один з привілеїв демократії. Отже українці в Америці і Канаді можуть виконувати те, що переводили Падеревський, Масарик, Бенеш і інші патріоти своїх народів, розуміється в межах повної лояльности до Америки й Канади.

Падеревський був славний музикант, Масарик — професор, Сікорський — генерал . . . Ми, українці, також маємо тут своїх славних музикантів, професорів, генералів і т. п., які є патріотами свого народу, як були ті інші. Ми

маємо з кого творити свій національний комітет для захисту прав свого народу — розуміється, як що цього захочемо. Бо найлегше не хотіти, бож, мовляв, „ми вже не ми”, а ту роботу зробіть, як англійці кажуть, „якийсь Джордж”.

Українська Галичина є огнищем національної української Греко-Католицької Церкви. Неволя Галичини — означає знищення Церкви, яка є основою моралі і духової культури цієї великої частини нашого народу. Тому Греко-Католицька Церква в Канаді й Америці є життєво заінтересована в державності Західніх Українських Земель. Ясно, що цілий український загаль тут має там своїх братів, сестер, батьків, дітей, що походять з Галичини, не в меншій мірі заінтересований в цьому.

Буковину знову нищить румунізація, — нищить Православну Українську Церкву, культуру, все, що складає життя народу. У свободі Буковини в такій самій мірі зацікавлене православне духовенство і громадянство українців-буковинців у Канаді й Америці. Те саме треба сказати й про волиняків та холмщан. Але також це є загальна українська справа, і тому вона обходить кожного і всіх українців.

Та не час творити земляцькі комітети — буковинський, підкарпатський, чи які інші, як це було в минулому. Має бути створений Комітет Західніх Українських Земель. Він має обніматися: галичан, волиняків, буковинців, карпатців, холмщан; у ньому також можуть брати участь українці з інших земель, бо українська справа є єдина, хоч і рішення її вимагає окремих кроків.

Справу Західніх Українських Земель може взяти, після певної підготовки, і загальний Комітет Українців, але, мені здається, було б зручніше мати спеціальний комітет в тісному зв'язку з загальним. Та це є справа технічна. Головна річ в тому, щоб справа була поставлена на чергу дня. Вона буде займати центральне місце так довго, аж доки не прийде ціла українська справа в час переведення в життя атлантийських декларацій.

Тим часом Комітет Західніх Українських Земель має перевести досить складну і тяжку працю, — між іншим, зробити всі спроби полагодження добросусідських від-

носин з поляками, чехами й словаками (на еміграції), бо ці відносини неминуче мусять бути полагождені раніш чи пізніш. Якщо Комітет навіть не зможе їх полагодити, то бодай справа тих відносин буде висвітлена для будучих заходів у будуванні державности українського народу.

Від Ред. „К. Ф.” — Текст цієї статті д-ра М. Мандрики, що була написана для „Канадійського Фармера” в 1942 році, походить з архіву Автора. Вона тут надрукована тому, що за часів 2-ої світової війни це була одинока стаття, в якій покладений натиск на міжнародне право, як на той основний засіб, шляхом якого, як каже Автор, можна й треба змагати до визволення Західніх Українських Земель. Ці землі, якщо б вони стали незалежними, були б „випадовою базою” для визволення решти земель України — з Києвом.

НАС ЖДУТЬ

Нас ждуть, що знову ми прилинемо
На рідні села і міста,
Що ми ярмо з народу скинемо
І Матір знімемо з хреста.
Нас ждуть по тюрмах бідні бранці
І сплять, нас бачачи вві сні,
Щоб знов в сльозах устати вранці
І гризти ґрати навісні.
Нас ждуть в ярах і в пушах темних
Голодні й голі втікачі
І вже до гуркотів таємних
Не прислухаються вночі.
Нас ждуть в зеленій Буковині,
В Угорщині, в Галичині,
На кожнім кроці України,
Де тільки падали в борні.
Де впала крові хоч краплина,
Де тільки тихий стогін чуть,
Всі, як душа одна, єдина,
Нас ждуть.

О. Олесь

Коротний огляд історії „Канадійського Фармера”

Від. Ред. кал.-альм. „К. Ф.” — Ті матеріяли, що відносяться від початків існування „Канадійського Фармера” та його історії аж до 1963 року, були надруковані в „Канадійському Фармері”, ч. 17/1964 р. Деякі частини цих матеріялів тут подані в скороченні. А ті матеріяли, що відносяться до дальших років історії „К. Ф.”, були додані редакцією цього календаря-альманаху.

Френк Доячек — батько

I

„Березівська трійка”

Саму ідею заложення української газети у Вінніпезі належить приписати одному з членів „Березівської трійки”, або навіть їм всім, що дуже важко перевірити. Знаним є одначе факт, що „Березівська трійка”, в склад якої входили три односельчани з села Великий Березів, була першими основниками газети „Канадійський Фармер”. До цієї трійки входили такі особи: Кирило Геник, Іван Бодруг та Іван Негрич.

Один з наших піонерів описує в своїх споминах про те, що Кирило Ґеник, незвичайно освічена, мудра людина, був властиво інспектором для українських поселенців в Іміграційному Бюрі у Вінніпезі, яке установив уряд Канади. Правдоподібно функції інспектора провадив він від 1900 р. Дуже часто відвідував Ґеник українські колонії, знав дуже добре обставини життя наших емігрантів, знав всі болі і недоліки, та при тому потішав людей і давав поради. Він був великим українським патріотом, що виявляв у великій допомозі нашим людям. Ґеник перший зрозумів, яка є велика потреба українського друкованого слова для поселенців.

Його великий дім на Юклід Авеню у Вінніпезі, який дуже добре пам'ятають тисячі наших піонерів, був першим приміщенням, пораднею, читальнею і еміграційним бюро для наших людей. Хто приїхав до Вінніпегу, то в першу чергу ішов до дому Ґеника, яку то малу чи велику справу він не мав би. Вечорами, неділями йшли тут наради, засідання і т. п. Всі, хто журився і клопотався долею і недолею наших братів, сходилися до Ґеника на нараду.

Ідея видавання українського часопису у Вінніпезі набрала конкретніших форм восені 1903 року. За свідченням деяких піонерів, спомини яких друкувалися чи в календарях, чи навіть в числах „К.Ф.“, Кирило Ґеник разом з своїми односельчанами, не маючи фондів на започаткування такого діла, вирішили використати намагання, тоді ще не дуже сильної ліберальної партії здобути собі симпатії українських поселенців, та скористати з їхніх голосів при виборах і дістатися до влади, про що вони так мріяли.

„Березівська трійця” мала порадити лібералам, що найкраще буде коли для українських поселенців буде видаватися часопис. Кермуючись при тому більше патріотичними мотивами як чим іншим, цій трійці вдалося переконати ліберальні чинники, щоби вони дали на те гроші, а трійця поведе справу як видавання так і редагування.

В тій цілі вже в осені 1903 року спроваджено першого друкаря для української газети **Осипа Косового** з Нью-Йорку. Ця людина незвичайно веселої вдачі, він мабуть

прибув заскоро до Вінніпегу, бо був змушений, за свідченнями тогочасників, ще деякий час чекати і нарікати, що українські черенки не прийшли ще з Європи, а він, чекаючи на них мусить „страждати”, бо за його словами, в нього в кишенях „віють вітри, віють буйні”.

II

Перше число „Канадійського Фармера”

Якраз в половині листопада 1903 року появилось перше число так довго плянованої і очікуваної газети, під назвою „Канадійський Фармер”.

Перше число, зложене друкарем Осипом Косовим ручно, мало 4 сторінки. Передплата на нього виносила 1 дол. на рік, а тодішня адреса була Поштова скринка 82. Друкувався в тій час „К. Ф.” в будинку при 259 Фавнтейн Ст.

Першим редактором був Іван Негрич, але з опінії тогочасників виглядає, що більшість писаного відповідало стилеві Бодруга, одного з „трійці”. Бодруг числився в тому часі найкращим журналістом поміж „трійкою”.

Перші числа часопису розійшлися блискавкою по Канаді, особливо на Заході. Українські поселенці з великою жадобою, насолодою і радістю хватили в руки це перше українське друковане слово на цьому терені. Очевидці переповідають, що хто був неписьменний купував газету та ніс письменному, щоби він йому прочитає, часами винагороджуючи за цю послугу „письменних”. Люди на „преріях” Саскачевану в різних закутинах, оповідали, що багато з них навіть з сльозами в очах зустріли цю першу газету, уважали її такою рідною, якби члена своєї власної родини.

Ясним доказом впливу газети на розбудження як національної свідомости так і бажання освіти, знання, нехай послужать такі факти про організування українських товариств, читалень, освітніх осередків. Першу читальню ім. Т. Шевченка організовано у Вінніпегу 1906 р., а вплив „К. Ф.” бодай посередній, якщо в деяких випадках не безпосередній, був дуже великий і замітний.

Про вплив „К. Ф.” не один раз згадував і покійний вже суддя М. Стечишин, який в розмові з нами ствердив,

що під впливом „К. Ф.” він на спілку з іншими: Петром Цимбалом і Миколою Каменецьким зорганізували 1907 року товариство „Воля” в Нанеймо, Британська Колумбія.

Для ілюстрації наводимо кілька уривків з „К. Ф.”:

III

18 січня 1906 р.

„. . . Браття українці, газета котра хоче піднести вас з упадку, хоче зробити вас просвіщенними, хоче навчити вас як маєте шанувати свою народність, свою мову, письмо і пісню, словом хоче на всегда зробити вас українцями і охороняти від винародовлення” . . .

IV

1 березня 1906 р.

„Тепер заходить питаннях як ваші дітоньки тут у Канаді ростуть і ховаються. Богу дякувати мають хліб біленький, мають доволі молока і мяса, тай мають декотрі добрий заробок і красно вбираються . . . Але чи ви дорогі сестрички, стараєтеся про те, аби ваші дітоньки побирали корм духовий, науку, що вашим діточкам конче до життя потрібно? . . .

О, наші українські матері, уважайте на ваші діти, шліть малих до школи вчіть їх дома, давайте їм добрий примір життя християнського, витлумачуйте їм засади святої віри і нашу історію України”.

Коли взяти до уваги, що в тому часі навіть наше церковне життя не було задовільно розгорнуте, щойно починало організуватись, то праця „К. Ф.” на правду була дуже великою і мала дуже велике значення в рядах нашої поселеної громади.

Зміна редактора „К. Ф.”

В місяці травні 1906 року редактором „К. Ф.” став студент університету Осип Магас. Близьче про причини відходу Негрича невідомо. З приходом нового до того молодого і дуже енергічного редактора, збільшено об'єм газети до 6 сторін.

Ілюстрований Календар - Альманах

КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА

НА 1969 РІК

Заголовна сторінка обкладинки ювілейного календаря-альманашу „Канадійського Фармера”, виданого в 50-річчя проголошення Соборности України.

Обрамуння навколо Тризуба складається з місцевих гербів усіх земель України.

Після дещо більше як пів року, бо на весні 1907 року новий редактор вводить на сторінки газети слово український, українець, на місце дотеперішніх висловів русин, „рутенієн”, що було прийнятим в Канаді поміж поселенцями.

Коли в липні 1907 року О. Мегас виїхав на короткий час, то його місце заняв Гнат Пляцко. Та поїздка мабуть захопила О. Мегаса виїхати з Вінніпегу, бо вже 9 квітня 1908 року він таки покидає редагування газети та переїжджає до Саскачевану.

Від цієї хвилини головним редактором „К. Ф.” стає З. Бачинський. Один рік і один місяць редагує він „Канадійського Фармера”, бо вже 9 квітня 1909 року перебирає від нього редагування співпрацівник редакції Аполінарій Новак.

За кілька місяців, в дні 25 червня 1909 року як друкарня так і редакція газети переноситься до нового приміщення при 287 Селкірк Авеню. Багато клопотів з переносуванням, багато турбот з улаштуванням на новому місці. Однак газета появляється нормально. На початку 1910 року збільшено передплату „К. Ф.” з 1 дол. до 1.50 дол. нарік.

Новий редактор „К. Ф.” А. Новак несподівано покидає редагування в дні 19 квітня 1912 року, виїжджаючи з Вінніпегу. Його пост перебирає Юліян Ситник, однак вже 15 січня 1913 р. А. Новак назад повертається до редагування „К. Ф.”, щоби остаточно таки покінчити з газетою 7 травня 1913 р. Редакторський стілець переходить до тодішнього учителя О. Г. Гикавого.

V

Новий видавець „Канадійського Фармера”

До 1 листопада 1914 року формальним видавцем „К. Ф.” була „Кенеді Норт Вест Паблішінг Компані”. Цього ж дня ця компанія оповістила, що видавництво переходить в руки Френка Доячека. Повідомляючи про це компанія сказала, що основниками „К. Ф.” були: К. Генік, І. Негрич, Й. Дима, І. Бодруг і Теодор Стефаник.

З цією датою офіційно, формально і правно перебрав в свої руки видавання „Канадійського Фармера”

Френк Доячек, який вже наступного року процесом поліпшення і поширення видавництва, переносить як друкарню так і видавництво до нового приміщення при 903 Мейн вулиці. Сталося це 1 грудня 1914 р.

Через цілих 12 років роблено набір друку руками для „К. Ф.". Френк Доячек почав думати про те якби то уліпшити видавання, прискорити. В той час, коли то в Європі почала розгарятися Перша світова війна, газета почала щораз більше поширюватись, приносячи вістки про війну та політичні події в світі. 22 січня 1915 року вперше видано „К. Ф." способом лінотипного складання друку. Модернізація примусила видавництво перенестися до нового приміщення, що зреалізовано в червні 1916 р. Перенесено на нову адресу 852 Мейн вул. З місяцем січнем 1917 року піднесено передплату на 2 дол.

Цей 1917 рік був замітним в житті газети. На допомогу її видано 9 лютого перший календар-альманах „К. Ф.", який коштував тоді 50 центів.

Уліпшення та велике зацікавлення українськими поселенцями газетою „К. Ф." примусили видавця збільшити газету до 12 сторінок. До того часу вже почало появлятися 8 сторін друку, але з введенням лінотипного способу складання друку не було великих труднощів в збільшенні сторінок. Це було остаточно реалізовано з днем 23 листопада 1917 р.

Також 1917 рік приніс великі зміни в Європі. Настала революція в Росії, заворушились марксист-комуністи. За їхніми стараннями появились тоді в Канаді комуністичні видання, такі як газета „Робочий Народ".

З причини неясного становища в Європі та ворожого пропаганди комуністів, уряд Канади заборонив друковане слово в українській мові в Канаді. З цієї причини в дні 27-28 жовтня 1918 р. появилсь „Канадійський Фармер" в польській мові. Також наступне число газети з датою 1 листопада 1918 року появилсь в польській мові інформуючи своїх читачів про причини того, як також заповняючи свої сторінки вістками з рідних земель, на яких в тому часі творилось самостійне життя.

На пряму вимогу видавців і редакцій чотирьох тоді існуючих українських часописів в Канаді: „Канадійського

Фармера”, „Українського Голосу”, „Канадійського Русина” і „Ранку” які створили з-поміж себе комітет канадійський уряд зніс заборону, однак домігся, щоб весь матеріял друкований був в двох мовах англійській і українській. Тому то число з датою 8 листопада 1918 року появилось в двох мовах. Така двомовна газета виходила аж до 4 квітня 1919 року. В тому ж самому році в місяці червні не вийшло чотири числа газети з причини великого загального страйку робітників у Вінніпегу.

З своєї дотеперішньої адреси перенісся „К. Ф.” на нове приміщення при 120 Кінг вул. в дні 8 листопада 1919 р.

IVI

Нові власники видавництва в 1929 році

Френк Доячек вирішив відпродати своє видавництво новозорганізованій компанії, яка назвала себе „Нешенел Прес”. Президентом цієї компанії став Г. Курдидик, начальним редактором О. Г. Гикавий.

Вже в березні 1929 року, то значить після трьох місяців відколи газета дістала нових власників, збільшено „К. Ф.” до 16 сторінок. Відкрито нові відділи в газеті: літератури і мистецтва, жіночий, гумору і сатири та науки і повісти.

Новими кореспондентами-співпрацівниками стали д-р О. Мегас, Марія Дима. Появилися в тому числі дописи, карикатури „Штіфа Табачнюка”, рисовані Я. Майдаником.

Точно за один рік, тобто 13 березня 1931 року „К. Ф.” починає виходити два рази на тиждень аж до вересня 1931 р. коли то знову вертається він як тижневик з 12 сторінками друку.

Великі матеріяльні недомагання ніяк не були доможними у видаванні газети новими власниками. Потягнувши і то вже ледве, ледви видавання газети до 23 січня 1932 року, видавці передають назад все до рук Ф. Доячека. З редакції відходить В. Біберович і Д. Будка. Начальним редактором на дальше остається О. Г. Гикавий, щоб тягнути редакторство до вересня 1932 року. З тією датою він відходить, а на його місце приходить д-р Т. Дацків.

Наступає велика економічна криза в Канаді звана „депересією”. Брак праці, безробіття, голод і холод охоплює тисячі людей, які мандрують з кінця в кінець Канади різними способами і дорогами, в пошукуванні за працею і харчами.

В тому часі знижено передплату „К. Ф.” з \$2.00 на \$1.50, через кризу. Така знижка тривала аж до 1 жовтня 1938 року. Тоді життя людей було важким, так як і існування газети. Безперебійно вона виходила однак люди не мали чим за газету платити, була велика криза.

Добре редагування газети Т. Дацковим вдержує її популярність серед виголодного, збідованого населення. Вів редакцію Т. Дацків до 19 березня 1941 року, передаючи її в тому часі д-р К. Андрусишинові. Повні три роки д-р Андрусишин редагував „К. Ф.”, а відходячи на державний пост залишив редакторство, передаючи його в руки знову давнього вже редактора О. Г. Гикавого, який повернувся 6 грудня з Оттави, після кількالكітньої служби в департаменті цензури. Та не довго довелося О. Гикавому побути разом з „К. Ф.”. В молодому відносно віці, бо на 59 році життя помер він 4 травня 1945 року в своєму домі при 710 Алфред Аве.

Ф. Доячек покликає на пост редактора брата покійного, Михайла Г. Гикавого.

З причини збільшення коштів видавання газети передплату поступово підноситься до 2 дол., а опісля в 1951 р. до 3 дол.

День 20 квітня 1951 р. був трагічним днем для видавництва „К. Ф.”. В тому дні помер його власник, довоглітній видавець Ф. Доячек у віці 71 років. Видавництво перебирає остаточно молодший син Ф. Доячека Чарлс, який до речі вже вів довший час видавництвом в часі хвороби батька, хоч під його вказівками.

Збагачення редакції новою фаховою силою

1 липня 1951 року редакція „К. Ф.” збагатилася значною фаховою силою в особі ред. Петра Пігічина, який обняв з тим днем пост співредактора.

Прибув він з Великої Британії, де до того часу був одним з редакторів-основників газети „Українська Дум-

ка", мав свою власну друкарню та видавництво, та вів видавничу діяльність з самого початку перебування нової еміграції українців на терені Великобританії. Вирішив він однак передати все в інші руки, а сам виїхав з Лондону до Канади, де у Вінніпегу запропоновано йому взяти участь в редагуванні „Канадійського Фармера”.

50-ліття „Канадійського Фармера” відсвятковано 20 листопада 1953 р. З тієї нагоди видано спеціальне ювілейне число на 24 сторінки, з привітаними мужів Канади і урядових чинників, як також з багатою і широкою кількістю історично-довідкового матеріалу.

В місячі травні 1954 року видавництво під управою молодого Чарлса Доячека перенеслося до власного будинку при 462 Гаргрейв вулиці, де знаходиться воно до сьогодні.

Дуже болючою втратою для видавництва „К. Ф.” була смерть управителя друкарні „К. Ф.” Йосипа Цапаровича. Він був одним з перших українських друкарів в Канаді, а в друкарні „К. Ф.” працював від самого початку. Ця людина дуже добросердечного характеру, знала прекрасно свій фах та дуже старалася по приятельськи жити з усіми. Під його вмілим керівництвом друкаря „К. Ф.” працювала взірцево, ніколи газета не виходила з опізненням, все було як слід пляноване і підготоване. Хоч теоретично не мав він дуже високої освіти, однак мав таку велику практику, набуте життєве знання та при тому вроджені здібності, а це дозволяло йому так вміло вести велике видавництво.

Від дня 11 вересня 1961 року колегіяльно П. Пігічин і М. Г. Гикавий почали редагувати „К. Ф.”. Їхня спільна дія тривала до листопада 1961 р. В тому часі М. Г. Гикавий відходить взагалі від редакції „К. Ф.”, щоб обняти учительську посаду в одній із шкіл у Вінніпезі.

Головним редактором часопису стає Петро Пігічин.

VII

„К. Ф.” власністю Видавничої Спілки „Тризуб”

У березні 1966 року Петро Пігічин відійшов від праці в „Канадійському Фармері”. З того часу аж до 1973

року головним редактором „Канадійського Фармера” був М. Р. Шкавритко. Тим останнім числом „Канадійського Фармера”, що було видане під редакцією М. Р. Шкавритка було число за 1 жовтня 1973 року. З того часу М. Шкавритко вже не працює в „Канадійському Фармері”, якого 2 жовтня купила Видавнича Спілка „Тризуб” у Вінніпезі. Унаслідок зміни власника, в „Канадійському Фармері” настала нова Адміністрація й нова Редакція.

Те перше число „Канадійського Фармера”, що вишло в Видавничій Спілці „Тризуб” — це було його число за 8 жовтня 1973 року.

У РЕСТОРАНІ

Підходить п'яний офіціант (кельнер, „вейтор”) до столика п'яного гостя:

— Що ви мали, пане? Біфстейк? — питає його.

— Мав біфстейк, — каже той.

Офіціант:

— Добре... Біфстейк — два доляри. „Водку” мали?

Гість:

— Водку мав... Два чи п'ять килішків...

Офіціант:

— Біфстейк і водка — разом 10 долярів. А шампанське мали?

Гість:

— Не мав...

Офіціант:

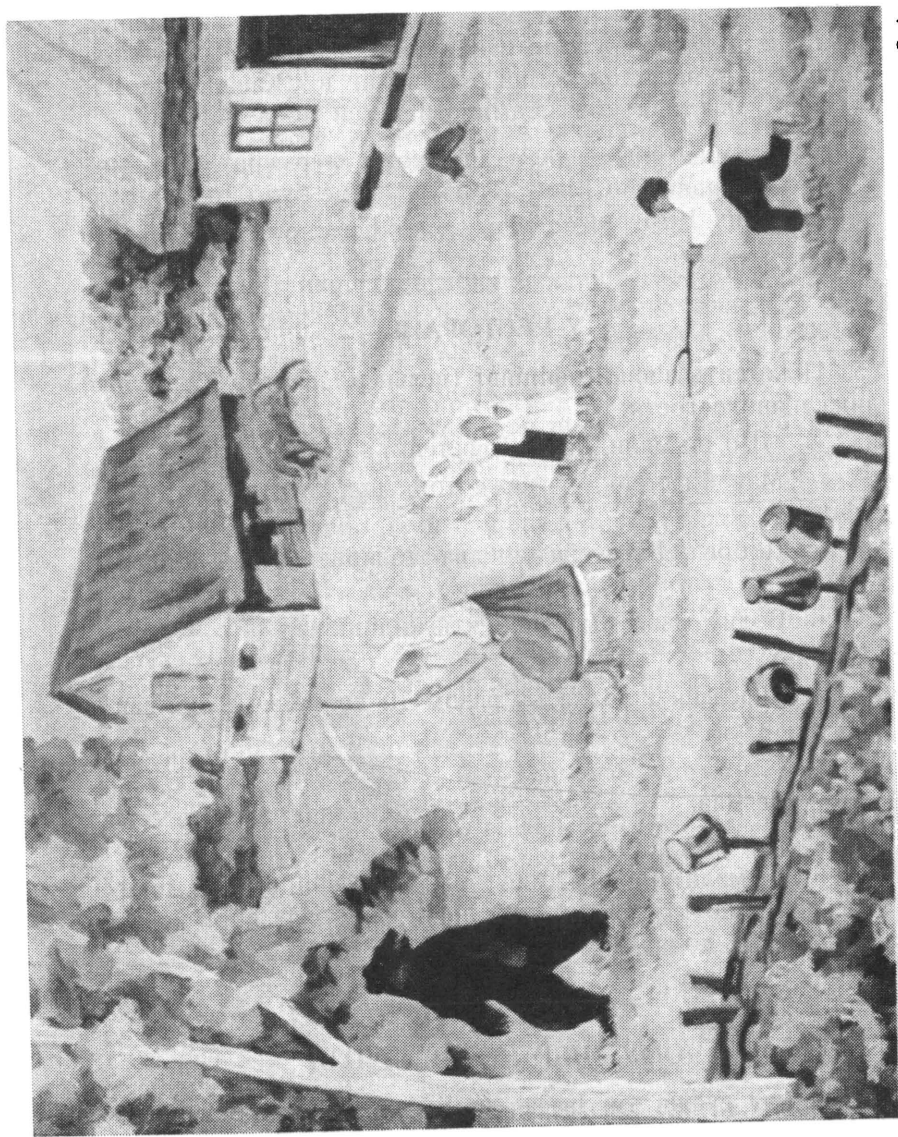
— Не мали? Разом 20 долярів. Біфстейк, водка... шампанське не мали — значить, 20. Плюс один стіл і три крісла — разом 30 долярів.

ЧОМУ РИБИ НЕ ГОВОРЯТЬ?

— Ану скажи ти, Івасю: чому риби не говорять? — питає вчителька школярика.

А школярик подумав та й каже:

— Ану, пані вчителько, ви всадить голову в воду і пробуйте говорити!

Петро Сидоренко — „Піонерка Домна Рудачик проганяє ведмеда, Гаєс, Саск. 1905 року”. — Олія.
Серія: УКРАЇНСЬКІ ПІОНЕРИ В КАНАДІ.

ЛЮДИ ПОЧАЛИ СМІЯТИСЯ

(Єгипетська легенда)

Давним давно царював у Єгипетській землі фараон Тутмосіс. Задумав він собі велику палату з самого золота й самоцвітів царську палату збудувати.

От послав він збірщиків стягати податки з народу.

„А здирайте податки так, аби ваші пальці на шкірі тієї голоти було видно!” наказував фараон збірщикам.

Вирушили збірщики-екзекутори в дорогу і розбрелися по всіх усядах — по всій землі Єгипетській. Довго не було їх. А коли почали назад до фараона сходитися, то кожен з них по мішкові грошей приніс.

А фараон лиш з-під насуплених брів глянув на повні міхи грошей, і грізно сказав:

„То замало!”

Пішли збірщики вдруге по містах і селах. Уздовж і впоперек землю Єгипетську ходом сходили. Ні одної закутини не минули. І знову по мішку, але вже меншому, грошей фараонові принесли.

„Цілком замало!” люто сказав фараон.

А потім подумав і питає:

„А що там народ каже?”

„Народ розлютився тими податками, що аж зубами скрегоче!” кажуть збірщики.

„Розлютися?! Ну, то „прикручуйте” далі ту голоту!” наказує він.

„І знову розбрелися збірщики по землі Єгипетській податки здирати з нещасного народу. А кудою вони проходили, там великий плач було чути, — так били вони тих нещасних, що вже не мали з чого більше податків дати.

А коли збірщики прийшли до фараона, то в їхніх мішечках тим разом ще менше грошей було.

Розлютився фараон, і половину збірщиків звелів на смерть за кару засудити. А тих, кого помилював, він спитав:

„А що ж тепер каже народ?”

„Народ скаржитися і плаче та змилювання твого царського просить!” кажуть збірщики.

„Плаче? Нарікає? Змидування просить?!” з їдким реготом спитав фараон. І тут він з усієї сили люто крутнув рукою у повітрі. А це означало, що він дав збірщикам наказ далі „прикручувати шрубу”, щоб ще більше натиснути на народ, і видушити з нього все, що він мав.

І знову пішли збірщики по всьому краю.

Довго-довго не було їх тим разом. От і сам фараон нарешті почав журитися. Чи та голода, бува, не побила моїх збірщиків? — думав він. А може вони гроші зібрали і повтікали з землі Єгипетської до чужого краю?

Всяко думав собі фараон. Та ось збірщики нарешті таки з’явилися. Нічого вони тим разом не принесли. І впали вони до ніг фараона, благаючи помилування, бо певні були, що він звелить їх за кару на смерть засудити.

Та ось сталося дивнеє-диво. Фараон не лютував, не гукав на них, а лиш тихо, майже пошепки спитав:

„А що ж там люди кажуть?”

„Нічого . . . Люди вже лиш сміються!” боязко, не-сміливо кажуть збірщики.

„Сміються, кажете?” І тут фараон зробив такий знак рукою, немов би щось розкручував.

„Як сміються, то дуже зле” сказав він. „Ідть і „розкручуйте” назад”! дав їм наказ. „Віддайте їм назад половину того, що ви з народу здерли, і скажіть, що вже більше податків здирати не будете.

„ПОЛІТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ”

— Скажіть мені, будь ласка, як розуміти такий вислів: „політична термінологія”? — питає учень учителя.

Учитель подумав і каже:

— Так, це добре питання! Політичну термінологію можна вияснити шляхом такого прикладу: Коли вкраде звичайна людина, то про неї кажуть, що „він украв”. Коли директор банку вкраде гроші, то про нього кажуть, що „він допустився дефравдації”. А коли міністер фінансів обкраде державну скарбницю, то про нього кажуть, що „він повів невідповідну економічну політику”.

КОЛОМИЙКИ

Звідти гора, звідти гора, звідти не видати,
Шкода нашим парубойкам добрий день казати.

Ой з кокольом пшениченька, з кокольом, з кокольом,
Теперішні парубочки шукають за польом.

Теперішні парубочки шукають за польом,
Ой брали по три морги, щоби й за сліпою.

На полі ся ніц не вродить, ой що з того буде,
Ой з ким же ти, гожий хлопче, вийдеш межи люде?

Шальонови спідничата, чого ся так дрете?
Ми вас, хлопці, не просили, чо за нами йдете?

Легіники молоденькі, легіники милі,
Пішли би-сте за дівчата і за штири милі.

Ой піду я у ліс, у ліс, вирубаю вили,
А хлопці ся облизують, бо горілку пили.

Чому хлопці не співають, гаразду не мають,
Як в грудях їх задушило та й не віддыхають.

Ой дати їм попоїсти сирої капусти,
Ой чей же їм та й у грудях хоч трохи попустить.

Наші хлопці не співають, голосу не мають,
Попоїли мамалиги — ледве віддыхають.

Наші хлопці не співають, бо зубів не мають,
Треба глини замісити, зуби поліпити.

Гагуївські парубочки мід, горівку пили,
Ясеницькі гелевачі на чиру ся били.

Нагуївські парубочки мід, горівку пили,
Ясеницькі гелевачі на чиру ся били.

Нагуївські парубочки дрібне листя пишуть,
Ясеницькі гелевачі копили колишуть.

Нагуївські парубочки в коршмі напивали,
Ясеницькі гелевачі гарбузи закрали.

Нагуївські парубічки, а де ваша цнота?
Коло коршми при дорозі прип'ята до плота.

Угриївські парубки сіяли й орали,
А ямницькі репухаті, гарбузи закрали.

Ой коби-то гарбузи, а то гарбузині,
Переїли, перегризли, ще гірше, як свині.

Ой чиї ви, парубочки, чи не стиганецькі,
Ой голови, як макітри, животи, як нецки.

З М І С Т

	Стор.
1. Місяцеслов (календарій) та історичний календар	4—27
2. Церковний устав	28
3. Астрономічний календар і церковний календар ..	33
4. Початок чергового розділу історії „Канадійського Фармера”	35
5. Століття міста Вінніпегу	38
6. Два перші з’їзди Світового Конгресу Вільних Українців	39
7. Найбільший скарб світу (скарб Полуботка)	43
8. Г. Олексіїв, Найновіші советські статистичні дані про український народ	55
10. Dr. I. Hlynka, What’s Wrong with the Official Languages Act?	82
11. Михайло Іванчук, Два млини	90
12. М. Іванчук, Копичинський гончар — Павло Крижанський у Гімлі	92
13. 33 артикули Берестейської Унії	55
14. В. Д. Тулевітрів, Моя любов	102
15. Зоя Когут, Промова	103
16. Юрій Мулик-Луцик, До зародження й розвитку думки про католицький Київсько-Галицький Патріархат	105
17. Зоя Когут, Не ми	114
18. Г. О. Най, Українсько-англійське походження королеви Єлисавети II	115
19. Іван Франко, Моя любов до України	117
20. Степан Волинець, Національний склад населення України	118
21. Уляна Кравченко, Під Крутами	124
22. Д-р М. І. Мандрика, Українська справа в сучасній війні	125
23. О. Олесь, Нас ждуть	144
24. Короткий огляд історії „Канадійського Фармера”	145
25. Люди почали сміятися (Єгипетська легенда) ...	157
26. Коломийки	159

